תלמוד ירושלמי · מפרשים · תוספות הרי״ד על תלמוד ירושלמי · סדר נשים

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי גיטין

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי גיטין

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-הריד-על-תלמוד-ירושלמי-גיטין/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ג 17
הלכה ה 22
פרק ב 28
הלכה ג 28
פרק ג 32
הלכה ה 32
פרק ד 38
הלכה ד 38
פרק ה 43
הלכה ה 43
פרק ו 48
הלכה ב 48
פרק ז 55
הלכה ג 55
פרק ח 67
הלכה א 67
הלכה ג 71
פרק ט 73
הלכה א 73

פרק א

הלכה א

היה כתוב בו מתנה ואמר בפ"נ ובפ"נ מאחר שעירעורו בטל אצ"ל הגט עירעורו בטל אצל המתנה או מאחר שעירעורו קיים אצל המתנה עירעורו קיים אצל הגט כצ"ל ופשוט הוא תנינן דבתרה אחד ג"נ ואחד שיחרורי עבדים שוין במוליך ומביא. הי' כתוב בו מתנה ואמר בפ"נ ובפ"נ מאחר שעירעורו בטל אצל הגט עירעורו בטל אצל המתנה או מאחר שעירעורו קיים אצל המתנה עירעורו קיים אצל הגט. כתב כל נכסי' לעבדו את אמר הוא גיטו הוא מתנתו מה את עביד לה וכו' וייבא כהדא כתב כל נכסי' לשני ב"א כאחת והי' עדים כשרים לזה ופסולין לזה ר"א בשם ר"א איתפלגון ר"י ורשב"ל חד אמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה וחורנה אמר כשירין לזה ופסולין לזה כו' כו' עד סוף הסוגיא והירושלמי הזאת מובא בכל הראשונים ז"ל הרב אלפס ז"ל בספ"ק דמכות. ורבו שיטת הראשונים ז"ל בזה אם הלכה כר"י או כרשב"ל דהרב אלפס ז"ל פסק כר' יוחנן. והרמב"ם ז"ל פסק ג"כ כר' יוחנן ופסק כרבא בש"ס דילן דפלגינן דיבורו גבי כל נכסי קנוין לך והנך תרי פסקי סתרי אהדדי. ורבינו אפרים ז"ל פסק כרשב"ל משום דהכי ס"ל לרבא בש"ס דילן גבי כל נכסי קנוין לך מהו וכ"כ רב האי גאון ז"ל כר"ל וכן הרמב"ן ז"ל עיי' בר"נ ז"ל בספ"ק דמכות. ובעה"מ ז"ל פסק כר"י וס"ל בטעם דר"י משום דגבי עדות פסול הקורבה נתפשט בכל השטר משא"כ גבי כל נכסי קנוין לך. וכתב המלחמות להרמב"ן ז"ל אילו ראה בעה"מ ז"ל הירושלמי בגמ' שלו במס' גיטין לא היה הטעם קל בעיני' ומביא כל הירושלמי הזה בפירוש תלי הגמ' פלוגתא דר"י ורשב"ל להא דכל נכסי קנוין לך ומסיק הרמב"ן ז"ל וז"ל ז"ל הא נראה דששני דברים הללו שחלקו ביניהם בעה"מ ורוב המפרשים ז"ל במקומן בירושלמי הושוו אותן בגמ'. ומעתה דברי רבינו הגדול ז"ל צריכין תלמוד עכ"ל ז"ל והרשב"א ז"ל כתב לתרץ בשם הרמב"ן ז"ל דהגמ' מדמה פלוגתא דר"י ודרשב"ל הוא רק לרשב"ל קאמר אבל לא לר"י עיי"ש דמאריך שם וכן הרא"ש ז"ל בספ"ק דמכות מאריך בזה עיי"ש. ואף בדבר שכבר דרכו בה הראשונים ז"ל מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך. דנלפע"ד לישב שיטת הרמב"ם ז"ל שאין סתירה לפסקי' מהירושלמי. דהנה כך היא הצעת הסוגיא בגיטין שם א"ל ראב"מ לרבא כמאן כר"ש דאמר פלגינן דבורא דתנן הכותב כל נכסי' לעבדו יצא ב"ח שייר קרקע כ"ש לא יצא ב"ח רש"א לעולם הוא ב"ח וכו'. ופירש"י ז"ל לא יצא ב"ח דבשלמא רישא דלא גלי דעתי' דנחית לשיורא לא אמרינן דשייר אבל הכא דנחית לשיורא אמרינן דלידי' נמי שייר. וכי אמר כל נכסי נתונין לך אשאר נכסים קאמר ולחנופי לי' קאתי ולא שחררי' כיון דלא א"ל עצמך ונכסי

עכ"ל והרי"ף ז"ל כתב בטעמא דת"ק וז"ל כיון דשייר קרקע כ"ש סתם לא יכיל עבדא לברורי להוא כ"ש דליקני איהו שאר נכסי הלכך לא קני בנכסים ולא מידי וכיון דלא קני בנכסים כלום עצמו לא קנה נמי דלא פלגינן דיבורא עכ"ל דס"ל להרי"ף ז"ל דמקנה דבר שאינו מסוים לא חל הקנין עיין בר"ן ז"ל שם:

ונקדים לבאר סוגית ירושלמי במס' מעשר שני (פ"ד ה"ד) ובגיטין (פ"ו ה"א) ר' עזריא בעי קומי ר"מ אף לענין מתנה כן אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו [פי' דמיבעי' לי' אם גם במתנה פליגי רבי ור"נ כשיאמר לשלוחו התקבל לי מתנה מפלוני והנותן יאמר הולך ותן לו דלרבי לא יוכל לחזור בו ולר"נ יוכל לחזור בו] א"ל תמן התורה זיכת אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו וכבר עמלו האחרונים ז"ל [עיין במחנה אפרים ז"ל ה' זכי' ומתנה] לפרש ירושלמי זה. ואנחנו בע"ה בארנו שם ע"פ מה שכתב הקצוה"ח ז"ל סי' ר' לחלק בין גט למתנה דבגט מהני גיטה וחצירה באין כאחד ובמתנה כה"ג לא מהני משום דבגט מה שהבעל נותן לה אינו בתורת זכי' והקנאה אלא בתורת נתינה רק דהתורה אמרה דהיא זוכה את הגט ומתגרשת בו אך אין זה מזכוי הבעל הלכך מהני בה גיטה וחצירה בכ"א דאף דלא חשיב כה"ג זכי' והקנאה מ"מ לכה"פ הויא נתינה ובגט לא בעינן יותר. אבל במתנה דבעינן זכיה והקנאה שהנותן יזכה ויקנה לו לא מהני גיטה וחצירה באים כאחד דלא חשיבא זכיה והקנאה יעוי"ש בדברי' הנחמדים [ומה"ט ניחא לפע"ד מה דלא מהני בגט טלי גיטך מע"ג קרקע דבעינן ונתן בידה אף דבכמה דברים ג"כ כתיב ונתן כמו ונתן. לכהן את הקודש וכדומה ולא בעינן נתינה מידו דווקא דהוא משום דבעלמא הוא בתורת זכי' והקנאה משא"כ בגט דהוא רק בתורת נתינה והדברים ארוכים אכ"מ] ובזה מבואר הירושלמי בפשיטות דהכי קאמר ר"מ תמן התורה זיכת אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה ר"ל דבשלמא גבי גט שהאשה עשאתו שליח לקבלה. והבעל א"ל הולך ותן לה ועשאו שליח להולכה הגם דכ"ז שלא הגיע הגט ליד האשה לא זכתה אותו דהא הבעל לא יאמר להשליח שיזכה עבורה ומה שהיא אמרה להשליח שיקבל לה גיטה לא מהני דאין אדם עושה שליח לזכות דבר שאינו שלו אם לא ברשות המזכה מ"מ ס"ל לרבי דאינו יכול לחזור משום דבגט לא איכפת לן מה שהבעל לא זיכה לה דלא בעינן זכי' בגט מכח הבעל רק נתינה והתורה מזכה לה ממילא וכיון דהויא הכא נתינה שהרי הבעל נתן הגט ע"י השליח והשליח הוא גם שליח לקבלה מהאשה שפיר מתגרשת בו דהרי זה דומה כאילו נתן הבעל גט לאשתו ואמר שאינו מזכה לה דלא חיישינן לדברי' כלום משום דכיון שנתן שוב א"צ להזכי' שלו דהתורה מזכה לה.

וה"נ בנתן לשליח קבלה של האשה אף שלא זיכה לה לא איכפת לן דהתורה זיכתה לה ממילא ולפיכך היא עושה שליח לקבל דבר שאינו שלה משום דע"י הנתינה יהי' שלה ממילא ע"י זכוי התורה משא"כ במתנה אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. ר"ל דבמתנה הא בעינן זכי' והקנאה שהנותן יזכה להמקבל. ע"כ אף רבי מודה דיכול לחזור כשאומר לו הנותן הולך ותן לו אפי' אם הוא ג"כ שלוחו של המקבל דהא כ"ז שהחפץ ביד השליח הרי הוא ברשות הנותן דלא זכה השליח להמקבל ואף דהמקבל עשאו שליח לקבלה. אך אין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו אם לא ברשות הנותן והכא הרי לא אמר הנותן זכה לפלוני. וסוגית הירושלמי הכי דלעולם תן לאו כזכי דמי אך בגט לא בעינן זכי' דהתורה זכתה ממילא הלכך מהני תן. משא"כ במתנה דבעינן זכי' והכא לא זיכה הנותן ואי דהשלית בעצמו יזכה בעבורו ז"א דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. ונקדים עוד מה דגרסינן בגיטין (כ"ד ע"א) על מתני' דהאשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שתאמר בפ"נ ובפ"נ. ופריך הגמ' אשה מכי מטי גיטה לידה איגרשה לה. ופירש"י ז"ל ואי בעיא למיקלי' לגט מגורשת היא וא"צ להביאו בפנינו אלא לראי' בעלמא ולמה לה לומר בפ"נ הא לאו שליח היא. ומסקנת הסוגיא שם דמיירי בעשאה שליח עד דמטיא להתם יעוי"ש. ופסק הרמב"ם ז"ל (פ"ז מה' גירושין) דאם לא עשאה שלית א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ דא"צ קיום כלל [ולהראב"ד ז"ל שיטה אחרת בזה ועי' בדברינו בשו"ת רידב"ז סי' ו'] וה"נ פסק הרמב"ם ז"ל גבי גיטי עבדים (פ"ו מה' עבדים ה"ז) וז"ל כיצד שוין במוליך ומביא וכו' כשם שהאשה עצמה מביאה גיטה וא"צ לקיימו הואיל והגט יוצא מתחת ידה כך העבד ששטר שיחרור יוצא מת"י אינו צריך לקיימו וכשם שהאשה אומרת בפ"נ ובפ"נ אם התנה עלי' כמו שביארנו במקומו. כך העבד שהביא גט ואמר בפ"נ ובפ"נ נאמן על אותו הדרך וא"צ קיום עכ"ל:

ובזה נבוא אל הביאור בעז"ה דהנה בהא דגיטין הנ"ל עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסיי קנוים לך עצמו קנה נכסים לא קנה יש לפרש על שני אופנים או דהברייתא מיירי שעשאו האדון שליח להוליך את גיטו עד דמטי להתם ובאופן זה צריך העבד לומר בפ"נ ובפ"נ. או דמיירי שהביא גיטו ואימר שכבר נשתחרר ובאופן זה א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ. והנה הרמב"ם ז"ל (פ"ז מה' עבדים ה"ב) כך לשונ' עבד שהביא גט וכתוב בו עצמך ונכסיי קנוין לך עצמו קנה והוא ב"ח והנכסים לא קנה עד שיתקיים בחותמי' כשאר השטרות. וכן אם הי' כתוב בו כל נכסי קנוין לך קנה עצמו ולא קנה הנכסים עד שיתקיים הגט בחותמי' שחולקים הדבור ואומרים עצמו קנה מפני שהוא נאמן להביא גט שיחרורו וא"צ לקיימו אבל הנכסים שאין אדם קונה אותם אלא בראי' ברורה לא

יקנה אותם עד שיתקיים השטר עכ"ל. ומבואר מדברי' דהוא מפרש להברייתא באופן השני דמיירי בעבד שהביא גיטו ואומר שכבר נשתחרר דא"צ לומר בפ"נ ובפ"נ שהרי כתב שהוא נאמן להביא גט שיחרורו וא"צ לקיימו. וחילוק גדול יש בין שני האופנים דאם העבד הביא את גיטו בתורת שליחות דאז גם על עצמו צריך קיום אז הדבור של העבד הוא בפ"נ ובפ"נ השטר הזה ודבור זה אין בו רק ענין אחד דהשטר הזה נכתב ונחתם באמת. משא"כ אם העבד אינו מביא בתורת שליחות אלא אומר שכבר נשתחרר. אז הדבור שלו הוא שהאדון נתן לו גט זה ואז דבורו כולל שני ענינים. א' שנתן לו השטר שחרור דע"ז א"צ קיום. ב' שהקנה לו הנכסים וע"ז צריך קיום. ולפ"ז בעבד שהביא גטו וכתוב בו כל נכסי קנוין לך והוא אומר שכבר נשתחרר שפיר אמרינן דקנה עצמו אף דלא קנה נכסים וליכא למימר דלא פלגינן דבורא וכמו דבטל דבורו על הנכסים כן בטל דבורו על השיחרור ז"א כיון דדבורו כולל שני ענינים בלתי שוים דהא השיחרור הוא ע"י נתינה ולא בתורת זכי'. והנכסים הם ע"י זכי' ולא בנתינה. ואף דנתן לו שניהם ע"י שטר אחד מ"מ כ"א הוא ע"י קנין בפני עצמו והרי זה דומה למי שהקנה שני חפצים ע"י קרקע אחת חפץ א' בקנין חצר וחפץ ב' בקנין אגב דהוי ב' קנינים מיוחדים אף דהם ע"י קרקע אחת. ה"נ הכא אף דהשחרור והנכסים ע"י שטר אחד מ"מ הם בשני קנינים זה בנתינה וזה בזכי'. וע"כ אף דלא קנה הנכסים מ"מ קנה עצמו דפלגינן דבורא. ונאמן שהאדון נתן לו השחרור ואינו נאמן שזיכה לו הנכסים דבשני קנינים לא שייך לומר לא פלגינן דבורא וכמו דאמרו בב"ב (קל"ד ע"ב) לחלק בין חד גופא לתרי גופי דאף דבחד גופא לא פ"ד מ"מ בתרי גופי פלגינן. ה"נ בשני קנינים ולא שייך לומר לא פלגינן דבורא. ובזה ניחא מה דלכאורה קשה בסוגיא זו דהכותב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע כ"ש לא יצא ב"ח דהקשה הגמ' מזה על רבא דסבר פלגינן דבורא ומסיק דטעמא משום כרות גיטא ולמה לן טעמא דכרות גיטא הא אפי' אם פלגינן דבורא נמי לא יצא ב"ח דהא הוא קנין שבטל מקצתו ועיין בחו"מ (סי' ר"ג) בהחליף מעות ומטלטלין ביחד דשלש שיטות בדבר. י"א הואיל וחליפין אינם קונים במעות ל"ק המטלטלין. וי"א דכשם דקנה המטלטלין כך קנה המעות. וי"א דמטלטלין קנה מעות לא קנה. וכולם תמנו יסודותם על הסוגיא דב"ב (קמ"ג ע"א) בקני את וחמור ונחלקו בקנין שבטל מקצתו אם בטל כולו ע' במרדכי שם פ"ט (סי' תר"ה) והא התם הוא שני דבורים ומ"מ לא חל הקנין והכא נמי דהקנה לו דבר מסוים עם דבר שאינו מסוים דהעבד בעצמו הוא מסוים והנכסים הוא אינו מסוים [כמ"ש הרי"ף ז"ל דלפיכך ל"ק הקרקע משום דהיא דבר שאיני מסוים ולא חל הקנין עלי'] מיבעי לן למימר להי"א מיגו דלא חל הקנין על שאינו מסוים לא חל על המסוים

דקנין שבטל מקצתו בטל כולו. אך לפי דרכנו הדבר מבואר דבשלמא כשהקנה שני דברים בקניו אחד והקנין מועיל לדבר א' ואינו מועיל להשני זה שייך לדין קנין שבטל מקצתו אם בטל כולו או לא דשני הדברים הקנה ע"י הקנין הזה והרי הוגרע כחו של הקנין דהא איני מועיל לדבר א' ע"כ בטל כולו. אבל הכא בכותב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע כ"ש דביארנו דהשחרור והנכסים הם בשני קנינים נפרדים זה בנתינה וזה בזכי' לא שייך הכא דינא דקנין שבטל מקצתו כלל דהא לא הוה קנין אחד ואיך יבטל קנין א' את השני ותליא רק אם פלגינן דבורא אם לא משום דהי' ע"י דבור אחד וע"כ כשאמר רבא דעצמו קנה נכסים ל"ק והוא משום דאחרי שהשטר הוא כבר ביד העבד לאחר שנתן לו רבו הוו ב' קנינים. והלכך ס"ל לרבא דפלגינן דבורא ונאמן על הנתינה וא"נ על הזכי' פריך הגמ' ממתני' דשייר קרקע כ"ש דלאחר הנתינה כשהשטר הוא ביד העבד הוו ג"כ שני קנינים ומ"מ ס"ל להת"ק דלא פלגינן דבורא ואמרינן כי היכי דשייר בנכסים כן שייר בעבד. וא"כ גבי כל נכסי קנוין לך נמי אף דב' קנינים הם מ"מ מיבעי לן למימר דלא פלגינן דבורא ומסיק הגמ' דאה"נ דפ"ד והכא טעמא משום כרות גיטא. ונמצא לפ"ז דבסוגיא דידן מוכח דהוו ב' קנינים דהא לפיכך לא שייך כאן דינא דקנין שבטל מקצתו וכמו שבארנו בע"ה. ולפ"ז דברי הרמב"ם ז"ל מאירים ופסקיו אינם סותרים זא"ז וגם מהירושלמי לק"מ. דהנה הירושלמי ע"כ מיירי קודם הנתינה כדגרסינן שם הי' כתוב בו מתנה ואמר בפ"נ ובפ"נ. והיינו דהעבד הביא גיטו בתורת שליח והוא צריך לומר בפ"נ ובפ"נ וכבר בארנו דדבורו מה שאומר בפ"נ ובפ"נ השטר הזה אין בו רק ענין אחד דאנו דנין אם נכתב ונחתם השטר הזה בפניו כמו שאמר אם לא לפיכך שפיר תלי הירושלמי בההיא דכתב כל נכסיו לב' בנ"א כאחת דכמו דהתם לא פלגינן דבורא לומר דפסולין לזה וכשרים לזה משום דכיון דהקנה לשניהם בקנין אחד לא פלגינן דבורא. הכי נמי בעבד שהביא גיטו בתורת שליחות וכתוב בו מתנה דהוא צריך לומר בפ"נ ובפ"נ מאחר שערערו קיים אצל המתנה דלא מהימנינן ליה ערעורו קיים אצל הגט דכיון דהיא ענין אחד לא פלגינן דבורא. אבל הרמב"ם ז"ל הא בארנו דנקיט הך דינא דעבד שהביא גיטו דמיירי לאחר הנתינה והוא אומר שכבר נשתחרר כדמוכח מסוגית הבבלי דאיירי בהאי גונא ועל עצמו אין צריך קיום כלל דהוא נאמן לומר שהאדון נתן לו ובאופן זה כבר בארנו דדבורו כולל ב' ענינים נתינת השחרור וזכוי הנכסים ואנו דנין על דבורו אם הי' נתינה והקנאה כמו שאומר או לא. ע"כ שפיר פסק הרמב"ם ז"ל כרבא דפ"ד כיון דהדבור כולל ב' ענינים וכ"א בקנין מיוחד השחרור בנתינה והנכסים בזכוי שפיר פ"ד ועצמו קנה אף

דנכסים לא קנה. אבל היכא דהדבור הוא בענין אחד או שני ענינים בקנין אחד כגונא דאיירי בי' הירושלמי פסק גם הרמב"ם ז"ל כר' יוחנן דלא פלגינן דבורא:

עד שיאמר בפ"נ ובפ"נ ביום. עד שיאמר בפ"נ ובפ"נ לשמה. עיין בגליון ציון ירושלים דמביא קושית הפנ"י ז"ל דמקשה הא על ידי שליח כשר גם מוקדם ולמה לו למימר בפ"נ ביום בפ"נ ביום. וכתב דהא"מ ז"ל מפלפל בזה. וראיתי בס' א"מ ז"ל דמפלפל טובא בזה:

ונראה לפי עניות דעתי לתרץ בטוב טעם. והנה הספר פנ"י ז"ל אינו ת"י והדבר פשוט דכל קושייתו היא על שיטת התוס' ז"ל דלשיטת הרא"ש ז"ל והרשב"א ז"ל לא קשה מידי דהנה שיטת הרא"ש ז"ל בתירוץ הראשון דכל גיטין שנמסרו שלא ביום כתיבתן כשירים. אפילו שלא על ידי שליח ולא דמי להקדים זמן הגט דהוי פסול משום דכי כתב שיקרא כתב. עיין בב"י ז"ל סי' קכ"ז וכן הרשב"א ז"ל כתב ג"כ בתשו'. מי שצוה לכתוב גט וליתן לאשתו ביום פלוני ונתאחר הכותב ולא כתב באותו יום אם יכתוב זמן קבלת הדברים או זמן הכתיבה. פסק שם דצריכין לכתוב זמן הכתיבה ואם כתבו זמן האמירה ודאי פסול דהו"ל מוקדם. ואל תשיבני מגיטין הבאין ממדינת הים שאין ההקדמות שוין. שהקדמת הכתיבה להחתימה. וכ"ש הקדמה גמורה ככתוב באייר והקדים וכתב בניסן שזה מוקדם גמור ופסול. אבל כשקדמה כתיבתו וחתימתו לנתינתו זו היא שהכשירו ומשום דאית ליה קלא ודברים אלו ברורים הם בעיני ואין בהם שום פיקפוק עכ"ל ז"ל. ומובא בב"י ז"ל סי' קכ"ז עיי"ש וא"כ במוקדם גמור כגון נכתב ביום ונחתם בלילה פסול. ולא מהני בזה מה שנמסר ע"י שליח. אולם קושיתו על שיטת התוס' ז"ל. בדף י"ז ע"ב ד"ה עד וז"ל ז"ל וא"ת נכתב ביום ונחתם בלילה אמאי פסול הא אית ליה קלא. וי"ל דלא שייך למימר קלא אית ליה אלא כשנמסר ע"י שליח אבל נכתב ביום ונחתם בלילה. יש לחוש שימסור לה בעצמו בצנעה לחפות עלי' וכו' עכ"ל ז"ל הרי מפורש דס"ל ז"ל דעל ידי שליח כשר נכתב ביום ונחתם בלילה א"כ קשה מהכא דהא מפורש בירושלמי בסוגיא דידן דהשליח המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר שנכתב ביום ונחתם ביום. והרי לשיטת התוס' ז"ל כשר ע"י שליח אפילו נכתב ביום ונחתם בלילה. ולכאורה זהו קושיא אלימתא והא"מ ז"ל מפלפל הרבה לתרץ זאת:

ונראה לפענ"ד בע"ה דשפיר ניחא דכד נדייק בלשון הטור ז"ל סי' קכ"ז שכתב ז"ל ז"ל ופסק ר"י ז"ל דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אין תקנה להכשירו אלא על ידי שליח שימסרו לה על ידי שליח דבהכי אי"ל קלא כדאמרינן בגיעין הבאים ממדינת הים אית להו קלא לפי שיש קול להולכת השליח וביאתו ומיד ידעו אינשי זמן המסירה. ה"ה נמי בגט שנכתב קודם שנמסר אע"פ שאם הי' מוסרו מידו לידה הי' פסול משום דאתא

למיטרף לקוחות שלא כדין מיום שנכתב. כשנותנין ליד שליח ויתן לה אית ליה קלא ולא נפיק מיני' חורבה עכ"ל ז"ל. ולכאורה צ"ב להבין כונת אריכות דברי' ז"ל מהא דמסיק ה"ה נמי בגט שנכתב קודם שנמסר מאי שייך ה"ה בזה הלא זה הוא גוף הדין דאמרו בגמ' גיטין הבאים ממדינת הים דמיכתבי בניסן ולא הגיעו עד תשרי ומסיק דקלא אית להו וזהו מילתא דפשיטא מדינא דהגמרא. ובע"כ ה"פ בפשיטות דדינא דגמ' הוא בגיטין הבאים ממדינת הים דמיכתבי בניסן ולא מטי עד תשרי הוא כשנמסר להשליח ביום הכתיבה ורק הגט מטי לידה בתשרי ומזה למד הר"י ז"ל דה"ה כשנתאחר הגט ביד הבעל אחר הכתיבה יש לו תקנה למסור עכשיו ליד שליח זמן רב אחר הכתיבה. וזה צריך ללמוד בה"ה מן הדינא דגמ'. ומשום דיש לדון בזה דבשלמא בשמוסר להשליח ביום הכתיבה שפיר דמי משום דיש לו קול משא"כ כשנתאחר הגט ביד הבעל לכאורה קשה האיך בידו למוסרו לשליח כעת שיוליך גט זה לאשתו והא קי"ל דכל מידי דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משווי' והאיך יעשה אותו שליח בשלמא במוסר לשליח ביום הכתיבה שפיר דמי דהא הגט כעת כשר הוא והבעל גופי' מצי מגרש בו ורק דפומי' הוא דכאיב ליה וידו כאיב ליה ואין לו יד ארוכה להושיט לאשתו. משא"כ כשנתאחר ביד הבעל דאז הגט פסול והבעל גופי' לא מצי לגרש בו. וא"כ האיך יעשה שליח הא קי"ל דכל מידי דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משוי ע"כ לזה כתב ה"ה בגט שנכתב קודם שנמסר אף על פי שאם הי' מוסרו מידו לידה הי' פסול משום דאתי למיטרף לקוחות שלא כדין. כשנתנו ליד שליח ליתן לה אית לה קלא פי' אע"פ שבעת שמוסר הגט להשליח אז הגט כבר פסול ואם הי' הבעל בעצמו מוסר לה הי' הגט פסול אעפ"כ מהני כשעושה כעת שליח להולכה וז"פ ובאמת צריך טעם לזה הא קי"ל דכל מידי דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משוי. אכן ז"א דאימת קי"ל דכל מידי דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משוי הנ"מ במילתא דאיהו לא שייך בה כלל כמו בכה"ג אונן שלא מצי משוי שליח על קרבנו משום דכיון דאיהו לא מצי עביד כעת כדאיתא במל"מ ז"ל בפ"ב מה' ביאת מקדש עיי"ש משום דאיהו לא הוי ראוי כעת לעבודה כלל אבל אם הי' ראוי אף כעת לענין הזה במקום אחר רק לאותו מעשה לחוד אינו ראוי שפיר מצי משוי שליח כיון דראוי הוא במקום אחר באותו שעה גופי'. כמו דגרסינן במס' קידושין דף כ"ג ע"ב בעי רבה לרשב"א עב"כ מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מיד רבו כיון דגמר לה לה מאשה. כאשה או דילמא אשה דאיהי מצי מקבלת גיטה שליח נמי מצי משוי עבד דאיהו לא מצי מקבל גיטו שליח נמי לא מצי משוי בתר דאיבעיא הדר פשטה לה לה מאשה כאשה ואלא הא דאמר ר"ה בריה דר"י הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי

שלוחי דידן מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדינן ואינהו מצי עבדי כו' ולא היא ישראל לא שייכי בקרבנות כלל. עבד איתנהו בתורת גיטין דתניא נראין הדברים שעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו אבל לא מיד רבו שלו ע"כ. וע"כ אי איהו לא מצי למיעבד כלל דלא שייך בזה כלל ולא ראוי לזה אז לא מצי למיעבד שלוחא. אבל אם גם איהו שייך בזה וראוי גם הוא לזה שפיר מצי למיעבד שליח אפילו כשבדבר הזה לא מצי עביד וא"כ ה"נ כיון דהבעל ראוי ליתן גט לאשתו ע"י גט אחר ואע"פ דבזה הגט הוא לא מצי לגרש בי' מכל מקום מצי למיעבד עליה שליח וז"ב ופשוט וממילא לשיטת הירושלמי דס"ל בעבד אף על פי דאיתא בתורת קבלת גט ויכול לקבל גט מיד רבו של חבירו כדאיתא בפ"ג במס' פיאה ובפ"ה מס' מעשר שני עיי"ש ומכל מקום גרסינן בירושלמי פ"ק במס' קידושין דרבי אמר משחרר אדם חצי עבדו ול"ל לרבנן אדם משחרר חצי עבדו. אית להון בעבד של ב' שותפין אבל בעבד שכולו שלו שניא הוא שהוא כמזכה מימינו לשמאלו. ול"ל לרבי שהוא מזכה מימינו לשמאלו אית לי' במזכה לי' על ידי אחרים. ול"ל לרבנן במזכה לו ע"י אחרים. סברי רבנן הראוי לזכות ע"י עצמו ראוי לזכות על ידי אחר שאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר. רבי אומר אף על פי שאינו ראוי לזכות על ידי עצמו ראוי לזכות על ידי אחר ע"כ וסבירא ליה להירושלמי דזכי' ושליחות אחד הוא ולרשב"א דא"ל אף בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו סבירא לי' כרבי כדאיתא שם ואיתא כרבי עיי"ש אבל לרבנן לית לי' דרשב"א דכיון דאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר. עכ"פ במשחרר חצי עבדו ס"ל לרבנן דאינו מצי לשחררו לא משום הנך טעמי דאמרי רבה ורב יוסף בש"ס דילן במס' גיטין דף מא ע"ב דהוי מדאורייתא ז"א אלא משום דהוי מזכה מימינו לשמאלו וע"י אחר נמי לא משום דכיון דאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות ע"י אחר והא ראוי הוא לקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו וכן ראוי הוא לקבל גט שיחרורו על ידי עצמו דהא רבנן לא סבירא להו כרשב"א ע"כ דאל"כ האיך מקבל ע"י אחרים הג"ש וע"כ דסבירא ליה דגו"י באכ"א א"כ קשה אמאי אינו משחרר תצי עבדו אפי' ע"י אחרים משום דאינו ראוי לזכות ע"י עצמו אינו ראוי לזכות ע"י אחר. הא עבד איתא בתורת קבלת גיטין דמקבל ג"ש עבור עצמו ועבור חבירו מיד רבו של חבירו. וע"כ לא סבירא ליה כש"ס דילן הואיל ואיתא בתורת קבלת ג"ש עבור חבירו מיד רבו של חבירו מצי למיעבד שליח אפילו בעד עצמו אפילו לרשב"א דלא מצי בעצמו לקבל עבורו מכל מקום מצי למיעבד שליח והירושלמי לא ס"ל כן אלא מכיון דבדבר הזה אינו ראוי בעצמו למיעבד לא מצי למיעבד שליח דהא אפילו זכי' לא מהני לשיטת הירושלמי וזכי' עדיף משליחות בעלמא דהא

לש"ס דילן לרשב"א זכי' מהני בשטר שיחרור על ידי אחרים אפילו דלא מצי למיעבד בעצמו. ואילו לענין שליחות מיבעיא לן והי' סברא למימר דבשליחות כיון דאיהו לא מצי לקבל גיטו שליח נמי לא מצי למשוי ומיבעיא לי' לרבה מעיקרא. וכיון דפשט דיכול לעשות שליח אפילו איהו לא מצי עביד משום דאיתא בתורת גיטין בעלמא. מכ"ש דמהני זכי' ואילו בירושלמי סברינן למסקנא דלא מהני אפילו זכיה ומכ"ש דלא מהני שליחות אפילו דאיתא בתורת גיטין כיון דבההיא גט לא מצי למיעבד הקבלה בעצמו לא מצי נמי למיעבד שליח. וכיון שכן ע"כ לשיטת הירושלמי אימתי מהני בשליח גט. מוקדם הנ"מ כשמסר לשליח ביום הכתיבה משום דאז הגט כשר לדידי' גופי' ואיהו נמי מצי לגרש בו אבל כשמסר הגט לשליח אחר שנתאחר אצלו זמן רב לאחר הכתיבה והוא גט מוקדם והוא בעצמו אינו מצי לגרש בו לא מצי למיעבד אז שליח. אפילו דאצל השליח ליכא הפסול דמוקדם מ"מ פסול מצד אחר שאינו נעשה שליח עלי'. ע"כ צריך השליח למימר בפ"נ ביום ובפ"נ ביום אבל אי הי' נכתב ביום ונחתם בלילה אז לא הוי שלית עלי' והי' פסול:

משא"כ לשיטת הש"ס דילן כל עיקר דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול הוא משום שהבעל יתן אותו לידה בצנעה. אבל על ידי שליח לעולם כשר. ולשיטת הסוברין ז"ל דמוקדם שנתאחר זמן נתינתו כשר אפילו על ידי עצמו דאית ליה קול. ורק כשנכתב מיקדם פסול פשיטא דלא קשה מידי. מכל מה שכתבנו מוכח דלהלכה גט מוקדם ממש כשר ויש לו תקנה על ידי שליח. ואין שום סתירה לשיטה הזה להלכה ודו"ק:

רבנן בר ר"ח אייתי גיטא ונתני לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ. אתא עובדא קומי ר' יוחנן א"ל טלוהו ממנה ואמור לה בפני שנים בפ"נ ובפ"נ ור"י כרשב"א דרשב"א אומר איני גט עד שיאמר לה בעת מתנה שהיא גיטך דר"י ריבה מן רשב"א ולא מודה רשב"א שאם אמר לה בשעת מתנה הר"ז גיטך שהיא גט. והכא אפילו אם אמר לה בשעת מתנה שהוא גיטך אינו גט עד שיאמר לה בפני שנים בפ"נ ובפ"נ. אלא מסבר סבר ר"י שאין האשה נאמנת לומר התקבלתי גיטי משלוחי בעלי כו' מאי כדון טעמא דר"י כדי להחזיקה גרושה בפני שנים ע"כ הסוגיא הזאת תמורה:

ונראה לפענ"ד דה"פ. ונקדים מתתלה מה שכתבו בתוס' ז"ל דף פ"ד ע"ב ד"ה אמר יהא דאמרינן דף ה' ע"ב כיצד יעשה יטלנו הימנ' ויחזור ויתננו לה אתיא אפילו כרבי כיון שניתן הגט כהלכתו מן התורה מה שהוא אומר אחר הנתינה בפ"נ ובפ"נ לא הי' מועיל כלום עכ"ל ז"ל. לכאורה לא קשה הא בירושלמי מוקי באמת ההיא כרשב"א ז"א דהא ר' יוחנן דמשני בבבלי שאני הכא הואיל וקנאתו לפסול בו מן הכהונה גבי הרא"מ לכ"א

ואילו בירושלמי מוקי מתניתין דהמגרש כרשב"א ולא מחלק בין קנאתו מעיקרא ולא קנאתו וע"כ מוקי בירושלמי ר"י כרשב"א:

א"נ בפשיטות כיון דבבבלי לא מוקי כרשב"א רק מתניתין דהמגרש אבל הברייתא דהמביא גט ממדה"י לא מוקי כרשב"א. ע"כ דהבבלי ס"ל לחלק כמו שחילקו בתוס' ז"ל. אבל קשה לשיטת הרמ"ה ז"ל ושיטת הר"ש מקינין ז"ל דכתבו דאם עדי מסירה עדיין לפניו סגי שיאמר אח"כ בפניהם בפ"נ ובפ"נ וכ"כ בב"י ז"ל סי' קמ"ב בשם המרדכי ז"ל דכתב בשם הר"מ מקוצי ז"ל דאף לאחר זמן מרובה אם ימצא ע"מ יכול לומר בפניהם בפ"נ ובפ"נ אבל לא בפני עדים שלא מן המסירה דה"ל חצי עדות. והכא שמצריך לטול ממנה ויחזור ויתננו לה לפי שלא מצא ע"מ עכ"ל ז"ל ופי' דהוי חצי דבר צ"ב וכי מה חצי דבר שייך בזה הא תנינן במתניתין אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמי' הכי נימא דהוי חצי עדות עידי הקיום ומ"ש הקיום דבפ"נ ובפ"נ דהוי חצי עדות. וע"כ בפשיטות גמור דה"פ דהוי חצי עדות גמורה דהא ע"א אינו נאמן על קיום רק רבנן האמינו להשליח אבל איש אחר כשאומר בפ"נ ובפ"נ לא מהני ודווקא שליח מהימן. ואימתי נוכל לקיים הגט ע"י ע"א הנ"מ כשהוא שליח ובעת שמוסר הגט לאשה בתורת שליח אז מהימן ולפ"ז ע"מ שראו הנתינה שהוא הוא השליח יכולין לקיים הגט משא"כ כשלא אמר בפ"נ ובפ"נ לפני ע"מ והגיד בפ"נ ובפ"נ לפני עדים אחרים שלא הי' בעת הנתינה ואינן רואין שהוא הוא השליח מה מועיל קיומו הא אינו רק ע"א משא"כ במתניתין ביש עלי' עוררין יתקיים בחותמי' ע"י ב' עדים דמהימנו דא"צ להיות שלוחין וזה פשיט וברור. ולפ"ז קשה לי מאד מהאי ירושלמי דמוקי ר"י כרשב"א ולא כרבי דאי כרבי א"צ לטול ממנה ולחזור וליתן לה אלא אומר הרז"ג בשעה שהגט בידה אחר הנתינה ז"א דלעולם ס"ל כרבי ורבי ס"ל דע"ח כרתי. ע"כ די כשיאמר הרז"ג אח"כ לאחר הנתינה כשעדיין הגט בידה משא"כ גבי בפ"נ ובפ"נ דבעינן ע"כ דיאמר לה בפני ב' או בפני ג' בפ"נ ובפ"נ אף למ"ד ע"ח כרתי והנה אף דר' יוחנן א"ל לקמן בפ' המגרש דע"ח כרתי מ"מ לענין בפ"נ ובפ"נ צריך ע"כ להעיד לפני ב' עדים או ג' משום קיום. וכיון דלא הגיד בעת הנתינה בפ"נ ובפ"נ אפילו היו ע"מ אז לא מהני כשיאמר אח"כ לאחר הנתינה כשהגט בידה בפ"נ ובפ"נ דצריך למימר בפני עדים וכיון דהם לא הי' בעת הנתינה הוי חצי עדות דלא נתקיים רק בצירוף שניהם ע"מ שראו הנתינה שהוא השליח והעדים ששמעו מפיו בפ"נ ובפ"נ והוי חצי דבר ע"כ צריך ליטול ממנה ויחזור ויתננו לה בפני העדים ויאמר בפ"נ ובפ"נ בפניהם והם בעצמם יראו הנתינה וזהו קושיא עצומה מאוד ועוד קשה הא דפסק הרמ"ה ז"ל דצריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ בפני האשה ומסתברא דאי אמר להו לסהדי ולא אמר להו

לדידה וליתא לשליח לחזור ולאמר לה. לא מצרכי מידי אחרינא עכ"ל ז"ל ומובא בטור ז"ל והב"י ז"ל תמה מנ"ל דצריך לומר בפני האשה עיי"ש. ובשו"ע סי' קמ"ב ס"ז פסק השו"ע וז"ל אם איחר מלאמרו יותר מתכ"ד או שלא אמרו [ובהגה לפני האשה. טור] או שנתנו לה בינו לבינה אע"פ שנשאת נוטל ממנה וחוזר ונותן לה בפני שנים ואומר בפניהם בפ"נ ובפ"נ ואם לא נטלו ממנה פסול עד שיתקיים בחותמי' ע"כ וקשה מאוד על הגהת רמ"א ז"ל שלא אמר בפני האשה נמי בדיעבד ג"כ פסול. והא הטור ז"ל דמביא הך דינא בשם הרמ"ה ז"ל פסק דבדיעבד כשר וראיתי בביאורי הגר"א ז"ל דמקשה כן:
ונראה לפענ"ד דה"פ בירושלמי דהנה בבבלי גרסינן המביא גט ממדה"י ונתנו לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ יוציא והולד ממזר דברי ר"מ וחכ"א אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתנהו לה בפני שנים ויאמר בפ"נ ובפ"נ. ובדף פ"ו נמחק תיבת לה הראשון בשני עיגולין להראות שנמחק מן הספר. ואילו בירושלמי גרסינן רבנן בר רב חסדא אייתי גיטא ונתנו לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ אתא עובדא קומי ר' יוחנן א"ל טלוהו ממנה ואמור לה בפני שנים בפ"נ ובפ"נ ולא גרסינן טלוהו ממנה ותחזור ותתן לה אלא טלוהו ממנה ואמור לה בפני שנים. ונראה לפענ"ד דה"פ דהא לכאורה קשה דרבנן בר ר' חסדא. דאייתי גיטא ולא יאמר בפ"נ ובפ"נ הא מתניתין היא המביא גט ממדה"י צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ והאיך לא יאמר אמורא בפ"נ ובפ"נ. ואין לאמר כההיא דמסיק במסקנא על ריב"ל דאמר דא"צ ופריך והא אמר ריב"ל שאינן בקיאין בדיקדוקי גיטין. ומשני משום דעכשיו חבירים מצוין בחו"ל ז"א דא"כ למה נטר הגמ' להקשות עד ריב"ל ולא פריך תיכף על רבנן בר רב חסדא וע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דרבין בר רב חסדא אייתי גיטא ונתנו לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ פי' דאף דאמר בפ"נ ובפ"נ הוא לפני העדים אבל לא אמר לה ובתכ"ד של הנתינה לפני' או לאחרי' הגיד לפני העדים שלא בפני האשה בפ"נ ובפ"נ אתא עובדא קומי ר' יוחנן א"ל טלוהו ממנה ואמור לה בפני שנים בפ"נ ובפ"נ דס"ל דצריך לומר בפ"נ ובפ"נ לפני האשה וכיון שלא הגיד בפניה בפ"נ ובפ"נ הוי כמו שלא אמר גם הרז"ג דהא דכיון דס"ל לר' יוחנן דתקנת חכמים היא שיאמר בפ"נ ובפ"נ לפני האשה וצריך לומר לה הרז"ג ובפ"נ ובפ"נ וכיון דלא אמר בפ"נ ובפ"נ וגייז לי' לדיבורא הוי כמו שלא אמור כלל כדאיתא בש"ס דילן דף ג' ע"א דלפיכך לא תיקנו חכמים דיאמר בפ"נ ובפ"נ לשמה דילמא גייז לי' לדיבורא ולא יאמר לשמה ויהי' גרוע דאז דומה כמו שלא אמר אפילו בפ"נ ובפ"נ כדפירש"י ז"ל דכיון דלא אמר כתקנת חכמים עיי"ש דהוי שינוי באמירה ולא יועיל האמירה דבפ"נ. וה"נ אפילו דאמר לה הרז"ג לפני העדים בעת הנתינה רק בפ"נ ובפ"נ לא הגיד לה רק

לפני העדים בלבד שלא בפני' וכיון דתק"ח דצריך לומר בפ"נ ובפ"נ לפני האשה וכיון שלא הגיד בפני' הוי שינוי בהאמירה דלפני' ולא יועיל אמירת הרז"ג לפני האשה. ונמצא שלא הגיד רק לפני העדים ע"כ אמר לו ר"י שיטול ממנה ויחזור ויתן לה בפני ב' ויאמר בפניהם בפ"נ ובפ"נ. והגם דר יוחנן ס"ל לקמן בפ' המגרש דעח"כ ולמה צריך שנים עדים לאו משום עדי מסירה ז"א דלא בעינן בכ"מ ע"מ לקיים הדבר ולאמת הדבר ג"כ לא בעינן דכיון דהגט ביד האשה נאמנת לומר שקבלה הגט מבעלה כדאיתא בדף כ"ד וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכן איתא בתוס' ז"ל דף ד' ע"א ד"ה דקיימא וכן כתבו הפוסקים ז"ל דאפילו למ"ד דבעינן ע"מ הוא רק לקיים הדבר אבל לענין נאמנות נאמנת לומר דהי' ע"מ ובהכשר נעשה כיון דהגט ת"י והגט מקיום פשיטא דקיבלה דאל"כ שטרי בידך מאי בעי. לפיכך תקנו חכמים ע"ח שאם ימותו ע"מ או ילכו למדה"י. תנשא ע"י ע"ח ותהי' נאמנת לומר דהי' ע"מ ונעשה בהכשר. לפיכך לר' יוחנן דע"ח כרתי ולא בעינן כלל ע"מ הא דס"ל דצריך ליתן לה בפני שנים ולומר בפני האשה בפ"נ ובפ"נ לאו משום דבעינן ע"מ לקיים הדבר דבלא"ה לא חשוב מסירה ז"א אלא לאמת הדבר דהי' מסירה וגבי גט ע"י שליח בעינן לאמת הדבר שהי' נתינה כדלקמן ולפיכך כיון דצריך נתינה חדשה ע"כ צריך ב' עדים על הנתינה לאמת הדבר ואף דאיכא ב' עדים על הנתינה קמייתא הרי הם עדים שלא הגיד בפניהם בפ"נ ובפ"נ ואינו מועיל אמירה דהז"ג שאמר השליח ג"כ ולא תוכל להתאמת ע"י עדי קמייתא. ואם יתן לה עוד הפעם בינו לבינה ויאמר לה הרז"ג ובפ"נ ובפ"נ הרי אין לה עדים לאמת שהי' נתינה חדשה ע"כ צריך להנתינה עוד ב' עדים לאמת. ואי ס"ד דר"י ס"ל כרבי א"כ קשה למה לן נתינה אחריתי יאמר בעת שהגט עדיין בידה בפ"נ ובפ"נ ואלא ע"כ ס"ל כרשב"א ולא קשה השתא קושיתינו דילמא שא"ה משום דבעינן ב' עדים על קיום האמירה בפ"נ ובפ"נ וע"כ צריך שיראו הנתינה שהוא השליח כדי לקיים הגט ע"י בפ"נ ובפ"נ ז"א דהא כבר נתקיים הגט דלענין קיום הגט כבר נתקיים בשהגיד בעת הנתינה קמייתא בפ"נ ובפ"נ בפני העדים וראו העדים שהוא הוא השליח ולא בעינן ב' עדים כעת רק משום לאמת הנתינה אחרינא. ואי ה"ל כרבי הא לא צריך נתינה אחריתא כלל והי' די שיאמר בעת שהגט עדיין בידה בפ"נ ובפ"נ ועל שקיבלה גיטה משליח בעלה יש לה עדים ואף כשיעידו העדים על הנתינה יעידו שלא הי' אמירה להאשה הא על אמירה נאמנת שהי' בינו לבינה אח"כ כשהי' הגט בידה דבזה ע"כ אמרינן דמסתמא בהכשר נעשה כיון דנודע שקיבלה גיטה. וכמו למ"ד דבעינן ע"מ אמרינן ג"כ דמסתמא בהכשר נעשה כיון שנתקיים הגט בתותמיו ואינו מזויף ושטרי בידך מאי בעי וע"כ דנמסר לה כיון דנתן לה אמרינן דע"כ בהכשר נעשה

דבזה א"צ לנאמנות ולעדות רק לענין הנתינה אם נתן לה וכיון שנתברר שנתן לה אמרינן ממילא דבהכשר נעשה אם לא בדאיכא סתירה לזה. ונמצא השתא דלא כקושייתינו דילמא לפיכך בעי נתינה אחרת משום דבעינן ב' עדים וכדי שלא יהי' חצי עדות ע"כ בעינן נתינה אחריתא ז"א אדרבה הא דבעי ב' עדים הוא משום קבלה ונתינה אחריתא. ע"כ דס"ל כרשב"א ופריך הגמ' וריבה דר"י מרשב"א מי לא מודה רשב"א אם אמר לה בשעת מתנה שהוא גיטך שהוא גט. והכא אפילו אם אמר בשעת מתנה שהוא גיטך אינו גט עד שיאמר לה בפני ב' בפ"נ ובפ"נ פי' דאפילו דסבור כרשב"א דבעינן בעת מתנה לומר הרז"ג והכא אפילו אם יאמר בשעת נתינה הרז"ג מ"מ ס"ל דלא חשוב אמירה ולא הועיל ההרז"ג עד שיאמר לה בפ"נ ובפ"נ בפני ב' הא רשב"א לא ס"ל דצריך שיאמר הרז"ג לפני ב' עדים דהא ע"ח כרתי ולמה ס"ל לר"י דר"ל ג"כ ע"ח כרתי דצריך ב' עדים אם משום לקיים הדבר הא ס"ל דע"ח כרתי אלא לאמת הדבר דמסבר סבר ר"י שאין האשה נאמנת לומר התקבלתי גיטך משלוחי בעלה וצריך לזו עדים על נאמנות של הקבלה דעדי קמייתא לא מהני דהא יודעים שלא הגיד לפני האשה בפ"נ ובפ"נ וצריכה ב' עדים דהי' נתינה חדשה ואינה נאמנת על הקבלה ואף דבכ"מ אשה נאמנת על הקבלה וא"צ עדים לאמת אבל מן שליח אינה נאמנת. והא תנינן האשה עצמה מביאה את גיטה וחש לומר שמא משלוחי הבעל קיבלה וא"כ האיך נאמנת [הא ר"י גופי' מוקי בספ"ב כשאמר לה אל תגרשי אלא במקום פלוני ובלא"ה נאמנת עיי' ברמב"ם ז"ל ובשו"ע סי' קמ"ב דעת הרמב"ם ז"ל עיי"ש] מאי כדון טעמא דר"י כדי לאחזוקי גרושה בפני שנים פי' דאפילו דע"ח כרתי מ"מ בעינן ב' עדים על המסירה משום לאחזוקי גרושה כדאיתא בתוס' ז"ל הנ"ל דף ד' בשם ר"ת ז"ל דרגיל ר"ת ז"ל לומר אפילו למ"ד ע"ח כרתי מ"מ בעי עדים בשעת נתינת הגט. ומ"מ אין ראי' מכאן לשיטת ר"ת ז"ל דהכא לגבי שליח אמרינן דצריך לאחזוקי גרושה בפני שנים. ולא משום נאמנות על הקבלה אלא משום לאחזוקי גרושה בפני שנים וע"כ צריך הקבלה בפני שנים אבל שהבעל עצמו נתן לה הגט א"צ להחזיקה גרושה בפני שנים וא"צ הקבלה בפני שנים כדאיתא לקמן. ועפ"ז מובן מאוד שיטת הפוסקים ז"ל דהנה הרמ"ה ז"ל הוציא מן הירושלמי המפורש הזה דבעינן שיאמר בפ"נ ובפ"נ בפני האשה ס"ל דר"י לא קאמר אלא לכתחילה דצריך לחזור וליתן לה ולומר בפ"נ ובפ"נ אבל בדיעבד א"צ דס"ל דגבי אמירה הז"ג כדעת הפוסקים ז"ל דאם אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה וחזר ואמר לה כנסי שט"ח זה דמגורשת אע"פ שלא הגידו העדים לה אח"כ כדעת הפוסקים ז"ל בסי' קל"ו והילכך אפילו דבפ"נ ובפ"נ תקנת תכמים שלכתחילה יגיד גם בפני האשה ולא מהני אמירה לפני העדים לחוד מ"מ

בדיעבד כשר ואי כיון דלא הגיד בפ"נ ובפ"נ וגייז לדיבורא הוי כמו שלא הגיד גם הרז"ג ז"א כיון דהגיד לפני העדים מהני בדיעבד דהא באמירת דלפני האשה לא נקרא משנה ממטבע שטבעו חכמים דהא גם אמירת הרז"ג צריך ג"כ להגיד לכתחלה לפני האשה ומ"מ בדיעבד סגי כשאמר לפני העדים. אבל הרמ"א ז"ל דפסק בסי' קל"ו כדעת התוס' ז"ל דבעינן האמירה לפני האשה וכשהגיד לפני העדים לא מהר רק שאח"כ יגידו לה העדים או הוא בעצמו כשהגט עדיין בידה א"כ ה"נ כשלא הגיד לפני האשה בפ"נ ובפ"נ והוי שינוי בהאמירה ולא מועיל גם אמירת הרז"ג וצריך לומר לה הרז"ג ולענין בפ"נ ובפ"נ אף רבי מודה דבעינן שיאמר בשעת נתינה לשיטת הש"ס דילן כדאיתא בתוס' ז"ל דף פ"ד ע"ב עיי"ש ע"כ הגי' הרמ"א ז"ל בסי' קמ"ב בס"י גבי דין דתכ"ד אם איחר מלאמרו יותר מכ"ד או שלא הגיד מגי' הרמ"א ז"ל לפני האשה פי' כשאמר אפילו בתכ"ד רק שלא בפני האשה והי' בתכ"ד של הנתינה שלא בפני האשם [ומתורץ קושית הב"י ז"ל דהיכי משכח"ל עיי"ש ולהרמ"א ז"ל ניחא באופן בתכ"ד] הרי הגט פסול עד שיחזור ויתננו לה דהרמ"א ז"ל אזיל לטעמו דפסק בסי' קל"ו דצריך לחזור ולומר לפני האשה או הוא או העדים רק התם בהרז"ג פסקינן כרבי דלא בעינן יחזור ויתננו רק כשהגט עדיין בידו אבל בבפ"נ ובפ"נ ס"ל לש"ס דילן כרשב"א דבעינן יחזור ויתננו לה ומפורש מדמי בירושלמי דינא דאמירת בפ"נ ובפ"נ בפני האשה לאמירת הרז"ג דנחלקו רבי ורשב"א. וכיון דלא הגיד בפ"נ ובפ"ג בפני האשה וגייז לי' לדבורא והוי כשלא הגיד גם הרז"ג לפני האשה ולשיטת רמ"א ז"ל מעכב אף בדיעבד ודוק:

הלכה ג

מי עירער כו' ר' יודן בעי עד כדון בעירעור שחוץ לגופו כו' ופלוגתא דר' יוחנן ורבנו דתמן ע"ד דרבנן דתמן. לא שניא היא עירעור שחוץ לגופו הוא עירער שבגופו ע"ד דר' יוחנן עירער שחוץ לגופו ערערו בטל וערר שבגופו עררו קיים. דתני המביא גט ממה"י כו' הר"ז מחזירו למקומו ועושה עליו ב"ד ומקיימו בחותמיו וא"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני ע"כ. המפרשים ז"ל פירשו הסוגיא הזאת והגי' במקום דתני הגי' דצ"ל תני והוא ענין בפ"ע. ולא הבנתי פירושם ונראה לפענ"ד שהסוגיא הזאת מתבארת יפה היטיב בלא שום הגה אלא כמו שהוא לפנינו. דתני. והוא שייך להסוגיא ועי"ז יאיר עינינו בע"ה בבבלי דף ד' ע"ב דגרסינן ת"ש המביא גט ממדה"י וא"י לומר בפ"נ ובפ"נ אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו והוינן בה מאי א"י לומר אילימא חרש חרש בר אחוי גיטא הוא כו' ואמר רב יוסף הב"ע כגון שנתנו לה כשהוא פיקח ולא הספיק לומר בפ"נ ובפ"נ עד שנתתרש לרבא ניחא לרבה קשיא כו' וקשה מאוד למאי

צריך הגמ' להקדים האי והוינן בה ואוקימתא דרב יוסף להך דבעי להקשות על רבה. הא בפשיטות המשנה ה"מ למקשי דתני אם יש עליו עדים יחקיים בחותמיו ממילא לרבא ניחא לרבה קשיא. וראיתי במהרש"א ז"ל דעמד ע"ז ומתרץ יפה עיי"ש דאי הי' מיירי באלם הי' עצה על לשמה בכתיבת ידו שיכתוב שהי' לשמה והקיום משום דרבה אית לי' דרבא. והא דלא קתני העצה שיכתוב בכ"י משום דהעיקר אם יש עליו עדים בחו"ל דהיא דבר דלא שכיח אבל כשיש העצה דהעדים פשיטא דיש עצה להכשיר הגט. וגם אנכי חשבתי לתרץ כן. אולם לפי הירושלמי הזאת מתורץ מאוד שפיר נכון דהנה בתוספתא גרסינן האי ברייתא דמובא הכא בירושלמי. המביא גט ממדה"י ולא נכתב לפניו ולא נחתם לפניו הר"ז מחזירו למקומו ועושה עליו ב"ד ומקיימו בחותמי' כו' ובריש דההיא תוספתא גרסינן הך ברייתא דמובא בבבלי דף ה' ע"א המביא גט ממדה"י ונתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ אם נתקיים בחוחמי' כשר ואם לאו פסול. הוי לא הוצרכו למימר בפ"נ ובפ"נ להחמיר עלי' אלא להקל עלי' ומקשי מינה בבבלי לרבא ניחא לרבה קשיא ומשני כשניסת כו' וקשה מאוד מדוע לא פריך הגמ' מסיפא דהך תוספתא דהיא המובא בירושלמי המביא גט ממדה"י ולא נכתב לפניו ולא נחתם לפניו הר"ז מחזירו למקומו ועושה עליו ב"ד ומקיימו בחותמי' וא"צ לומר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני. לרבא ניחא לרבה קשיא והכא ליכא לתרוצי בשניסת דהא לא קחני שנתנו לה כמו ברישא אלא הר"ז מחזירו למקומו ועושה עליו ב"ד ומקיימו בחותמיו כו' והוא קאי על לכתחלה. ולכאורה הוא קושיא עצומה מאוד. ונראה לפענ"ד דלא קשה מידי דהנה בדף ג' ע"א נחלקו רבה ורבא אם מהני ידענו בשנים דלרבה לא מהני ידענו רק נפ"נ ובפ"נ. ולרבא מהני ידענו אבל בשליח דהיא ע"א לא מהני ידעתי לכ"ע וצ"ל רק בפ"נ ובפ"נ עיי' בתוס' ז"ל דף ג' ע"א ד"ה וד"ה ועיי"ש דטעמא דרבה דידענו לא מהני דמוכיח כן ממתני' דדף ע"ו ע"א אומר בפ"נ ושנים אומרים בפנינו נחתם. דאלמא דאפילו שנים נמי לא מהני רק כשאומרים בפנינו נחתם אבל לא ידענו. ונראה להוכיח דלרבה אפילו אם נתקיים בחותמיו באמרם ידענו ומכירים אנחנו את החתימות מהאנשים שחתמו והאנשים הללו גם בקיאין לשמה עכ"ז לא מהני דהא במתניתין קתני שנים אומרים בפנינו נחתם ולפירוש רש"י ז"ל דשיילינן להו אם הי' לשמה והם אומרים הן ע"כ דשיילינן להו להני דקאמרי בפנינו נחתם אם הי' לשמה. והם אומרים הן א"כ ל"ל דקתני בפנינו נחתם אפילו אם אמרו ידענו נמי צריך להיות דמהני אם אמרו ידענו שהן בקיאין לשמה והוא חתימתן וע"כ מוכח דלהוכחת רבה לא מהני בידענו כלל:

ותדע דהכי הוא דהא לרבה באם הביא השליח גט ממדה"י מבעל הידוע ומפורסם לכל העולם אפילו מן גדול הדור צריך ג"כ לומר בפ"נ ובפ"נ דלא פלוג רבנן והא כל עיקר החשש דרבנן אצרכוהו למימר בפ"נ ובפ"נ הוא לפירש"י ז"ל דילמא אתרמי שמא כשמא ונמלך. ולפירוש התוס' ז"ל דילמא כתב להתלמד ולגדול הדור פשיטא דלא חיישינן לזה ואעפ"כ לא פלוג רבנן וצריך השליח למימר דווקא בפ"נ ובפ"נ בעת הנתינה וידעתי לא מהני דאפילו ידוע לב"ד ע"י עדים שאומרים ידענו שהוא מאיש הבקי לשמה עכ"ז תיקון חכמים הוא דלא מהני דהא לרבה הוי בפ"נ ובפ"נ לחומרא. דהשליח צריך למימר בפ"נ ובפ"נ בעת הנתינה. ולרבא הוי הבפ"נ ובפ"נ לקולא דלא הוצרכו רבנן בפ"נ ובפ"נ. להחמיר עלה אלא להקל עלי'. וכזה פליגי בירושלמי ריב"ל ור"י דריב"ל ס"ל דהכא בגט הוא לחומרא יותר משטר מתנה. ור"י אמר דקל הקילו חכמים בגיטין שלא תהא יושבת עגונה עיי' בריש המסכתא. וע"כ לרבה דהוי בפ"נ ובפ"נ להחמיר שאין לה להנשא אפילו בבאו שנים ואמרו ידענא שהיא חתימת ידי העדים והעדים הללו בקיאין הן לשמה לא מהני אם לא שיאמר דבפני נכתב ובפ"נ לשמה בפני ממש. וזה הוא חומרא בגט יותר מן שטר מתנה והנה קי"ל לקמן דף כ"ט ע"ב דאין השליח האחרון צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני. הרי דלא תקנו רבנן למימר בפ"נ ובפ"נ אלא כשנעשה שליח שלא ע"י קיום ב"ד אבל בנעשה שליח ע"י ב"ד א"צ למימר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני וכן הי' תקנת חכמים. וע"כ לפ"ז לאו דווקא שליח שני אלא ה"ה שליח ראשון אם נעשה בב"ד א"צ למימר בפ"נ ובפ"נ אלא שליח ב"ד אני. ותדע דהא אפילו לרבא דבפ"נ ובפ"נ להקל עלי' הוא מ"מ ידעתי בשליח שהיא חד לא מהני ועכ"ז גרסינן בתוספתא המביא גט ממדה"י ולא נכתב לפניו ולא נחתם לפניו הר"ז מחזירו למקומו ועושה עלי' ב"ד ומקיימו בחותמי' וא"צ למימר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני אלמא דאע"ג דלא נכתב ולא נחתם לפני' מ"מ אם נתקיים בב"ד מהימן כשאומר שליח ב"ד אני אף דאנו לא ידענו מקיום ב"ד אלא על פיו ואימתי בעינן בפ"נ ובפ"נ דווקא כשלא נעשה שליח בב"ד אבל כשנעשה שליח בב"ד אצ"ל בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני וכמו כן לרבה בשהחזיר הגט למקומו ועשה עלי' ב"ד ונתקיים בחותמי' ע"י עדים המכירין את ח"י העדים והעדים דהן בקיאין לשמה וכיון דנתקיים בב"ד ע"כ דמהימן אשליחות דעשאו הבעל שליח דאל"כ שטרי בידך מאי בעי כמו בתרי דמייתי גיטא לפי' התוס' ז"ל בדף ב' ע"ב עיי"ש וכן איתא שם בכל הסוגיא דכיון דנתקיים החתימות ע"כ דמהימן אשליחות וכיון שכן נתקיים השליחות שלו בב"ד וע"כ א"צ שוב למימר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני כיון דב"ד אמרו לו שהיא שליח כשר. דהא בתוספתא

לא גרסינן דהבעל עושה אותו עוד הפעם שליח בפני ב"ד אלא דעושה ב"ד רק לקיים בחותמיו ותו לא. ועי"ז אומר שליח ב"ד אני כיון דנתקיים בחותמי' א"כ נעשה שליח ע"י פסק ב"ד דהב"ד פוסקים לו דהיא שליח כשר. א"כ לא קשה כלל מהך תוספתא על רבה ז"א כיון דהב"ד במקומו מקבלים עדות על החתימה ועל העדים שהן בקיאין לשמה ממילא א"צ כלל השליח לומר בפ"נ ובפ"נ כיון דהוי שליח ב"ד ודי שיאמר שליח ב"ד אני והוי כמו נכתב לפניו ואימתי צריך לומר בפ"נ ובפ"נ דווקא כשנעשה שליח שלא ע"י ב"ד ע"כ צריך לומר בפ"נ ובפ"נ וידעתי וידענו לא מהני. אלא חומרא שהחמיר' חכמים שהשליח צריך לומר בעת הנתינה בפ"נ ובפ"נ. משא"כ כשנעשה שליח ע"י ב"ד והב"ד יודעין שהוא גט כשר אז מהני נתינת השליח להאשה אף שלא אמר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני. משא"כ ברישא דהתוספתא דגרסינן המביא גט ממדה"י נתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ אם נתקיים בחותמיו כשר והתם ל"ל דנתקיים בחותמי' והעידו שמכירין החתימות והעדים שהם בקיאין לשמה ז"א דהא התם לא תני אם יש עלי' עדים ז"א אלא אם נתקיים בחותמיו וקיום חותמיו א"צ עדים אלא ככל קיום שטרות משטר אחר מקיימין. משא"כ הכא דתני אם יש עליו עדים דהוי נזדמן עדים במדה"י דאז יכולין לברר אם העדים החתומין בקיאין לשמה. ואפילו אם נפרש דנתקיים בחותמי' בב"ד והעידו גם על העדים שהן בקיאין לשמה מ"מ מאי מהני הא כבר נתן לה הגט ולא אמר שליח ב"ד אני ע"כ מקשה שפיר לרבה. ועפ"ז ניחא שפיר דבלא אוקימתא דרב יוסף דס"ל דמיירי המתניתין שנתן לה כשהוא פיקח ולא הספיק למימר בפ"נ ובפ"נ עד שנתחרש לא הי' קשה כלל על רבה דהא יש לתרוצי המתניתין דהמביא גט ממדה"י ואינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ אם יש עלי' עדים יתקיים בחותמיו ה"פ דאינו יכול לומר משום דלא נכתב לפניו כדאיתא בתוס' ז"ל וה"פ דמתניתין המביא גט בא"י א"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו דהא בא"י מצוין לקיימו. המביא גט ממה"י וא"י לומר בפ"נ ובפ"נ והתם במדה"י א"צ עוררין ואפילו בלא עוררין צריך קיום לרבה כדא"ל מלשמה ומקיום החתימות. ולרבא כדאית לי' על קיום החתימות ובחו"ל אין עדים מצוין לקיימו. ע"כ נקט לשון אם יש עליו עדים פי' אם נמצא עדים בהזדמנות בחו"ל ע"כ אם נמצא עליו עדים שיודעין יתקיים בחותמי' למר כדא"ל ולמר כדא"ל לרבה אם יש עליו עדים דיודעין שהחתומים הם בקיאין לשמה. ולרבא אם יש עליו עדים המכירין רק החתימות יתקיים בחותמיו וכיון דנתקיים בב"ד שהגט כשר בלשמה ואינו מזויף ע"כ נתקיים השליחות שלו על יד ב"ד וע"כ שוב אצ"ל בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני. ומה לן אם מחזירו למקומו ועושה עליו ב"ד שם מפני שבחו"ל אין מצוין לקיימו. וע"כ

מחזירו למקומו כדי שימצא מי שיקיימו כההיא תוספתא הנ"ל שאומר שליח ב"ד אני ודי להההיא שנמצא בהזדמנות עדים בכאן כדתנן אם יש עליו עדים וע"כ פטור מלומר בפ"נ ובפ"נ כיון דנתברר בב"ד שהגט הוא כשר ואינו מזויף א"כ נעשה השליח שליח ע"י ב"ד וא"צ לומר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני. ולפיכך לא נקט במתניתין גבי אי"ל בפ"נ ובפ"נ אם נתקיים בחותמיו כשר כמו בברייתא דתני לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ אם נתקיים בחותמיו כשר משום דלרבה בעינן גם לשמה ע"כ לא מהני קיום חותמיו כמו בעלמא משטר אחר משום דבעינן לשמה ע"כ נקט אם יש עליו עדים פי' על הגט עדים שיודעין את טיב הגט יתקיים בחותמיו והעיקר הוא הקיום חותמיו דע"י הקיום חותמיו נתקיים השליחות ע"י ב"ד. וע"כ לא הי' קשה על רבה מהא מתניתין כמו דלא קשה מההיא דתוספתא הנ"ל ע"כ הקדים מאי וא"י לומר אילימא חרש כו' ואמר רב יוסף הכא במ"ע כגון שנתנו לה כשהוא פיקח ולא הספיק למימר בפ"נ ובפ"נ עד שנתחרש וכיון דמיירי בחרש א"כ אינו יכול למימר שליח ב"ד אני ומאי מהני בשנתברר לב"ד שהגט כשר בלשמה ואינו מזויף הא השליח צריך לומר בשעת הנתינה או בפ"נ ובפ"נ או שליח ב"ד אני:

ועי"ז יתבאר הירושלמי דהירושלמי לא מוקי לה בחרש אלא מוקי לה שאינו יכול למימר דלא נכתב ונחתם לפניו ובריש דמתניתין תנינן המביא גט מא"י א"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ. אם יש עליו עוררין והוא ערר דמזויף יתקיים בחותמיו. ובסיפא גרסינן המביא גט ממדה"י וא"י לומר בפ"נ ובפ"נ אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו אפילו בלא ערר צריך קיום בחותמיו ומהני אם יבא ויערר הבעל אח"כ. וע"ז שאל ר' יודן עד כדון דמהני בשיערר הבעל על עירר שחוץ לגופו דיטעון מזויף. עירר שבגופו אם יערר על לשמה אם הקיום בחותמיו דסיפא הוי כמו הקיום בחותמיו דרישא דהיא רק על זויף. או דהקיום בחותמיו דהסיפא הוא על הכל והפי' אם יש עליו עדים דנמצא עדים שיכולין להכשיר הגט על הכל ואז אפילו כשיערר אח"כ על לשמה נמי לא מהני. וקפשיט דתלי בפלוגתא דרבנן דתמן ור' יוחנן דהכא דלרבנן דתמן דהיא לריב"ל. דס"ל דבפ"נ ובפ"נ היא להחמיר וצריך דווקא לומר. בפ"נ ובפ"נ א"כ ע"כ דצריכין העדים שידעו הכל לשמה ואינו מזויף ואף דלא מהני ידענו אבל כשנתקיים בב"ד ונעשה שליח בב"ד אומר השליח שליח ב"ד אני ודי וכיון דע"כ דצריך כן ע"כ לא מהני אז עירר הבעל ל"ש עירר שחוץ לגופו ועירר שבגופו. אבל לר' יוחנן דא"צ למיחש בחו"ל רק על קיום דלהקל התקינו חכמים בפ"נ ובפ"נ א"כ ע"כ דמפרש להמתניתין דלא נתקיים רק על עירר דמזויף אבל באם יבא הבעל ויערר על עירר דבגופו עיררו קיים. ומסיק כהדא דתני המביא גט ממדה"י ולא

נכתב לפניו ולא נחתם לפניו כו' ואומר שליח ב"ד אנו וא"כ לר' יוחנן דס"ל בשיטת רבא מהני מה שאומר שליח ב"ד אני על ידעתי דהא לא מהני ידעתי בשליח אפילו לרבא עד שיאמר בפ"נ ובפ"נ והכא בתוספתא כשאומר שליח ב"ד אני מהני וכמו כן לרבנן דתמן מהני מה שאומר שליח ב"ד אני כיון דנתברר לב"ד ע"י העדים שהגט כשר ואינו מזויף וממילא נעשה שליח ע"י ב"ד מהני מה שאומר שליח ב"ד אני כמו שהגיד בפ"נ ובפ"נ ואז מהני גם אף על עירר דלשמה לרבנן דתמן ומביא הך דתני לפרש האיך מהני לרבנן דתמן על כל העיררים הא לא אמר בפ"נ ובפ"נ. ע"ז מביא הברייתא דאומר שליח ב"ד אני ודו"ק:

הלכה ה

ר"ח בעי הגע עצמך שהי' עבדו של קצין כו' ל"ל אלא כהדא אילו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור והמגרש את אשתו שלא מדעתה שמא מגורשת היא מפני שהיא קנינו א"ר אבין קנינו היא אלא שהיא פוסלו מן התרומה ע"כ. הסוגיא הזאת חמורה מאד לא הבנתי פי' המפרשיה ז"ל וגם הנו"י ז"ל כתב שהפי' המפרשים ז"ל דחוק והוא ז"ל פירש ולא הבנתי פירושו. ע"כ נראה לפענ"ד בע"ה לפרש. ונקדים מה דגרסינן בבבלי דף י"ב ע"ב. השבתוני על המזונות מה חשובוני על התרומה וכי תימרו אי בעי זרק לה גיטא ופסיל לי' שבק לי' וערק ואזל לעלמא ומה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אוכלים בתרומה וזה אינו אוכל כו' ובתוס' ז"ל ד"ה ומה. לכך מזכיר אשת כהן כלומר כמו שאתם מודים לי באשה שהוא חוב אודו לי נמי בעבד. והא דמסיים נמי אבל באשה חוב הוא לה הכל מדברי ר"מ מדלא קאמר אמרנו לו עכ"ל ז"ל. ואילו בפרש"י ז"ל אבל אשה חוב היא לה. רבנן קאמרי לה כלומר בהא ודאי מודינא עכ"ל ז"ל ומובן בפשיטות דלשיטת התוס' רל דס"ל דאבל אשה חוב היא לה. היא דברי ר"מ ניחא דקאמר להו וכ"ת אי בעי זרק לי' גיטא שבק כו' ומה אילו עבד שברח וא"כ שמרדה על בעלה דלמה אתם מודיה לי דאבל באשה חוב היא לה. הא אם תאמרו דאי בעי זרק לה גיטא לא הוי חוב. א"כ למה באשה הוי חוב אלא ע"כ דלא הוי סברא דאי בעי זרק לה גיטא משום דשבק לו וערק ואזל לעלמא. ומה אילו עבד שברח וא"כ שמרדה על בעלה אוכלין בתרומה הרי דכשיברח יאכל בתרומה. אבל לשיטת רש"י ז"ל דאבל אשה חוב היא לה היא דברי רבנן לא שייך לפרש אי תימרו הסברא דאי בעי זרק לה גיטא א"כ למה באשה הוי חוב אלא ע"כ דערק לי' ומה אילו עבד שברח וא"כ כו'. א"כ מאי אמרי לי' רבנן דמודים לו דבאשה הוי חוב הא ר"מ גופי' קאמר להו דאמאי קומדיתם לי באשה שהיא חוב ע"כ משום דא"כ שמרדה כו' א"כ מאי קמחדשי רבנן דאמרי דמודו לי' באשה הא

היא גופי' כבר יודע שמודים לו באשה ובא להקשות עליהן מכח זה אלא ע"כ לפירש"י ז"ל האי דמזכיר א"כ היא אגב גררא דכיון דמזכיר עבד שברח מזכיר ג"כ אשה שמרדה. ועיקר קושיתו היא דלמה לא הוי חוב פסידת התרומה אי משום דאי בעי זרק לי' גיטא ז"א דהא יכול לברוח דמה אילו עב"כ שברח כו' וזה הפירכא דפריך ר"מ על רבנן דפליגי בעבד וקאמר סתמא דברייתא אח"כ דכ"ז פליגתן הוא רק בעבד. אבל באשה לכו"ע חוב הוא לה. א"כ קשה מאד לפירש"י ז"ל דהאיך ס"ל לר"מ דס"ד. דלפיכך לא הוי חוב משום דאי בעי זרק לו גיטא קשה האיך ס"ד למימר כן א"כ תקשי דלמה באשה הוי חוב. ומצאתי במהרש"ל ז"ל שעמד בזה. והמהרש"א ז"ל כתב שאין מקום לקושיתו שבאמת מקשה זאת ר"מ ומביא א"כ שמרדה לומר דתדע לזה מא"כ. אבל באמת המהרש"ל ז"ל מקשה קושיתו לשיטת רש"י ז"ל דע"כ אין מקום לפי' התוס' ז"ל דהאי דמזכיר א"כ הוא תדע דלא אמרינן אי בעי זרק לו גיטא רק לפי' התוס' ז"ל דמסקי דאבל אשה חוב היא לה הוא סיומא דדברי ר"מ כדמסקי בלשונם ז"ל אבל לשיטת רש"י ז"ל דאבל אשה חוב היא לה היא דברי רבנן אין מקום לפירושו זה א"כ קמה קושית מהרש"ל ז"ל הנ"ל ועיין במהר"ם שיף ז"ל דמקשה ג"כ האי קושיא. ועוד קשה לי בפירש"י ז"ל דמפרש זרק לי' גיטא בר"ה בתוך ד"א. מדוע כתב רש"י ז"ל ד"א הא יש לפרש בפשיטות דאי בעי זרק לי' גיטא בידו בחיקו ובקלתו וכן משמע מחידושי הרשב"א ז"ל במס' קידושין דף כ"ג ע"א עיי"ש. ולמה הוציא רש"י ז"ל ד"א בכאן:

ע"כ נראה לפענ"ד דהנה בהא דקי"ל אין חבין לאדם שלא מדעתו אבל מדעתו פשיטא דחבין לי' ויכול השליח לזכות הג"ש עבור העבד בפניו א"כ יש להבין לפ"ז דקאמר וכ"ת אי בעי זרק לי' גיטא ופסיל לי'. א"כ כיון דיכול לעשות כן לפיכך לא חשוב חוב. א"כ קשה דהאיך משכח"ל כלל האי דינא דאין חבין לאדם שלא בפניו הא נימא ג"כ כן דלא חשוב חוב דהא כיון דיכול לעשות כן בפניו וגם למה קאמר רש"י ז"ל בתוך ד"א הו"ל לפרש בפשיטות דבדבר שיכול לעשות בע"כ לא שייך אין חבין לאדם שלא בפניו דשמא אינו רוצה דמה איכפת לן אם אינו רוצה הא בלא"ה יכול לעשות כן בפניו ויזרוק לי' גיטא לידו אלא ודאי דה"פ וכ"ת אי בעי זרק לי' גיטא כו' דלפיכך לא חשוב חוב מה שהשליח מקבל שלא מדעתו דהא בלא"ה יכול נמי לגרשו שלא מדעתו דיזרוק לו בתוך ד"א והיא לא ידע כלל מזה דיזרוק לאחוריו בשעה שהוא הולך לדרכו ביום. ושיטת רש"י ז"ל דאע"ג בדבר שחבין לאדם בפניו מ"מ אין חבין לו שלא בפניו כדמשמע לשון הש"ס אין חבין לאדם אלא בפניו. משמע אבל שלא בפניו אין חבין לו אפילו בדבר שחבין לו בפניו. א"כ מאי מביא הטעם דלפיכך חבין לו שלא בפניו דלא חשוב חובה משום שיכול

לעשות כן בפניו מאי ראי' מבפניו אשלא בפניו ע"כ פירש רשיי ז"ל דיזרוק לי' בתוך ד"א שלא מדעתו ובלא"ה יכול לעשות שלא מדעתו וכיון דיועיל בשלא מדעתו. ע"כ יכול השליח נמי לקבל עבורו שלא מדעתו הג"ש דהא יכולת ביד הרב לעשות שלא מדעתו אחרת. והנה הרשב"א ז"ל כתב בדף ע"ז וז"ל ז"ל והיכי דקיימה בצד ביתה וזרק לה בתוך ביתו שלא מדעת אפשר לומר דמגורשת אם זרק לה בפני עדים ואמר להם ראו גט שאני נותן לאשתי וכעדותו של ר"י בן גודגדה שהעיד על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ולא דמי לישנה דהכא יש לה יד לזכות לה וכיון דיש לה יד אף חצירה קונה לה דומיא דידה דידה אלו נתן לה סתם ואמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי בודאי מגורשת דלא אמרו אינה מגורשת אלא בישנה דלאו בת איגרושי היא אבל נעורה דבת איגרושי היא מגורשת וה"ה לחצירה וכ"ז צ"ע עכ"ל ז"ל. ומובא בהה"מ ז"ל בפ"ה מה"ג ובב"י ז"ל סי' קלט ונ"ב אבל בסי' קל"ח מביא הב"י ז"ל בשם הרשב"א ז"ל דמגורשת עיי"ש. והנה כבר נחלקו הראשונים ז"ל בדין אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה וחזר אמר לה כנסי שטר תוב זה דלדעת הרמב"ם ז"ל והטור ז"ל לא צריך שיאמרו לה העדים בעת הנתינה שהיא גיטך. ושיטת התוס' ז"ל בדף ע"ח ע"א דצריך שהעדים יאמרו לה בעת הנתינה שהיא גיטך עיי"ש בשו"ע סי' קל"ו ובב"ש ז"ל עיי"ש ושיטת התוס' ז"ל דע"כ בעינן שתדע שזה גיטה משום דבעינן בגט משלחת ואינה חוזרת רק לא איכפת לן אם אפילו הבעל אומר לה כנסי שטח"ז ודי באמירת העדים אבל עכ"פ בעינן שתדע שהיא מגורשת כדי שתהא משלחת ואינה חוזרת א"כ לפ"ז הרשב"א ז"ל דס"ל דלא בעינן שתדע שהיא מגורשת ע"כ מצי למיסבר דבונתן לה בעומדת בצד ביתה וזרק לה בתוך ביתה שלא מדעת רק אמר לפני עדים דמגורשת משא"כ לשיטת התוס' ז"ל לא מהני בגט משום דבעינן משלחת ואינה חוזרת בגט וכ"ז הוא בגט משא"כ במכר לא בעינן משלחה ואינה חוזרת. והנה בגט שיחרור איכא ב' ענינים מפקיע קנין איסור וקנין ממון. וכבר הקשם הקצוה"ח ז"ל בסי' ר' דלמה אינו מועיל בג"ש דנכתב שלא לשמה הוי גט פסול ולמה לא מהני מתורת שטר ולמה גרע משטר מתנה דעלמא כדאמר רבי אומר אני אף היא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהיא כמוכרו לו וה"נ לא יגרע משטר מתנה ואין לומר דלעולם מהני לקנין ממון אבל צריך לשמה משום הקנין איסור ז"א דא"כ תקשי לשמואל דס"ל המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ ג"ש. ומתרץ דע"כ דדין גו"י באכ"א לא שייך רק בגט אשה ועבד משום דהוי בתורת נתינה ולא בתורת זכי' משא"כ בשטר מתנה בעלמא דכתב לי' על חצירו ונתן בחצירו לא שייך גו"י באכ"א א"כ האיך יתגרש הא יד עבד כיד רבו דמי. וע"כ אין יכול להתגרש רק ע"י גט שיחרור מתורת גט ולא מתורת שטר מתנה.

ודברים ברורים ואמיתים המה. וא"כ לפ"ז שפיר ניחא מאוד דקאמר ר"מ וכ"ת אי בעי זרק לו גיטא ופסיל לי' פי' דיזרק בתוך ד"א לשיטת רש"י ז"ל ושיטת רש"י ז"ל כשיטת התוס' ז"ל הנ"ל דבעינן בגט שתדע בעת הנתינה שהיא מגורשת שלא תהא משלחה ואינה חוזרת. וע"כ ה"ק וכ"ת אי בעי זרק לו גיטא בתוך ד"א שלא מדעתו. וזה לא מהני בגט אשת אפילו עומדת בצד ביתה אינה מגורשת שלא מדעתה בשאינה יודעת בעת הנתינה שהיא משולחת ואינה חוזרת. וכ"ז רק בגט אשה אבל בגט עבד נהי דלא מהני בתורת גט הרי עכ"פ מהני מתורת שטר מתנה. ואם ס"ל לר"מ כשמואל דהמפקיר עבדו א"צ ג"ש הרי ממילא היא משוחרר לגמרי. ואם ס"ל כרבנן דצריך ג"ש אבל עכ"פ הקנין ממון נפקע. ורק צריך ג"ש לקנין איסור. ממילא לענין תרומה הוי איבעיא בדף מ"ב ע"ב אם מעוכב ג"ש אוכל בתרומה אי לא כיון דלאו קנין כספו הוא דבתרומה בעינן קנין כספו עיי"ש וא"כ ממנפ"ש מפסידו מן התרומה. אי דמעוכב ג"ש אינו אוכל בתרומה. או דס"ל לר"מ כשמואל וא"כ לא הוי בקבלתם הג"ש חוב לעבד דהא בלא"ה יכול לשחררו שלא מדעתו באופן אחר שלא מדעתו ע"י הד"א דהיא מתורת חצר. ואי דיהי' רק בתורת שטר מתנה אז לא יוכל העבד לזכות משום דלא שייך גו"י באכ"א גבי שטר מתנה ז"א דאימתי בעינן גו"י באכ"א רק כשזכה העבד דבר מרבו. אבל כשאחר נותן לעבד חפץ דקי"ל קני עבד קני רבו דיד עבד כיד רבו דמי היא לדעת כמה מרבוותא ז"ל לא דהמתנה בא להאדון מן הנותן ז"א אלא דזכה מן העבד והעבד זכה מהאחר והאדון ממנו ועי' בקצוה"ח ז"ל סי' תכ"ד שכתב כן בשם הב"י ז"ל עיי"ש א"כ בשלמא כשהאדון נותן להעבד הג"ש אז צריך לגו"י באכ"א מה שא"כ בשזרק לו בתוך ד"א דהד"א הוא לאו דהאדון הוא אלא חכמים נתנו לכל אחד הד"א שלו כמו שכ' הר"נ ז"ל במס' גיטין פ' הזורק דהאשה מתגרשת ע"י ד"א דחכמים נתנו לה הד"א וזכתה בהד"א מדין הפקר ב"ד הפקר והוי כחצירה. א"כ הכא בד"א דהאדון זרק בתוך הד"א שלו והד"א זכה מתיקון חכמים מהפקר ב"ד ולא מרשות האדון ואף דהאדון זוכה ממנו אח"כ הנ"מ כשנפל חפץ אחר בהד"א אז זוכה אח"כ האדון מהעבד משא"כ כשנפל הג"ש שלו ונעשה בזו הרגע הד"א חצירו דהא רבנן לא תיקנו ד"א רק לקנין החפץ ועל קנין החפץ נעשה הד"א שלו כדאיתא בא"מ ז"ל ע"י הפקר ב"ד דהא כ"ז שלא נפל החפץ בהד"א עדיין הוי הד"א הפקר לכל דהא זאת ביד כל אדם לבוא ג"כ בהד"א רק כשנפל החפץ אז הוי ד"א שייך לו לבדו לזכות מתק"ח ונמצא ברגע דנפילת החפץ נעשה הד"א שלו ואז שוב אין כח אח"כ בהאדון לחזור ולזכות מהעבד דהא נעשה משוחרר על קנין ממון. ואימתי שייך גו"י באכ"א היינו דווקא בשנתן לו הגט בידו דאז ע"כ נעשה מיד האדון ידו ע"י הגט והגט נעשה שלו ע"י ידו ונמצא דגיטו

וידו באכ"א היד ע"י הגט והגט ע"י היד משא"כ הכא בד"א דהד"א לא נתן לו האדון רק אחרים נתנו לו דהיא רבנן נתנו לו בהפקר ב"ד וזכה בהד"א. רק דמה שזכה עבד זכה רבו אח"כ ממנו והכא כיון דזכה הד"א לקבלת הגט ממילא שוב אינו חוזר וזוכה האדון ממנו. א"כ אתא שפיר הסוגיא דה"ק וכ"ת אי בעי זרק לו גיטא ופסל לי' דיזרוק לו בתוך ד"א הגט שלא מדעתו וא"כ לא שייך אין חבין לאדם שלא בפניו דהא יכול בלא"ה לחוב לו שלא בפניו ע"י אופן אחר ע"י ד"א ואפילו דשלא מדעתו לא מהני לענין גט שיחרור דגמרינן לה לה מאשה דבעינן משלחת ואינה חוזרת. אבל עכ"פ מועיל בזה לענין שטר מתנה [ודהא לא גרע משלא לשמה דמהני מתורת שטר מתנה רק דהתם החסרון מאם הגו"י באכ"א משא"כ הכא לא שייך החסרון הזה] ואי דבתורת מתנה לא מהני זכי' בע"כ דהא הקצוה"ח ז"ל הנ"ל כתב דלפיכך מהני הגט בע"כ משום דלא הוי בתורת זכי' דאין זכי' בע"כ. ורק משום דהוי בתורת נתינה. ז"א דזה דווקא בגט אשה הוי הוכחה דהוי בתורת נתינה ובתורת זכי' לא הי' מהני בע"כ. משא"כ בגט שיחרור של עבד מהני בע"כ בלא"ה משום דיכול למוכרו בע"כ או ליתן במתנה בע"כ לאחר וכ"כ הריטב"א ז"ל במס' קידושין דף כ"ג ע"א דמשום ב' טעמים מהני ג"ש בע"כ א' דהיא דומה לגט אשה. ב' דהיא יכול למוכרו ולהקנתו בע"כ עיי"ש. וע"כ שפיר ריחא דקאמר וכי תימא אי בעי זרק לו גיטא. ואין להקשות קושית מהרש"ל ז"ל אם כן אמאי הוי באשה חוב זה אינו דבאשה אינו יכול לעשות כן לזרוק לה בתוך ד' אמות שלא מדעתה דהא לא מהני דבעינן משלחת ואינה חוזרת ואי דיזרוק מדעתה אם כן לא שייך למימר דזכה השליח בגט אף דאין חבין לאדם אלא בפניו ואין חבין לו שלא בפניו משום דיכול לעשות כן בפניו זה אינו לשיטת רש"י ז"ל כנ"ל דמאי ענין היא מבפניו אשלא בפניו דאפילו בדבר דיכול לחייבו בפניו אין חבין לאדם שלא בפניו כנ"ל. אבל הרשב"א ז"ל אזיל לטעמו דס"ל דלא כדעת התוס' ז"ל. ולא בעינן בגט שתהא תדע בעת הנתינה משום משלחת ואינה חוזרת לא קפדינן ע"ז אם כן ישאר קושית המהרש"ל ז"ל. הא קשה על וכי תימא אי בעי זרק לי' גיטא ופסל לי' אם כן קשה לפ"ז אמאי הוי באשה חוב ואין לומר כדברינו דהא באשה לא שייך דזרק לה גט בד' אמות שלא מדעתה. זה אינו דהא לשיטתו מהני וע"כ מפרש בחידושיו ז"ל כפי' התוס' ז"ל דהאי קושיא מקשה ר"מ גופי' מהא דמזכיר א"כ שמרדה על בעלה עיי"ש. ועל כן לא מוקי הסוגיא דוכי תימא אי בעי זרק לו גיטא בד' אמות דזה לא מהני לשיטתו ז"ל לתרץ הקושיא דאמאי באשה הוי חוב. על כן מפרש כפשוטו דאי בעי זרק לו גיטא לתוך ידו ממש וס"ל ז"ל דכיון דבידו לעשות בפניו בע"כ ולחוב לו בפניו לא שייך שלא בפניו אין חבין לאדם אלא בפניו כיון דיכול לעשות החוב בע"כ בפניו.

וע"כ אינו מפרש בתוך הד' אמות אלא לידו ממש. ובזה מתורץ קושית הרשב"א ז"ל על רש"י ז"ל דאזלי הרשב"א ז"ל ורש"י ז"ל לטעמי' במס' קידושין דף כ"ג ע"א והא קי"ל דגיטו וידו באכ"א פירש"י ז"ל שמעשים בכל יום שהעבד מקבל גיטו ואי רבנן פליגי עלה דמילתא אם כן שביק רבנן ועבדי' כר"מ עכ"ל ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל וז"ל ז"ל דא"צ לזה כלל דהא בהדיא מוכח בפ"ק דגיטין דף י"ב ע"ב דס"ל לרבנן כן דאמרינן התם א"ר אלעזר אמרנו לו למאיר והלא זכות הוא לעבד שיצא מתחת ידו לחירות כו' וכי תימא אי בעי זרק גיטא שבק לי' וערק לי' אלמא לרבנן אי זרק לי' גיטא יצא לחירות אם כן ס"ל דגו"י באכ"א עכ"ל ז"ל. ואילו לפי דברינו דעל ידי ד' אמות לא שייך גו"י באכ"א. אם כן לשיטת רש"י ז"ל אינו מוכרת מכאן כלל דגו"י באכ"א. ונמצא דהעולה מדברינו אלה דרש"י ז"ל אזיל בשיטת התוס' ז"ל דבעינן בגט משלחה ואינה חוזרת. והרשב"א ז"ל ס"ל דלא בעינן דעתה בשנתן לה בחצירה ואפילו שהיא לא ידעה. ואף דהעדים לא אמרו לה שזה גיטך. והתוס' ז"ל אזיל לטעמי' דהנה לכאורה קשה מאוד קושיא עצומה לשיטת הסוברין ז"ל דלא בעינן דעתה ואין צריך שתדע. אם כן קשה הא דגרסינן בפ"ח במס' תרומות האשה שהיתה אוכלת בתרומה ובאו ואמרו לה מת בעלך או גירשך כו' ופריך בירושלמי ניחא. מת בעלך גירשה מי לא ידעה ומשני שם. רבנן כמשנה הראשונה כו' עיי"ש בארוסה ואי ס"ד דאין צריך שתדע האשה בעת הנתינה שהיא מגורשת. אם כן בפשיטות משכח"ל דאמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטח"ז וע"כ אכלה בתרומה. ולא ידעה ונתודע לה אחר כך אך יש לומר דלא קשה על הנך מרבוותא ז"ל דיש לומר דס"ל דאין ה"נ דיכול הגמ' לתרוצי זאת אבל רבנן השיבו תירוץ אחר משא"כ רבותינו בעלי התוס' ז"ל הוכיחו מכאן בדף י' ע"א במס' קידושין דקטנה משנשאת אין אביה מקבל גיטה דאל"כ לתרוצי דמיירי בקטנה שנשאת. ולמה מוקי רק בגדולה ובארוסה. הרי דס"ל זאת להוכחה גמורה. ע"כ לשיטתם ז"ל הרי מוכח בפירוש דבעינן שתדע בעת הנתינה. ומתוורתא דדעת הרמב"ם והרשב"א ז"ל דמוכח מש"ס דילן דלא בעינן דעתה כדאמר רבא בדף נ"ה מעדותו של ר' יוחנן בן גודגדא. אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וחזר ואמר לה כנסי שטח"ז כו' ה"נ לא בעינן דעתה. וע"כ אליבא דרבא שפיר באמת מתורץ קושית הירושלמי:

עכ"פ דלשיטת הירושלמי מוכח בפירוש דבעינן שתדע שהיא מגורשת וע"כ על ידי זה יאיר עינינו בע"ה בהך סוגיא דה"פ ל"ל אלא כהדא דנפ"מ בין עבד לאשה אילו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור בתמי'. והמגרש את אשתו שלא מדעתה שמא מגורשת היא אם כן בעבד דיכול למוכרו שלא מדעתו אם כן מה לי שמוכרו לאחרים או

שמכרו לו בעצמו. אבל באשה דלא שייך רק בתורת גירושין לחוד לא מהני בלא דעתה אבל בעבד אפילו דהיא פוסלו מן התרומה לא נקרא חוב כלל דהא יכול למכור אותו שלא מדעתו. משא"כ באשה ודבר שהוא יכול לעשות בלא"ה שלא בפניו לא מקרי חוב משא"כ בדבר שאינו יכול לעשות שלא בפניו לעולם נקרא חוב. והלכך באשה אפילו דהגט היא זנותה מ"מ תשוב חוב ועל כן בדבר שלא מצי למיעבד שלא בפניו כי עביד לי' ע"י אחר שלא בפניו חשיב חובה. לפיכך בעבד שיכול למכור אותו שלא מדעתו לא חשיב חוב דהא לא גרע ממכירה. וע"כ השיבו חכמים לר"מ דקאמר. דמפסידו מן התרומה כמו באשה. ז"א דהא בעבד לא חשיב חוב דיכול בלא"ה למוכרו שלא בפניו משא"כ באשה דאינו יכול לגרשה רק בפני'. וע"ז קאמר ר' אבין דלא צריך למימר משום דבעבד יכול למוכרו שלא מדעתו ולא יהי' עוד קנינו. זה אינו דהא יכול לפוסלו מן התרומה אף על פי שלא ימכר אותו לגמרי דאפילו יהי' קנינו עדיין לענין איסור מכל מקום יכול להפקירו או לשחררו בתורת מתנה על קנין ממון לחוד ויהי' עוד קנינו ואעפ"כ יופסל מן התרומה. וזהו שהשיבו לו חכמים קנינו הוא אלא שפוסלו מן התרומה. ונפ"מ בין ר' אבין להרישא דסתמא דגמ' דבסתמא דגמ' קאמרינן כמו בבבלי. מפני שהיא קנינו. והילכך אי בעי הוא שקיל ד"ז מישראל וימכור לו ולא יהי' עוד קנינו. ור' אבין מפרש דישאר קנינו ויופסל מן התרומה ודוק:

פרק ב

הלכה ג

ר"ז בעי קומי ר"מ מסר לה במוסירה מהו מדת הדין את אמר נקנה המקח והכא את אמר הכין אי שניא היא דכתיב ונתן בידה עד שיהא כולו בידה ע"כ הנה הגרעק"א ז"ל מביא הירושלמי הזאת בתשו' וכתב דמהכא מוכת דבעינן להקפיל את הנייר של הגט כדי שיהא נכנס טמון כולו לתוך ידה. ותמה על הפוסקים ז"ל שלא הביאו הדין הזה הא כיון דהוי איבעיא דלא איפשיטא בירושלמי א"כ צריך ע"כ למיעבד לחומרא שיהא כל הנייר בידה. ונראה לפי ענ"ד בכונת הירושלמי דאם נייר הגט לא נכנס כולה בידה לא איכפית לן כלל אפילו אם נימא כהבנת הגרע"א ז"ל בירושלמי והוי איבעיא דלא איפשיטא מ"מ לא הי' צריך להפוסקים ז"ל להביאו למיעבד לחומרא. יען שעכ"פ נפשוט מסתמא דסוגית הש"ס בירושלמי דלא בעינן כולה בידה דגרסינן בירושלמי במס' קידושין פ"א ה"ג א"ר אבין ואתא כרבי דרבי אומר אדם משחרר חצי עבדו ופריך ול"ל לרבנן אדם משחרר חצי עבדו ומשני אית להו בעבד של ב' שותפין אבל בעבד שכולו

שלו שניא היא שהוא כמזכה מימינו לשמאלו ול"ל לרבי שהוא כמזכה מימינו לשמאלו אית לי' במזכה לי' על ידי אחר. ול"ל לרבנן במזכה לי' על ידי אחר ומשני סברי רבנן הראוי לזכות על ידי עצמו ראוי לזכות על ידי אחר ושאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר. רבי אומר אע"פ שאינו ראוי לזכות על ידי עצמו ראוי לזכות על ידי אחר ע"כ עיי"ש. והיא דלא כסוגית הש"ס דילן במס' קידושין דף כ"ג ע"ב דהתם ס"ל להש"ס דילן דזכי' זכין לאדם אפילו כשהוא בעצמו אינו ראוי לקבל ג"ש מ"מ ס"ל לרשב"א דאחרים זוכין עבורו ורק מיבעיא לן לענין שילוחות עיי"ש אבל בירושלמי מוקי רשב"א דס"ל כרבי דיכול אחר לזכות עבורו אע"פ שהוא אינו ראוי לקבל בעצמו ג"ש אבל רבנן פליגי ע"ז וס"ל דכיון דאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר. ושיטת הש"ס דילן במס' גיטין דף מ"א ע"ב דהא דנחלקו רבי ורבנן תלי פלוגתתן בדאורייתא עיי"ש דנחלקו בזה רבה ור' יוסף עיי"ש. והנה באמת לכאורה קשה בשיטת הש"ס דילן דהאיך באמת משחרר חצי עבדו הא הוי מזכה מימינו לשמאלו ואין לומר דמיירי על ידי אחר ז"א דבפירוש איתא במס' תמורה אליבא דרבי. המשחרר חצי עבדו קנה גו"י באכ"א. ועוד קשה דבדף כ"ג ע"ב גרסינן הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכתה לו והק' בתוס' ז"ל האיך מקבלת את גיטה דאפילו כששיחרר כולה חוץ מידה איו לה לזכות דבשלמא כשמשחרר כולה יש לה לזכות דגו"י באכ"א עכ"ל ז"ל עיי"ש ולכאורה קשה דאמאי לא הקשה בתוס' ז"ל על גוף הסוגיא במשחרר חצי עבדו האיך נשתחרר על ידי עצמו בגו"י באכ"א. וע"כ נראה לפענ"ד דניחא שפיר ומתחלה נבאר דע"כ מסתימת הסוגייא מוכח לפשוט האיבעיא דכולה בידה. דהא גרסינן ול"ל לרבנן אדם משחרר חצי עבדו ומפני דא"ל בעבד של ב' שותפין אבל בעבד שכולו שלו הוי מזכה מימינו לשמאלו. וגם אחר אינו יכול לזכות עבורו דכל שאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר. א"כ לפ"ז קשה האיך מהני בעבד של ב' שותפין דאפילו דלא הוי החסרון דמזכה מימינו לשמאלו. אבל הא עכ"פ הוי החסרון של כולו ביד' דהא לעולם לא נכנס כל הגט בידו דהא לעולם הוי חצי בידו וחצי ביד שמעון רבו. ואין לומר דשמעון יזכה עבורו ויהי' חצי על ידי עצמו וחצי על ידי שלוחו ז"א דהא סברי רבנן בשאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחרים. א"כ כמו בעבד שכולו שלו הוי החסרון של מזכה מימינו לשמאלו ולא מהני על ידי אחר. כמו כן הוי בעבד של ב' שותפין החסרון שאינו כולו ביד'. ואין לומר דראובן המשחרר את החצי יתן לו את הג"ש בתנאי שאין לרבו שמעון רשות בו ז"א דאימתי מהני התנאי שאין לרבו רשות בו הנ"מ בממון דבעינן זכי'. ע"כ כיון דהיא בתורת זכי' יכול להתנות שלא

יזכה רבך בו משא"כ בגט דאינו בתורת זכי' אלא בתורת נתינה כמבואר בקצוה"ח ז"ל סי' ר' דהא אין זכי' בע"כ. וגם כתבו על אסורי הנאה כשרואין זכי' בא"ה אפ"ה מהני משום דאינו בתורת זכי' רק בתורת נתינה וז"ב ומובא כבר בדברינו זאת ברפ"ק עיי"ש. א"כ היכי שייך למימר על ידי שאין לרבך שמעון רשות בהנתינה הא כיון דחצי היד שלו ממילא נכנס הנתינה חצי לתוך ידו ולא שייך לאתנוי ע"מ שאין לרבך רשות בו רק בדבר שצריך זכי' ע"כ אפילו נכנס חצי לתוך ידו של רבו. מ"מ יכול להתנות שלא יזכה רבו אבל בדבר דתלי בהנתינה האיך שייך להתנות שלא יהי' הנתינה ברשות רבך הא בע"כ הוי חצי הנתינה ביד שמעון רבו. ואין לומר דס"ל לרבנן דהמפקיר עבדו י"ל וא"צ ג"ש ויהי' הג"ש לאו בתורת גיטין אלא בתורת קנין בעלמא כההיא דרבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו ולא יהי' צריך גט שיחרור ז"א דא"כ לא מהני גו"י באכ"א דגיטו וידו באין כאחד לא מהני רק במקום שהיא בתורת נתינה כדאיתא בקצוה"ח ז"ל הנ"ל בדברינו עיי"ש ע"כ מוכח ע"כ מהך סוגיא. דלא בעינו כולה בידה:

וכיון דזכינו לזה יש לנו לומר השתא הכונה באיבעיא דר"מ מסר לה במוסירה מהו כו' כולה בידה. כך דהנה לכאורה קשה לדידן דקי"ל כראב"י זה נכנס לתוך שלו כו' והוי כמו נכסי לך ואחריך לפלוני בחצר שאין בו ד"א ויום של רבו לרבו ויום של עצמו לעצמו לבר מאיסורא לא קאמרינן כדאיתא בדף מ"ב ע"א משום דקדוה"ג לא פקעי בכדי כדאיתא בקצוה"ח ז"ל סי' רמ"ד עיי"ש. א"כ קשה האיך קאמר בירושלמ דהוי מזכה מימינו לשמאלו הא על יום אחר יש לו זכי' לקנות והוי יום של עצמו לעצמו. אכן ז"א דהנה קי"ל אמר ר"ח גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת כדמסיק משום כריתות בעינן עיי"ש. והא דפריך חצירה מה שקנתה אשה קנתה בעלה אע"פ שהגוף שלה ואין לבעל רק שיעבוד פירות ע"ז כתב הא"מ ז"ל בסי' קל"ט דכיון דיש לבעל שיעבוד לא גרע ממשיחה בידו וז"ב. והנה בהירושלמי בפ"ק בסוף ה"א גרסינן אפילו כולה בידה וחוט אחד בידו אינו גט דכתיב ונתן בידה עד שיהא כולה בידה ע"כ ולא מחלקינן כלל בין אם יכול לנתקו אי אינו יכול לנתקו דאפילו באינו יכול לנתקו נמי לא מהני כשחוט אחד בידו. משום דבבבלי מחלקינן בזה משום דילפינן מכריתות וכיון דאינו יכול לנתקו שפיר הוי כריתות משא"כ להירושלמי משום דבעינן כולו בידה ומאי מהני לן בשאינו יכול לנתקו א"כ אפילו לראב"י דהוי כנכסי לך ואחריך לפלוני ביום שהוי שלו יש לפלוני שיעבוד על מחר ואפילו דאינו יכול לנתקו ולהביאו אצלו מ"מ לא מהני לשיטת הירושלמי משא"כ לשיטת הש"ס דילן דבאינו יכול לנתקו

הוי כריתות א"כ כיון שאינו יכול לנתקו ביום זה שפיר מהני הגירושין. וע"כ לא מצי התוס' ז"ל להקשות על שיטת הש"ס דילן בעיקר הסוגיא בדף מ"א גבי המשחרר חצי עבדו האיך מהני השיחרור ז"א דהא הוי כמו נכסי לך ואחריך לפלוני דאין לפלוני רק שיעבוד עלי' דהוי כמו חוט בידו שאינו יכול לנתקו משא"כ גבי הרי את שפחה וולדך ב"ח דאם היתה עוברה זכתה לו שפיר הק' בתוס' ז"ל דהאיך מהני הא אפילו אם ישחרר כולה חוץ מידה נמי לא מהני כיון דאין לה יד כלל:

ועכשיו דזכינו בע"ה לזה מובן האיבעיא דר"מ בהא דכולה בידה דהרי חזינן כונת הגמ' בפ"ק בכולו בידה היא לאפוקי דאגוד גבי בעל בחוט. והנה קנין מוסירה היא דאזלה בטלפה בשערה באוכף שעלי' בפרומביא שבפי' ובזוג שבצוראה דהתם גבי קנין מוסירה א"צ המוכר לסלק את ידו דהא קי"ל מאי לשון מסירה כאדם המוסר דבר לחבירו מיד ליד והמוכר נמי אוחז בידו. ולא הוי כקנין משיכה והגבה דהתם המוכר מסלק ידו משא"כ בקנין מוסירה דהמוכר מחזיק ג"כ בידו. וזה מהני בדיני ממונות וכלשון הגמ' ר"ז בעי קומי ר"מ מסר לה במוסירה ולשון מסר לה היא דהבעל מוסר ואוחז ג"כ ע"כ שפיר מיבעיא לי' כיון דמהני במידת הדין דנקנה המקח והכא אמר כן. או שניא היא הכא דכתיב ונתן בידה עד שיהא כולו בידה והכא הרי הבעל אוחז ג"כ. וע"כ לא בעי במשיכה משום דהתם לא שייך כולו בידה כיון דהבעל אינו מחזיק כלל. וכל האיבעיא שלו היא על מסירה דווקא. אבל כשהנייר אינו כפול ולא נכנס כל הנייר של הגט לידה שפיר מגורשת ולא איכפית לן מה שמקצת הנייר היא באויר כיון שהבעל אינו אוחז אותו. והראי' שלנו מעבד של ב' שותפין קמה ונצבה דהא חזינן בעבד שכולו שלו דהוי כמזכה מימינו לשמאלו משום דהוי כחוט ביד הרב המגרש דלא מהני. ומ"מ בעבד של ב' שותפין מהני אע"ג דהוי חוט ביד שמעון ולא הוי כולו בידו דהא כולו בידה קפדינן אפילו על חוט מ"מ לא קפדינן רק כשהחוט היא ביד הרב המשחרר. אבל כשהחוט הוא ביד אחר אפילו אינו אוחז בתורת שלוחו מ"מ מהני אלמא דעיקר הקפדה של כולו בידה היא שלא ישאר אגוד קצת ביד הבעל. אבל כשהוא באויר או ביד אחר לא איכפית לן על כולו בידה דהא אי קפדינן על כולו בידה יש לנו להקפיד אפילו על חוט אחד. הרי מבואר דלא קפדינן על כולו בידה אלא העיקר שלא יהא אגוד כלל ליד הבעל ודוק:

פרק ג

הלכה ה

לית הדא פלית הדא פליגא על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר שומר שמסר לשומר הראשון חייב. פי' הרשב"א ז"ל בניחותא דאי למ"ד הראשון פטור אם כן רשאי אף לכתחלה ודלא בפי' התוס' ז"ל דף כ"ט דלכתחלה אינו רשאי לכו"ע ולפי הרשב"א ז"ל לפי הירושלמי למ"ד שומר שמסר לשומר פטור מותר אף לכתחלה. ואילו במתניתין קתני שלא ישלחנו ביד אחר וע"כ כמ"ד הראשון חייב ור' בא ברי' דר"ח משום תנאי גיטין. מה נפיק מביניהון קודם הבעל ונטלה כו'. בזה הסוגיא יתבאר היטב דברי התוס' ז"ל במס' גיטין דף כ"ח ע"א אשר נתלבטו בזה גדולי האחרונים ז"ל בהא דקי"ל באומר לשנים תנו או לשלשה כתבו ותנו דיכתבו ויתנו אבל אינן יכולין לעשות שליח אחר משום דמילי לא מימסרן לשליח חקרו בקצוה"ח ז"ל סי' רמ"ד ומביא בשם ג"פ ז"ל החקירה הזאת ונשאל זאת לפני הגאון מהר"ם גלאנטי ז"ל. אם לאחר שכתבו וחתמו יכולין לעשות שליח על הנתינה או לא דהא י"ל דמילין לא מימסרי לחבירו אבל לאחר שכתבו וחתמו נתבטל המילי ומימסר לשליח. או דילמא כיון דנתהוה שליח ע"י מילי מן המשלח אינו יכול למוסרו לשליח ומביא מהר"ם גלאנטי ז"ל ראי' מתוס' ז"ל דף כ"ט ע"א ד"ה משום בזיון דבעל פי' בקונטריס ז"ל שעליו לכתוב את הגט ואינו רוצה שידעו רבים שאינו יודע לכותבו והא דקאמר יכתבו ויתנו אגב יכתבו נקט יתנו. א"נ ע"י שיאמרו לאחר ליתן ירגיש בדבר שהבעל לא כתבו ומקפיד על הנתינה עכ"ל ז"ל הרי ללישנא קמא הא דנקט במתניתין יכתבו ויתנו יתנו לאו דווקא ואפילו ללשון ב' דיתנו דווקא הוא דווקא משום בזיון דבעל אבל למ"ד דמשום מילי שפיר יכולין לומר לאחרים שיתנו עכ"ל ז"ל והקשה בקצוה"ח ז"ל על הוכחת מהר"ם גלאנטי ז"ל הלא אדרבה מוכח מדברי התוס' ז"ל איפכא מדהקשו קושייתם על מ"ד משום בזיון דבעל א"כ קשה למה נקט יתנו ולמה לא הקשו על המ"ד משום מילי גם כן קשה למה נקט יתנו הא הנתינה לא הוי מילי א"ו דע"כ דכיון דקיבל מן המשלח מילי אינו יכול למסור להשליח אף במעשה כיון דתחלת קבלת השליחות הי' על ידי מילי. עכ"ל ז"ל עיין שם באורך ולכאורה זהו קושיא עצומה על מהר"ם גלאנטי ז"ל. ועוד הק' המהר"ם שיף ז"ל על התירוץ הב' בתוס' ז"ל דלמ"ד משום בזיון דבעל אין לו לעשות שליח אחר דיש בזיון גם בהנתינה א"כ להרשב"א ז"ל דכתב דלמ"ד משום מילי דווקא בכתיבה אין יכול לעשות שליח אחר אבל בנתינה יכול לעשות שליח אחר א"כ קשה למה קאמר הגמ' מ"ב איכא ביניהו שליח מתנה הא בפשיטות נ"מ ביניהו לענין הנתינה למ"ד משום בזיון דבעל בנתינה נמי אין יכול לעשות שליח אבל

למאן דאמר משום מילי בנתינה יכול לעשות שליח וכן קשה לי בפשט דברי התוס' ז"ל שבנו קושייתם על פי' הקונטריס ז"ל שאינו רוצה שידעו בו רבים שאינו יכול לכתוב אם כן למה קאמר יכתבו ותנו מאי שייכות הוא הקושיא הזאת על פירש"י ז"ל הא על סתמא דגמ' יש להקשות כן ואיזה פירוש אחר יש לפרש על בזיון דבעל אשר לא הי' שייך קושייתם ז"ל. ומה שהביא הריטב"א ז"ל בשם הר"ת ז"ל פי' משום בזיון דבעל שהוא קפיד שאינו רוצה שידעו הכל בגירושין ודוקא הכא הוא דקפיד שעדיין לא נכתב גיטא ואפשר דלא מגרש לי' אבל בשליחות כיון דאיכתב גיטא לא קפיד שהוא גמר לגרש ולא מימלך. עכ"ל ז"ל ועל ירחך דאף לפי פירושו ז"ל קשה גם כן קושייתם ז"ל דלמה לא יעשה שליח שני על הנתינה הא בנתינה ליכא בזיון הא גמר לגרש בתר דאיכתב גיטא ואין לומר דהוא לא ידע שאיכתוב גיטא ועדיין לא גמר לגרש ז"א דאם כן לפי זה הוי לן לחלק באם ידע הבעל שכבר כתבו את הגט אז יכולין לעשות שליח על הנתינה ומתניתין סתמא קתני הרי אלו יכתבו ויתנו. ועוד קשה לפירש"י ז"ל דפירש איכא בינייהו שליח מתנה. שאמר בעל הבית לב' עדים כתבו שטר מתנה לפלוני. אי טעמא דגט משום ביזיון הכא ל"ל הכי כו' הילכך אם ירצו יאמרו לאחרים ויכתבו כו' עכ"ל ז"ל וקשה למה לא נקט שאמר בעל הבית כתבו ותנו כו' אם ירצו יאמרו לאחרים ויכתבו ויתנו ומדוע דילג רש"י ז"ל תנו. והרי כל האחרונים ז"ל כתבו להכריע דרש"י ז"ל סבר לי' דאף הנתינה הוי מילי משום דקיבל השליחות במילי ואינו בכח לעשות שליח אפילו כשנתהוה אחר כך מעשה והוכיחו זאת מדף ס"ג ע"ב בעי רבא מר"נ כתבו ותנו לפלוני ופירש"י ז"ל לשליח שמיניתי עכ"ל ז"ל הרי מפורש דאינו יכול לעשות שליח אפילו על הנתינה עיי' בקצוה"ח ז"ל הכל אם כן קשה מפירש"י ז"ל בסוגיא הזאת ע"כ נראה לפענ"ד בהסוגיא הזאת דהא דמקשים בתוס' ז"ל על אביי דקאמר טעמא משום בזיון דבעל אם כן למה נקט יתנו על פירש הקונטרוס ז"ל דמפרש טעמא משום בזיון דבעל שאינו רוצה שאינו יודע לכתוב הא אפילו לפירש ר"ת ז"ל נמי קשה כנ"ל. משום דלשיטת הירושלמי דסוגיא דידן ניחא שפיר דהכי פי' דלית הדא פליגא על ר"י דר"י אמר שומר שמסר לשומר הראשון חייב. וע"כ הוי הקפדה בכ"מ. ור' בא ברי' דר"ח מפרש משום תנאי גיטין:

והוא כמו דגרסינן לקמן בפ' מ"ש דע"מ שתתן לי איצטליתא דרשב"ג סבר דתתן את דמי' מסיק בירושלמי טעמא דרבנן משום תנאי גיטין ופי' פשיט כפי' המפרשים ז"ל דאף בעלמא איצטליתא לאו דווקא ולא חשוב קפידא איצטליתא דווקא אבל בגיטין חשיב קפידא פי' לאו דמקפיד על האיצטליתא אלא מקפיד במקום גירושין שלא חפץ ליתן גט רק כשתהי' איצטלא דווקא וה"נ ס"ל לר' בא ברי' דר"ח דהעיקר הקפדה היא

משום תנאי גיטין ע"כ אפילו בעלמא לא חשיב פקדון הקפדה ויכול לקבל על ידי אחר אבל הכא בגט הוי הקפדה הגם דבעלמא אינו מקפיד בע"ה על החפץ על ידי אחר אבל הכא במקום גירושין מקפיד והוי קפידא גמורה שלא יקבל על ידי אחר החפץ ומסיק מה נפיק מביניהון בגט קודם הבעל ונטלו א"ת משום תנאי גיטין יאות א"ת שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר הרי אין פקדונו ביד אחר פי' אם זה הקפדה הוי הקפדה אחרת וחשיב הקפדה ולא הקפדת גירושין א"כ כשנתבטל ההקפדה הרי יכול לעשות שליח אחר משא"כ אם הוא משום תנאי גיטין והוי ההקפדה רק משום הגט אפילו אם נתבטל הסיבה דפקדון מ"מ אין לשלחו ביד אחר. ונמצא נפ"מ גדולה בין אם היא הקפדה מכח גירושין אי הוא הקפדה שלא מכח גט דאם ההקפדה היא שלא מכח גט כשנתבטל ההקפדה משלח על ידי אחר משא"כ אם ההקפדה הוא רק משום הגט לחוד אם אפילו נתבטל ההקפדה אח"כ איני משלח על ידי אחר כיון דבשעה הראשונה הי' ההקפדה דגט שלא ישלח על ידי אחר ונקוט כללא זו בידך דנפ"מ תלי בזה אם מקפיד על נתינת הגט ביד אחר משום החפץ או דמקפיד על נטילת החפץ ביד אחר רק משום הגט או דמקפיד על איצטליתא שאינו רוצה דמים רק איצטלא אי דמקפיד על אצטליתא משום גט ובאמת דמי הוי באצטלא רק במקום גט מקפיד. ולפ"ז אם הבזיון דבעל היא שאינו רוצה שידעו בו רבים שאינו יודע לכתוב א"כ ההקפדה בגט הוא לאו משום הגירושין אלא משום דבר אחר משום שאינו רוצה שידעו רבים שא"י לכיתוב. משא"כ אם הבזיון דבעל שאינו חפץ שידעו שהוא רוצה לגרש א"כ ההקפדה על כתיבתן עיקר הוא משוה גוף הגירושין. א"כ לשיטת ר"ת ז"ל ניחא שפיר דלפיכך נקט יתנו משום דבשעה שעשאן שליח על הנתינה ועל הכתיבה קודם שנכתב הגט לא הי' להם כח לעשות שליח אחר על הנתינה דהא קודם שנכתב הגט חפצו ורצונו שיהא בסוד את רצונו על גוף הגירושין וכל עיקר דמקפיד על אחר לאו דיש בזה הקפדה אחרת משום דבר אחר ז"א אלא הקפדה בגוף הגירושין על ידי אחר ע"כ אפילו לאחר שנכתב הגט ואינו שייך הקפדה זאת מ"מ אין יכולין לעשות שליח אחר כיון דבשעה הראשונה לא הי' בהם כח לעשות שליח אחר משום תנאי גיטין אפילו כשנתבטל הסיבה מ"מ אין להם כח לעשות שליח אחר דהא התם דהקפדת החפץ בשביל הגירושין הוא אפילו כשנתבטל החפץ מ"מ אינו יכול לעשות שליח אחר משום דכיון דהקפדה בשעה הראשונה על אחר הוא מכח גירושין אפילו שנתבטל ההקפדה מ"מ א"י לעשות שליח אחר. וא"כ ק"ו כשההקפדה היא בגירושין גופה דעדיף יותר מההקפדה שבא רק מכח גירושין. משא"כ לשיטת רש"י ז"ל דהטעם משום שאינו רוצה שידעו שא"י לכתוב. ע"כ הוי ההקפדה על הכתיבה א"כ אין

זה הקפדה רק על הכתיבה. אבל על הנתינה לא הי' מעולם ההקפדה. וא"כ לפ"ז למ"ד משום מילי לא מימסרן לשליח לענין נתינה. ל"ל משום דכיון דלא הי' יכול מעיקרא בשעה שנעשה שליח לעשות שליח שני על הנתינה משום דהי' אז מילי ז"א דהא כיון דלא הוי תנאי בגירושין והוי עיכוב מחמת דבר אחר וכאשר נתבטל העיכוב של דבר אחר ממילא יכול לעשות שליח שני כמו למ"ד אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר והוי העיכוב מחמת דבר אחר כשבטל דבר בטל המניעה. וע"כ אין שום סברא בעולם למימר דשיטת רש"י ז"ל בדף ס"ג דגם בנתינה מעכב וא"י לעשות שליח שני דממנפ"ש לשיטת המרדכי ז"ל דס"ל בס"פ המקבל דשליח לקבלה עושה שליח משום דהוי השליח על גמר מעשה ואע"פ שנעשה על ידי מילי אבל מכיון דנעשה על גמר מעשה עושה שליח. ודווקא כתיבה אינו עושה שליח משום דכתיבה לא חשיב גמר מעשה. וכתב שם ואע"פ שאמר להם כתבו ותנו מ"מ הכתיבה הוי מילי עכ"ל ז"ל עיי"ש לשיטה זו פשיטא דלענין נתינה לא חשוב מילי. ואפילו לשיטת הסוברין ז"ל דשליח לקבלה אינו עושה שליח משום דאזלינן בתר אם מסר לו השליחות לשליח שני בדברים בלא שום ממש אינו בכחו למסור לשליח שני. אבל בשכבר כתב הגט פשיטא דלא חשיב זו מילי דהא השליח הראשון מוסר לו דבר שיש בו ממש. וכבר תמה בקצוה"ח ז"ל ע"ז והניח בצ"ע וכבר ביררנו שע"כ כן היא דליכא למימר כיון דמעיקרא בשעה שנעשה שליח לא הי' לו לעשות שליח שני אין לו כח לעולם ז"א כיון דלא הוי תנאי בגירושין אלא עיכוב מחמת דבר אחר כשבטל דבר בטל העיכוב ואי משום מילי לא חשיב מילי לכל השיטות ז"ל. והא דמדייקי האחרונים ז"ל וקצוה"ח ז"ל ומ"פ ז"ל מהא דיכתבו ויתנו סתמא קתני במשנה וכן מדייק משיטת רש"י ז"ל בדף ס"ג וכן מדייק הקצוה"ח ז"ל מתוס' ז"ל דף כ"ט הנ"ל. נראה לפענ"ד די"ל דמשיטת רש"י ז"ל אין שום דיוק כלל די"ל דאפילו לשיטת המרדכי ז"ל דבדבר שיש בו מעשה אצל השליח שפיר לא הוי מילי ואך הנ"מ כשעשאו הבעל שליח על מעשה על הנתינה או האשה על הקבלה לא חשוב מילי. אבל כשהבעל עשה שליח ראשון על מילי כגון על הכתיבה על דבר שאינו גמר מעשה פשיטא דאינו יכול למימסר לשליח שני המילי והילכך לענין נתינה כשאמר להם הבעל כתבו ותנו ועשאן שלוחים בין על הכתיבה ובין על הנתינה ליד האשה הילכך לענין כתיבה דלא הוי גמר מעשה אין יכולין לעשות שליח שני. אבל לענין נתינה דהוי גמר מעשה פשיטא דיכולין לעשות שליח שני. והנ"מ כשהשליח הראשון נעשה מיד הבעל על גמר מעשה דהיא ליתנו להאשה אבל באם השליח הראשון לא נעשה על גמר מעשה רק על מילי אינו יכול לעשות שליח שני אפילו על גמר מעשה. ואימתי ס"ל להמרדכי ז"ל דשליח ראשון

עושה שלית שני על גמר מעשה הנ"מ כשאצל השליח הראשון גופי' לא הי' מילי כגון בקבלה דנעשה שליח מן הבעל על קבלה ולא הי' מילי אצל השליח הראשון ע"כ עושה ג"כ שליח שני משא"כ הכא דב"מ רבא מרב נחמן כתבו ותנו לפלוני דלא עשאן שלוחין על גמר מעשה דהא הכתיבה לא חשיב גמר מעשה ועל הנתינה לא ליד האשה רק ליד השליח דלא הוי גמר מעשה ע"כ הוי מילי אצל הראשון וע"כ אינו יכול לעשות שליח שני משום דמילי לא מימסרן לשליח. וכמו כן לשיטת החולקין ז"ל על המרדכי ז"ל וס"ל דאינו עושה שליח שני אפילו על גמר מעשה משום דלא מסר להשליח השני דבר ממש אבל במוסר דבר ממש לא הוי מילי הנ"מ כשהשליח ראשון גופי' הי' שליח על גמר מעשה ולא על מילי. אבל כשהיא בעצמו אינו שליח רק על מילי למסור רק להשליח דאינו גמר מעשה אינן חוזרין ונמסרין לאחר דאחר יהא במקום הראשון ולפיכך אינו נעשה השליח השני שליח הבעל על ידי מילי דהשליח הראשון דהא השליח הראשון מוסר כוחותיו להשליח השני וכחות דהראשון רק מילי הוא בשלמא כשהראשון הוי שליח על הנתינה להאשה מוסר כחותיו להשני בדבר שיש בו ממש במסירת גט דהוי דבר שיש בו ממש וכוחות דהראשון אינו מילי אבל השתא מה מועיל שמוסר לו דבר שיש בו ממש הא כחותיו לא הוי רק מילי ואינו בכח למסור לו. דהא עשיית השליחות שלו היא רק מילי והאיך נמסר מילי מזה לזה דתרתי בעינן שימסור לו דבר שיש בו ממש ויהי' במקומו על גמר מעשה הוי השליח ראשון עושה אותו שליח והשני נעשה שליח. משא"כ כשהשליח הראשון הוא על מילי לא נמסר המילי מזה לזה. וכל עיקר המחלוקת בין המרדכי ז"ל והחולקין ז"ל הוא דלהמרדכי ז"ל בשהשליחות הוא על גמר מעשה ולא על מילי יכול למסור להשני אף שאינו מוסר לו דבר ממש. והחולקין ז"ל ס"ל דתרתי בעינן כשהשליחות על גמר מעשה יכול למסור זל"ז ובלבד שימסור לו דבר ממש אבל אם חסר אחד מאלו או דבר ממש או גמר מעשה אינו נמסר מזל"ז והעיקר מה שס"ל להמרדכי ז"ל דבגמר מעשה לא נקרא מילי הכונה הוא שהשליח הראשון נעשה על גמר מעשה ולא הוי שליח הראשון על מילי ובזה מוסר זל"ז אף דהשליח הראשון לא ימסור לו דבר ממש. והחולקין ז"ל ס"ל דצריך גם שליח הראשון למסור לו דבר ממש אבל כשאינו מוסר לו דבר ממש אע"פ שהשליח הראשון נעשה על מעשה ולא על מילי אינו יכול למסור זל"ז. לפיכך פירש"י ז"ל לפלוני שמניתיו לשליח אבל לענין באומר כתבו ותנו להאשה נהי דלענין כתיבה הוי מילי ולא מימסרן לשליח אבל לענין נתינה לא הוי מילי לכל השיטות חדא דהוי שליח ראשון ושני על גמר מעשה דהשליח ראשון מוסר לו דבר שיש בו ממש. וע"כ דשיטת רש"י ז"ל מוכרח דלענין נתינה לא הוי מילי מהא

דפירש"י ז"ל בדף כ"ט שכתבנו לעיל והא דקתני במתניתין וכתבו ויתנו. וע"כ דיכתבו דווקא ויתנו דווקא והיא משום דמתניתין דנקט האומר תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו ותנו גט לאשתי האי לאשתי לאו דווקא היא למ"ד משום מילי דהא שליח מתנה הוא כשליח הגט וה"ה לכל גיטין כדאיתא בש"ס מפורש. וא"כ הא"מ בשאמר להם כתבו ותנו גבי גט מתנה הוי היתנו מעלה והנתינה יתקן את הכתיבה דהא במתנה אי עדיו בתתומיו זכין לו בשמטי לידו למפרע כדאיתא במס' ב"מ דף י"ג ע"א עיי"ש ולא אמרינן דזכי משעת הנתינה אלא זכה למפרע משעת החתימה ונמצא דהוי גמר מעשה מעת החתימה ולא דמי לגט דבגט הגמר מעשה הוא מנתינה ואילך משא"כ במתנה הגמר מעשה היא למפרע משעת חתימה. א"כ הא"מ דאימתי אינו יכול לעשות שליח בגט מתנה ובגט חוב הנ"מ רק על הכתיבה משום שלא נגמר המעשה על ידן ונגמר על ידי אחר למפרע ואף דסוף סוף נגמר למפרע אבל זה אינו על ידו משא"כ בשהשליח השני הוא הנותן ג"כ ולא חשוב שגומר משעת הנתינה ואילך אלא השתא גומר למפרע והא"מ דאז שפיר דמי ע"כ קמ"ל הרי אלו יכתבו ויתנו אבל לא אחר אפילו יכתב ויתן נמי לא. דלא מיבעיא דלא יכתוב לחוד אלא אפילו לא יכתב ויתן. משום דלא ס"ל עדיו בחתומיו זכין לו להמרדכי ז"ל בשם מורי הכהן ז"ל. ולהפוסקים ז"ל דס"ל עדיו בחתומיו זכין לו מדוע לא מהני משום דבעינן שימסור לו השליח דבר ממש וס"ל דשליח קבלה נמי לא מצי למיעבד שליח וחולקין על המרדכי ז"ל. ושפיר נכון לב' השיטות לשיטת המרדכי ז"ל ולהחולקים ז"ל עליו. ואין להקשות לדברינו למה לא פירש רש"י ז"ל בדף כ"ט ע"א גבי שער מתנה גופי' כתבו ותנו כדדייקינן לעיל הא לענין מתנה נפ"מ גדולה והוי רבותא גדולה ז"א אליבא ב' השיטות דהנה לחד שיטה רבא פליג אאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו עיי' בהרא"ש ז"ל ספ"ק דמציעא עיי"ש. וא"כ ממנפ"ש לשיטת המרדכי ז"ל דלא מהני במתנה כתבו ותנו משוה דעדיו בחתומיו אין זכין לו. וא"כ לאביי דס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו מהני לדידי' כתבו ותנו אפילו אם הי' ס"ל ג"כ כרבא דהטעם הוא משום מילי. ולמה קאמרינן מאי איכא בין אביי ורבא א"ב שליח מתנה דלאביי דהוה. משום בזיון דבעל הילכך מהני במתנה ולרבא דהוי משום מילי לא מהני. הא לאביי הי' מהני במתנה כתבו ותנו אף אי הי' סובר ג"כ משום מילי כרבא ולמה קאמר דנפ"מ הוא באביי ורבא אי משום בזיון דבעל אי משום מילי. ולהך שיטא דחולקין על המרדכי ז"ל ולא מהני במתנה כתבו ותנו משום דלא מסר לו השליח דבר ממש. זהו הרבותא שייך דווקא אליבא דמ"ד דעדיו בחתומיו זכין לו אבל לרבא דל"ל עדיו בחתומיו זכין לו לא שייך הרבותא זאת. והשתא ניחא נמי שיטת המהר"ם גלאנטי זצ"ל דהוכיח מלשון ראשון

שבתוס' ז"ל דתנו לאו דווקא ואפילו ללישנא ב' נמי כנ"ל. ולא קשה קושית הקצוה"ח ז"ל דאדרבה מוכח מתוס' ז"ל איפכא מדהקשו רק על מ"ד משום בזיון דבעל אבל לא על מ"ד דמילי דלמה נקט ויתנו. כנ"ל ז"א דעל מ"ד דמילי נקט ותנו לרבותא דמתנה לא שמעינן דלא מהני אע"ג דעדיו בחתומיו זכין לו אפילו לרבא לשיטת הרא"ש ז"ל בספ"ק דמציעא דלשיטתי ז"ל גם רבא ס"ל כאביי עיי"ש משום דבעינן שימסור לו דבר ממש ולא קשה כלל עליו דהא למ"ד משום מילי גט אשה לאו דווקא דה"ה שטר מתנה דשער מתנה הרי הוא כגט וע"כ לא קשה כלל על מ"ד זה דמילי. אבל עכ"פ מוכח דלאו דווקא יתנו למ"ד זה. ע"כ למ"ד דמילי ג"כ לא בעינן נתינה אבל אין הוכחה מהתוס' ז"ל לדייק איפכא כהקצוה"ח ז"ל וכן לא קשה קושית המהר"ם שיף ז"ל ללשון ב' בתוס' ז"ל דשייך בזיון אף על הנתינה. ולמ"ד משום מילי יכולין לעשות שליח על הנתינה א"כ לימא דא"ב בנתינה אם יכולין לעשות שליח ז"א דהא ע"כ ללשון ב' בתוס' ז"ל יתנו דתנינן במתניתין דווקא ולאו משום אגב יכתבו נקט יתנו א"כ היכי נימא דלרבא יכול לעשות שליח על הנתינה. א"כ יקשה עליו מתניתין דמפורש נקט יכתבו ויתנו והאיך נימא דלרבא עושה שליח על הנתינה כיון דלישנא ב' אין סברא לומר דיתנו לאו דווקא. ע"כ נקט דא"ב שליח מתנה דלרבא הרי הוא כגט וכיון דגט מתנה שוה לגט אשה שפיר הוי דווקא גם לרבא הא דנקט במתניתין ויתנו לא שמעינן במתנה דלא מתקן היתנו לכתבו כנ"ל. וכיון דממתניתין אין הוכחה מיתנו דבעינן הנתינה נמי א"י לעשות שליח לאחר שנכתב הגע א"כ ממילא השתא אנן שפיר שמעינן דזה ג"כ א"ב למ"ד משום בזיון דבעל גם לאחר הכתיבה א"י לעשות שליח על הנתינה. ולרבא שפיר יכול לעשות שליח אחר הכתיבה על הנתינה ודוק:

פרק ד

הלכה ד

ר' אבוה בשם חזקי' בדין היה שאפילו לשם עבד לא ישתעבד ולמה אמרו ישתעבד שלא יהא העבד מבריח עצמו מן שבוין גי' הק"ע ז"ל מבריח עצמו לשבוין כשיטת הבבלי. א"ר זעירא מתניתא אמרה כן רבו נותן את דמיו ומשחררו גי' הק"ע ז"ל דתיבת משחררו נמחק אלא כמו שהוא בתוספתא רבו נותן את דמיו וכן גי' הפ"מ ז"ל ר' אילא בשם ר' יוסי בדין הי' שאפילו לשם ב"ח ישתעבד ולמה אמרו לא ישתעבד שלא להוציא לוזה על ב"ח. א"ר יוסי א"כ רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד כשם שישראל מצווין לפדות ב"ח כו' אהן תניא קדמיא סבר מימר מצוין הן לפדות כו'. הסוגיא הזאת קשה מאוד דהק"ע

ז"ל מפרש דהיא קושיא על ר' אילא. והפ"מ ז"ל מפרש בניחותא. ופי' שלא להוציא לוזה עב"ח הוא מה דאיתא בבבלי ממנעי ולא פרקי. וקשה מאוד לפרש כן כי זה ענין אחר ולא שייך לממנעי ולא פרקי. ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ ונקדים מה דגרסינן בבבלי באוקימתא דאביי ורבא. מיתיבי' א"ל רשב"ג כשם שמצוה לפדות כו' בשלמא לאביי היינו כשם אלא לרבא האי כשם משום דחזקי' הוא א"ל רבא רשב"ג לא ידע מאי קאמרי רבנן והכי קאמר להו אי לפני יאוש קאמריתי היינו כשם. ואי לאחר יאוש קאמריתי היינו דחזקי' ולכאורה קשה מאד דהיכי שייך למימר דרבא מפרש הפלוגתא דרשב"ג ורבנן. דרשב"ג לא ידע היכי ס"ל לרבנן אי לפני יאוש אי לאחר יאוש. וע"כ אמר להם כשם משום ספק שמא מיירי לפני יאוש. מנ"ל לרבא הא כיון דע"כ השיב להם רשב"ג על לפני יאוש דילמא רק באמת לפני יאוש פליגי. והתוס' ז"ל פירשו אע"ג דרשב"ג מסתפק בדברי רבנן מ"מ לא מסתבר לי' לרבא כלל לומר לפני יאיש עכ"ל ז"ל וצ"ב להבין זאת כיון דרשב"ג גופי' מסתפק האיך פשיטא לי' לרבא דפליג לשב"ג אלאחר יאוש. ועוד קשה לי בהא דכתב הר"נ ז"ל רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון. זו היא גירסת הרב אלפס ז"ל וכן גי' רש"י ז"ל כו' כו' ישתעבד לרבו ראשון כדי שלא יהא העבד מפיל עצמו לגייסות. וכדחזקי' דאפילו אי אמרינן דלשם עבד ישתעבד לרבו שני אכתי איכא למיחש שמא יפיל עצמו לגייסות כדי שיציל עצמו. מידי אדונים קשים כו' כו' משום תמות נפשי עם פלשתים כו' מיהו רבו ראשון נותן דמיו לשני והכי איתא בתוספתא דגרסינן התם עבד שנשבה ופדאהו לשם עבד ישתעבד ורבו נותן דמים. לשם ב"ח לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן דמיו והך תוספתא לפני יאוש מתוקמא ומש"ה לת"ק ישתעבד לרבו ראשון. ומ"מ ילפינן מני' דכשהוא משתעבד לרבו ראשון חייב ליתן דמיו לשני ופשטי' דהך תוספתא משמע דאפילו בשפדאו לשם ב"ח צריך ראשון ליתן דמיו. אלא שהרמב"ם ז"ל כתב בפ"ח מה' עבדים. דלשם ב"ח חוזר לרבו ראשון בלא כלום עכ"ל ז"ל. והרי לפנינו מפורש דהתוספתא מיירי ע"כ לפני יאוש. וא"כ קשה האיך מוקי רבא דרשב"ג מסתפק בדברי רבנן אי לפני יאוש קמיירי או לאחר יאוש דהא פשיטא דמיירי רבנן בלפני יאוש דלפיכך נותן דמיו לשני כדמבאר בלח"מ ז"ל שם דאי לאחר יאוש ומשתעבד לשני מאי נותן את דמיו. וכדכתב הר"נ ז"ל בהדיא דע"כ האי ברייתא מיתוקמא לפני יאוש א"כ היכי אפשר לומר דרשב"ג מסתפק במאי קמיירי רבנן אי לפני יאוש אי לאחר יאוש ועוד קשה באמת על הרמב"ם ז"ל דפסק בלפני יאוש כשפדאו לשם ב"ח חוזר לרבו הראשון בלא כלום קושית הר"נ ז"ל דהא מפורש בתוספתא דרשב"ג ס"ל

דאפילו לשם ב"ח נותן דמיו. וזהו באמת קושיא עצומה. ומה שכתב הכ"מ ז"ל לתרץ זאת כבר סתר הלח"מ ז"ל תירוצו. והיא קושיא עצומה:

ע"כ נראה לפענ"ד דכל הסוגיא עולה יפה בע"ה ומן הירושלמי יש לנו יסוד גדול להבין כל הסוגיא בבבלי וירושלמי ופסקי הרמב"ם ז"ל ומה שהגי' המפרשים ז"ל א"צ להגי' ואדרבה טוב טוב כמו שהיא לפנינו. ונקדים תחלה להבין הא דחזקי' שלא יהא כאו"א מפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו. וע"כ ישתעבד לראשון לשיטת רש"י ז"ל והרב אלפס ז"ל דאל"כ יפקיע עצמו מן רבו כדי שתמות נפשי עם פלשתים. וע"כ אמרו דישתעבד לראשון. וצ"ב מנין לו להעבד שישראל אחר יפדוהו ויחזור לשיעבוד להראשון. ואלא ע"כ משום דישראל מצווין על מצות פדיון שבוין וכשם שמצות פדיון שבוין על ישראל ב"ח כן נמי מצות פדיון שבוין על עבדים לפדותו וע"כ לא יפיל עצמו שוב לגייסות דהא ישראלים יפדוהו משום חיוב מצות פדיון שבוין אבל אי אין מצוה לפדות העבדים מי יאמר לו שיפדוהו ישראל לשם עבד או לשם ב"ח. ובפרט לשם ב"ח מי יפדוהו. וע"כ הא דחזקי' נמי משום כשם שמצוה כו'. הרי הקדמה אחת. הקדמה ב' דהא דפליגי רבנן ורשב"ג בממנעי ולא פרקי לי' ולרשב"ג ס"ל כשם כו'. לאו דמצוה לפדותו כדי לעשותו ב"ח. ז"א דלא מצינו מצוה כזו לעשות מעבד ב"ח. והרי אדרבה לעולם בהם תעבודו כתיב. אלא דת"ק ס"ל דלא נצטוו ישראל על מצות פדיון שבוים בעבדים וע"כ חיישינן דילמא לא פרקי לי' דבשלמא לשם עבד כי פריק לי' והרי לא יפסיד דנוטל דמיו מרבו ראשון אבל לשם ב"ח דאינו נוטל דמיו בודאי מימנע ולא פריק לי'. ורשב"ג ס"ל דמצווין ישראל על מצות פדיון שבוין אפילו בעבדים. הרי הקדמה ב'. הקדמה ג' דהנה במסקנא דפריך הגמ' לרבא דאמר לרבו שני רבו שני ממאן קני' לי' משבאי שבאי גופי' מי קני לי' ומשני אין קני לי' למעשה ידיו כדמסיק אבל הם קונין זא"ז למע"י. והנה לפי מאי דקי"ל המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך ג"ש. ונמצא דקנין איסור עדיין ברשות הרבו הראשון ולקנין מעשי ידים הרי הוא ברשות רבו שני. א"כ כיון דלא קני לי' רק למעשה ידים אין בכחו להוציאו לחירות בג"ש ורק רבו הראשון יכול ליתן לו ג"ש. אבל כיון שיתן לו ג"ש הרי הוא ישראל ב"ח גמור וע"כ יצא מרשות רבו הראשון דלא מצינו ישראל קונה לישראל במע"י של עבד ואפילו ע"ע לא יהי' ולא צריך לצאת אף בש"ש. ע"כ דרבו הראשון כשיתן לו ג"ש צריך ליתן דמיו לרבו השני. הקדמה ד'. דהנה רש"י ז"ל והרב אלפס ז"ל פי' דלחזקי' משתעבד לראשון משום שלא יפיל עצמו לגייסות לקיים תמות נפשי עם פלשתים. ע"כ משתעבד לראשון. ושיטת התוס' ז"ל דאינו כן אלא משתעבד לשני כמו לרבנן. לשם עבד משתעבד לשני כן נמי לרשב"ג ורשב"ג לא פליג

עם רבנן אם לראשון או לשני אלא בנפ"מ בין לשם עבדות בין לשם חירות עיי"ש. וע"כ דלפירושם ז"ל אין לפרש דמפיל עצמו לגייסות משום תמות נפשי עם פלשתים ז"א דא"כ מאי מהני התקנה שישתעבד לשני אלא הפי' של שלא יהא כאו"א מפיל עצמו לגייסות הוא כפי' התוס' רי"ד ז"ל שמא ירצה שהאדון יתיאש מאתו ואח"כ יברח מן הגייסות עיי"ש אבל השתא דדינא כשם שמצוה לפדות ב"ח כך מצוה לפדות את העבדים. א"כ לא יפיל עצמו לגייסות דהא ודאי דישראלים יפדהו טרם שיברח ויצטרך לשעבד:

ועפ"ז יתבאר היטב שיטת התלמודים והפוסקים ז"ל דה"פ בירושלמי ר"א בשם חזקי'. בדין הי' אפילו לשם עבד לא ישתעבד פי' לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו ראשון לא משום דהוי לאחר יאוש. לרבו שני לא דלא קנאו לי' שבאי [כפרכת הש"ס דילן על רבא] ולמה אמרו ישתעבד פי' לרבו שני שלא יהא העבד מבריח עצמו מן שבוין. כפי' התוס' רי"ד ז"ל דהעבד יפיל עצמו לגייסות כדי שיתיאש ממנו רבו ואח"כ יבריח עצמו מן שבוין ע"כ אמרו שלשם עבד ישתעבד לשני. ומצוה על ישראל לפדות ב"ח וע"כ לא יפיל עצמו לגייסות כי בודאי טרם שיברח יפדוהו ישראל וישתעבד לו. אר"ז מתניתא אמרה כן רבו נותן דמיו ומשחררו הוא התוספתא הנ"ל המובא בהר"נ ז"ל הנ"ל ומפרש דרבו נותן דמיו לשני ומשחררו דהא ע"כ רבו הראשון משחררו כדמפרש לא אמר אלא רבו הא אחר לא דאחר אינו יכול לשחררו דלא קני' לי' והירושלמי לא מחלק בחידוש החדש דמחדש בבבלי בקנינו דאע"פ שקנה אותו לא קנה אלא למע"י ז"א דאי קני קני לי' לגמרי ואי לא קנה לא קנה כלל. והילכך כיון דמדינא לא ישתעבד לשני דשבאי לא קני לי' ורק רבנן תקנו שישתעבד משום חזקי'. והילכך לא קנה אותו קנין איסור אלא השיעבוד כדי שלא יפיל לגייסות והילכך רבו הראשון משחררו ונותן את דמיו לשני דהא מפסידו מהקנין השיעבוד שיש לו והילכך ע"כ איירי לאחר יאוש ובדין הוא שלא ישתעבד בו השני כלל ורק רבנן אמרו מפני חזקי' שישתעבד לשני הילכך משחררו הראשון ונותן דמיו לשני. ר"א בשם ר' יוסי בדין הוא אפילו לשם ב"ח ישתעבד בו לפני יאוש ולמה אמרו לא ישתעבד כדי שלא להוציא לוזה על ב"ח כההיא דאיתא בדף ט' בבבלי שהרי יצא עליו שם ב"ח [וכאוקימתא דאביי בבבלי אך לא מטעמי' משום ממנעי ולא פרקי אלא מטעם שלא להוציא לוזה על ב"ח] וע"ז א"ר יוסי בניחותא כפי' הרמב"ן ז"ל בס' הזכות. רשב"ג אומר כשם שמצוה כו' אהן תניא קדמיא סבר מימר מצווין הן לפדות ב"ח ואין מצווין לפדות עבדים. א"כ ע"כ כאוקימתא דר' אילא דליכא למימר כאוקימתא דחזקי'. שלא יהא העבד מבריח עצמו מן שבוים דישראל יפדוהו הא רבנן לא ס"ל דמצוה על ישראל לפדות עבדים [וכבר כתבנו דתלי חזקי' בכשם כנ"ל] א"כ ע"כ דמתניתין כאוקימתא דר'

אילא ועפ"ז יתורץ מאד קושית הר"נ ז"ל על הרמב"ם ז"ל דהרמב"ם ז"ל פסק שפיר דלפני יאוש משתעבד לראשון וכשפדאו לשם ב"ח חוזר לרבי הראשון בלא כלום משום דהא אין לו בגוף העבד כלום והדמים שנתן הא אפקרי' כמו שכתב הכ"מ ז"ל הסברא הזאת דהדמים שנתן אפקרי'. ע"כ פשיטא להרמב"ם ז"ל דא"צ ליתן כלל דמים להשני. ומה שאמר רשב"ג בתוספ' דבין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן דמים לשני הוא קאי אלאחר יאוש כאוקימתא דרבא וס"ל כרבא דמוקי לאחר יאוש. ולרבו שני משום דקני שבאי למע"י. והילכך ס"ל לרבנן דמשתעבד לשני והראשון נותן דמיו ומשחררו משום דקנאו לו שני למע"י. וע"כ כשמשחררו נותן לו דמיו. וכן רשב"ג דס"ל דבין כך ובין כך משתעבד היא משום דחזקי'. ולשני כדפי' התוס' ז"ל וקנה לו מתקנתא דרבנן את העבד למעשה ידיו ע"כ כשרבו הראשון משחררו נותן את דמיו לשני משא"כ בלפני יאוש דל"ל לרבו שני כלום בגופו של עבד אף למע"י וישתעבד לראשון וכיון דפרקי' לשם ב"ח הרי אפקרי' מעותיו כנ"ל. ולפ"ז ניחא נמי בהא דפשיטא לי' לרבא דרשב"ג פליג אלאחר יאוש ג"כ את"ק אע"פ דרשב"ג גופי' מסתפק שמא קאמרי רבנן לפני יאוש ופליג עלייהו בזה מ"מ לרבא פשיטא לי' דפליגי אלאחר יאוש דבשלמא בדברי רבנן יש להסתפק שמא קאמרי לפני יאוש ומשתעבד לראשון ונותן דמיו לשני משום אנפרות כשפדאו לשם עבד. או שמא לאחר יאוש ושייך לשני ונותן רבו הראשון דמיו כשמשחררו ובשפדאו לשם עבד דווקא אבל לשם ב"ח לא ישתעבד כלל. אבל רשב"ג דפליג עליי' וס"ל דאפילו לשם ב"ח ישתעבד ונותן דמיו לפני ואי ס"ד דקאי לפני יאוש לחוד א"כ כיון דמשתעבד לראשון ואיו לשני בו כלום. דמים מאי עבידתיהו הא אפקרי' לדמיו כנ"ל. אלא ע"כ דפליג גם אלאחר יאוש וס"ל כדחזקי' דמשתעבד לשני ע"כ דנותן דמיו רבו הראשון לשני כשרוצה לשחררו וע"כ מוקי לפלוגתתן לאחר יאוש ג"כ. והא דכתב הר"נ ז"ל דהתוספתא מיירי ע"כ לפני יאוש מדרבו נותן דמיו לשני. ואילו לדברינו אין מהתוספתא שום ראי' דמיירי לפני יאוש דיש לאוקמי' לאחר יאוש ומשתעבד לשני למע"י ורבו הראשון נותן דמיו ומשחררו כנ"ל ז"א דהר"נ ז"ל לא מדייק דהתוספתא מיירי לפני יאוש מדברי רבנן אלא מדברי רשב"ג דס"ל בין כך ובין כך ישתעבד וגי' הרב אלפס ז"ל דישתעבד לראשון א"כ ע"כ מיירי לפני יאוש ונותן דמיו משום אנפרות לשני דהא ל"ל דנותן דמיו ומשחררו ז"א דהא אין להשני בו כלום אלא ע"כ מיירי לפני יאוש וע"כ מוכח מהך תוספתא דאפילו לפני יאוש וכשפדאו לשם ב"ח רבו הראשון נותן דמיו להשני וע"כ מסיים הר"נ ז"ל אלא שהרמב"ם ז"ל כתב דחוזר לראשון בלא דמים. ולא שהק' על הרמב"ם ז"ל מהך תוספתא ז"א דאין להוכיח מהך תוספתא הנ"ל רק לשיטת הרב אלפס ז"ל. אבל להרמב"ם ז"ל

דיכול לסבור כשיטת התוס' ז"ל דלחזקי' משתעבד לשני ע"כ איכא למימר דרבו הראשון נותן דמיו ומשחררו. אבל לפני יאוש משתעבד לראשון בלא דמים דהא אפקרי' דמיו כשפדאו לשם ב"ח. וניחא נמי אפילו להר"נ ז"ל הא דקשה לן האיך מסתפק רשב"ג בדברי רבנן אי לאחר יאוש או לפני יאוש דהא להר"נ ז"ל מיקמינן בע"כ להתוספתא לפני יאוש דאל"כ דמים מאי עבידתיי'. ולדברינו ניחא דהא דדייק הר"נ ז"ל דהתוספתא מיירי לפני יאוש הוא מדברי רשב"ג דאף לשם ב"ח ישתעבד לראשון ונותן דמים. וא"כ ע"כ לפני יאוש והדמים הוא משום אנפרות אבל מדברי רבנן אין הוכחה דמיירי לפני יאוש די"ל לאחר יאוש ומשתעבד לשני והדמים הוא משום השיחרור כנ"ל ולדברינו ניחא מה דלכאורה קשה האיך אוקים רבא דפליני לאחר יאוש משום חזקי' הא בברייתא תנינן כשם כדפריך הגמ' בשלמא לאביי היינו כשם אלא לרבא משום דחזקי' הוא ומשני רבא דרשב"ג תרתי קאמר או כשם או כדחזקי'. וקשה מאוד הא בברייתא לא תנינן רק כשם וחזקי' לית רמיזא כלל בברייתא והאיך תיסק אדעתין לאוקמי' דהיא עיקר דברי חזקי' חסר מן הספר ומנ"ל לעשות פלוגתא מזה. ולמה לא קאמר רשב"ג להיפך למידכר בברייתא כדחזקי' ולמימר אי לאחר יאוש כדחזקי' ואי לפני יאוש כשם. אבל לדברינו ניחא דבחזקי' ליכא שום פלוגתא כלל ורבנן נמי מודי משום חזקי' ורק דפליגי בכשם דרבנן ל"ל כשם וע"כ אין שום פעולה מדהא דחזקי' כנ"ל ורשב"ג ס"ל כשם וע"כ איכא פעולה מהא דחזקי' כנ"ל. וזהו דקאמר להו אי לפני יאוש קאמריתי היינו כשם פי' דדי הסברא דכשם לחוד ואי לאחר יאוש קאמריתי נמי הוי כן משום כשם. ומפרש הגמ' הא דמהני כשם לאחר יאוש גם כן כמו לפני יאוש הוא משום דלאחר יאוש איכא הא דחזקי' ומהני לאחר יאוש גם כן כשם ודוק:

פרק ה

הלכה ה

ר' יודן לא נחת לבית וועדא קם עם ר"מ א"ל מה חדתין יימרין א"ל כן א"ר יוסי המטמא אינו כעושה מעשה מן הדא תרומה ונטמאת. א"ל תיפתר שנטמאת מאיליה. ולית שמע מינה כלום. דהיא מתניתא דן את הדין זיכה את החייב כו' כו' ר' יוחנן אמר בדין הי' שאפילו במזיד יהא פטור ולמה אמרו חייב משום קנס חיילי' דר"י מן הדא המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב וא"ר יוחנן משום קנס ע"כ ובסוף הסוגיא המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב וא"ר יוחנן משום קנס ע"כ את פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי דמפרשים מטמא אינו כעושה מעשה פי' דהיזק שאינו ניכר

לאו שמי' היזק. דא"כ לפי פי' זה מאי מייתי ראי' ממתניתין דדן את הדין דאמר רב במגיע לידו הא אפילו אי היזק שאינו ניכר לא שמי' היזק מ"מ חייב מדרבנן משום קנס במזיד והכא בדן את הדין הוי מזיד כדאיתא בתוס' ז"ל במס' גיטין דף י"ג ד"ה שלא עיי"ש ועוד מאי מייתא ראי' ממתניתין דתרומה ונטמאת לפי הס"ד דמיירי בשטימא בידים הא עכ"פ חייב מדרבנן משום קנס. ועוד קשה בסוף הענין חיילי' דר' יוחנן מן הדא המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב וא"ר יוחנן משום קנס א"כ הוא ראי' מר"י לר"י והמפרשים ז"ל פירשו דהראי' דמפני תיקון העולם קאי אמזיד לפי' הק"ע ז"ל והיא מהתוספתא. ועיקר חסר מן הספר. דהא לא גרסינן יכאן מפני תיקון העולם ולפי' הפ"מ ז"ל דמדקתני ברישא שוגג פטור והדר במזיד חייב אלמא דמדינא פטור היא כדרך התנא לשנות הפשוט קודם וזה דחוק. והא דמסיק וא"ר יוחנן משום קנס הוא לפי פירושן לכך א"ר יוחנן או היינו כר' יותנן ודוחק גדול הוא ומה דמסיק בסוף הלכה המטמא והמדמע זה מנסך בשוגג פטור במזיד חייב. וא"ר יוחנן משום קנס פי' הפ"מ ז"ל דחוק והק"ע ז"ל מגי' הכהנים שפיגלו במקדש וכו' מזידין חייבין אר"י משום קנס דהיזק שא"נ לא שמי' היזק אם שלפי הנראה היא גי' אמיתית אבל קשה למה לר"י למימר מימרא דידי' ב' פעמים על הרישא דהמטמא והמדמע והמנסך. ועל הסיפא הכהנים שפיגלו דהיזק שא"נ לא שמי' היזק אלא משום קנס מאי נפ"מ בין רישא לסיפא. ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ עפ"י הירושלמי דמס' כלאים פ"ז גבי מתניתין המסכך גפנ' על תבואתו של חבירו קידש וחייב באחריותו גרסינן שם אר"א קנסא דר"מ ועבד עובדא כוותי' המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו. וכי איזה מעשה עשה וכו' עיי"ש כפי שפירשתי בע"ה. וכיון דלא עבד מעשה הוי דינא דגרמי ואיתא בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף ק' ע"א ד"ה טיהר. ועוד קשה היכי דקם דינא למה לא יתחייב אפילו לרבנן ד"מ דלא דייני דינא דגרמי. מ"ש מכהנים שפיגלו במקדש דמזידין חייבין בין לרבנן בין לר"מ ואע"ג דדיבור בעלמא איפסיל ולא חשוב דינא דגרמי. ונראה לפרש כל היכי דקם דינא אפילו בדיבור חשוב כמעשה ולא כגרמא ומחייב אפילו לרבנן אבל היכי דאי הוי קמן הוי הדר כגון מראה דינר וטעה בדבר משנה לר"מ חייב ולרבנן פטור דהא וודאי גרמא הוא מה שהאכילו אח"כ ע"פ או מה שעירבו עם פירותיו עכ"ל:

ועפ"ז יתבאר הענין בשמעתתא הזה בע"ה. דה"פ דר' יוסי קאמר דמטמא אינו כעושה מעשה אלא דינא דגרמי דדינא דגרמי נקרא בלא מעשה ובעביד מעשה לא נקרא גרמי כדאיתא בירושלמי דכלאים הנ"ל. וע"כ קאמר דמטמא אינו כעושה מעשה ולא חשוב מעשה אלא דינא דגרמי והא דתנינן במתניתין דידן המטמא והמדמע וכו' במזיד חייב

הוא משום דינא דגרמי ור"מ היא מן הדא תרומה ונטמאת כו' אע"פ שטימא בידים פטור והיא אליבא דרבנן דלא דייני דינא דגרמי א"ל תיפתר שנטמאת מאילי' ולית שמע מיני' כלום דהיא מתניתא דן את הדין וכו' טימא את הטהור דמוקי רב אליבא דרבנן דאף דלא דייני דינא דגרמי מיירי במגיעו לידו כמו דמוקי בש"ס דילן במס' סנהדרין דף ו' דאתיא אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי מ"מ גבי דן את הדין טימא את הטהור ישלם משום דמיירי בשנשא ונתן ביד אלמא דבנתן ביד לא חשוב מטמא גרמי אלא מטמא כעושה מעשה דמי ולא מיירי כאן כלל מדין היזק שאינו ניכר כלל והלשון מוכח כן דתלי באם מטמא כעושה מעשה דמי. ואח"כ התחיל הסוגיא מענין היזק שאינו ניכר דהגם דלא הוי גרמי אלא כעושה מעשה דמי אך מדינא דהיזק שאינו ניכר קמיפליגי ר"י ברבי אומר בדין הי' אפילו שוגג שיהא חייב דהיזק שא"נ שמי' היזק וכו'. ור' יוחנן ס"ל דבדין הי' שאפילו במזיד יהא פטור ולמה אמרו חייב משום קנס דס"ל דהיזק שא"נ לא שמי' היזק. והנה בענין כהנים שפיגלו במקדש. דמזידין חייבין דפשיטא להו לרבותינו בעלי התוס' ז"ל דאתיא ככו"ע ואפילו לרבנן דלא חשוב גרמי משום דכיון דקם דינא חשוב דבור כמו מעשה. נראה לפענ"ד דלשיטת הירושלמי אינו כן. וראי' מפורשת לזה מהא דגרסינן בירושלמי ב' פעמים במס' פסחים פ"ב ובמס' גיטין פ"ד גבי העושה עבדו אפותיקי לאחרים וכו' רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחרר ואיתא בש"ס דילן דקמיפלגי במזיק שיעבודא של חבירו [ואיתא בתוס' ז"ל דמאן דמחייב במזיק שיעבודו של חבירו יכול להיות דל"ל דינא דגרמי] ע"ז גרסינן בירושלמי רבנן דקסרין בשם ר' ניסא אתיא דרשב"ג כר"מ כמה דר"מ קונס בדברים כן רשב"ג קונס בדברים דתני שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית דברי ר"מ וחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הריבית ע"כ פי' דס"ל להירושלמי דמזיק שיעבודו של חבירו דחייב הוא רק משום קנס מדינא דגרמי ולא חשוב מעשה וע"כ אתיא דרשב"ג כר"מ דקונס בדברים בדינא דריבית וקשה לכאורה הא איתא בש"ס דילן במס' ב"ק דף ל' ע"ב ובמס' ב"מ דף ס"ב דגבי ריבית משעת כתיבה עבד לי' שומא אפילו לא יגבה בסוף הריבית א"כ היכא דבדבור קם דינא ואי אפשר להדרו חשיב כמעשה ולפ"ז קשה האיך יתפרש הירושלמי הנזכר דתלי רשב"ג בהא דר"מ דקונס בדברים ואף דהתם נכתב השטר כמו דגרסינן שטר שיש בו ריבית וכתיבת השטר חשוב מעשה. מ"מ הא היא לא כתב השטר אלא הלוה וגם העדים חתמו ולא הוא רק הוא הסכים על השטר או שהלוה כתב מעצמו ע"פ השוואה שהשוה עמו על הריבית ואיהו דיבורא קעביד שהסכים על השטר וס"ל לר"מ דקונסין אותו על דיבורו לבד ומאן תנא דס"ל דקונסין אותו על הדבור

לבד בלא מעשה הוא ר"מ ומטעם קניס בדינא דגרמי אפילו דלא עבד מעשה כשיטת הירושלמי דדד"ג נקרא בלא עבד מעשה ור"מ קנס ע"ז ומצינו זאת דר"מ קונס בדברים בשטר שיש בו ריבית וכמו דר"מ קונס בדברים אפילו בלא מעשה ע"כ קונס בדינא דגרמי כמו כן ס"ל לרשב"ג דהמזיק שיעבודו של חבירו חייב וס"ל להירושלמי דמאן דס"ל דמזיק שיעבודו ש"ח חייב ס"ל נמי דחייב דינא דגרמי וה"נ ס"ל אליבא דהמסקנא בש"ס דילן במס' ב"ק דף ל"ג ע"ב אמר רב הינא ברי' דר' יהושע זאת אומרת המזיק שיעבודו ש"ח פטור ופרכינן הא רבה אמרה דא"ר השורף שטרות ש"ח פטור ומשני מ"ד התם הוא דא"ל ניירי בעלמא וכו' קמ"ל אלמא דקמ"ל במסקנא דהמזיק שיעבודו ש"ח דומה לשורף שטרות וכו' אלמא כמו דפטור דד"ג כן נמי פטור במזיק שיעבודו ש"ח וממילא מאן דמחייב במזיק שיעבודו ש"ח מחייב נמי בדד"ג. והא דכתבו בתוס' ז"ל במס' גיטין דף מ"א ד"ה במזיק וז"ל והא דלא מוקי פלוגתייהו בדד"ג משום דאפילו מאן דפטר בדד"ג איפשר דמח"ב במזיק שיעבודו ש"ח כדמוכח בפ' המניח דף ל"ג עכ"ל ז"ל הוא משום הא"מ דאפשר דמזיק שיעבודו ש"ח חמיר יותר אבל להמסקנא ואליבא דהאמת שניהן שוין ע"כ שפיר קאמר דרבי שמעון בן גמליאל ס"ל כר"מ דקונס בדברים וכיון דקנסינן בדברים א"ל דד"ג וע"כ מזיק שיעבודו ש"ח חייב דמחייב בדד"ג וזהו פירש האמיתי בירושלמי הנ"ל:

ועפ"ז מובן הירושלמי דמס' כלאים פ"ז הנ"ל דגרסינן שם על המתניתין דהמסכך גפנו על תבואתו ש"ח רשב"ל אמר קנסי' דר"מ ועבד עובדא כוותי' ושם בכל הסוגיא ר"א אמר קנסי' דרבנן ורשב"ל אמר קנסי' דר"מ פי' אם דד"ג הוא ר"מ או אפילו אליבא דר"מ ולכאורה צ"ב דרשב"ל אמר קנסי' דר"מ פי' דמתניתין ר"מ הוא לפיכך חייב במסכך גפנו ע"ג תבואתו' דהוי דד"ג כמו דמסיק וכי מה עשה מעשה אלא מה שהוסיף לפי דעת הוא מוסיף דנתוסף מעצמו אח"כ והוי דד"ג וכן פי' מהרא"פ ז"ל דמוקי מתניתין כר"מ דס"ל בעלמא דדד"ג. ולכאורה קשה הא בש"ס דילן במס' ב"ק דף ד' ע"א שקלינן וטרינן מנ"ל דר"מ דאין דד"ג ומוכיח מהך מתניתין דהמסכך גפנו דסתם מתניתין ר"מ עיי' בתוס' ז"ל שם. ואילו בירושלמי מוקי רשב"ל מתניתין כר"מ משום דשמעינן לי' בעלמא דדד"ג וקשה מנ"ל דר"מ דאין דד"ג בעלמא אם לא מהך מתניתין. אבל לפי הירושלמי הנזכר לעיל ניחא דהירושלמי מוכיח דר"מ קונס בדברים משטר שיש בו ריבית כנזכר לעיל. ועכשיו דזכינו לזה בעז"ה יש לה"ר מהירושלמי הנזכר לעיל דאף דיבורא דקם דינא גם הוא נחשב בדד"ג וצריכין ע"כ להא דר"מ דקונס בדברים דאל"כ מנ"ל להוכיח דאתיא רשב"ג כר"מ דקונס בדברים מהא דשטר שיש בו ריבית. הא יש לדחות כדדחינן בש"ס

דילן במס' ב"ק דף ל' ע"ב. ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא דמשעת כתיבה עבד לי' שומא פי' אפילו לא יגבה הריבית לבסוף מ"מ עובר על לאו דלא תשימון. הגם דלא עבר על לאו דלא תקח עד שעת לקיחה אבל אלאו דלא תשימין עובר מיד בשעת כתיבה אפילו כשלא יגבה לבסוף עיי' במס' ב"מ דף ס"ב ע"א ברש"י ותוס' ז"ל עיי"ש א"כ לפ"ז לא שמעינן דר"מ קונס בדברים בלא מעשה דהא אפילו כשלא נעשה מעשה דגביות הריבית הרי לאו דלא תשימון עבר בעת שהסכים בפי' על השטר ונמצא דבדבורו שהסכים על השטר עבר על לאו דלא תשימין ואי אפשר להדרו וא"כ חשוב כמו מעשה אלא ע"כ מדלא דחינן זאת ע"כ דס"ל להירושלמי דאפילו הדיבור דקם דינא ואי אפשר להדרו ובעת דיבור גופי' נגמר הדבר חשוב נמי דיבור וקונס ר"מ בדברים. וע"כ לפ"ז הכהנים שפיגלו במקדש דווקא לר"מ דקונס בדברים אבל לרבנן דלא קנסי בדברים פטור וע"כ קאמר ר' יוחנן עוד הפעם על רישא ועל סיפא על רישא קאמר משום קנס משום היזק שא"נ ובסיפא קמ"ל אפילו דהיזק שא"נ שמה היזק מ"מ הכהנים שפיגלו הוא משום קנס כלומר דינא דגרמי כמו שקרי הירושלמי במס' כלאים לדד"ג קנס. וע"כ שפיר מביא ראי' לר' יוחנן חייליי דר' יוחנן מן הדא דרישא גבי המטמא והמדמע הוא משום קנס משום היזק שא"נ ולא ע"פ הדין. וחייליי מן הסיפא הכהנים שפיגלו הוא ע"כ משום קנס דהא אפילו אי היזק שא"נ שמי' היזק מ"מ ע"כ היא דינא דגרמי וע"כ הוא משום קנסא דר"מ א"כ רישא נמי ע"כ הדין דמאי דחייב הוא משום קנס שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרות של חבירו כדאיתא בש"ס דילן והאי קנס דמימרא ראשונה ומימרא אחרונה ב' ענינים הן וע"כ מביא ראי' מסיפא לרישא כמו בסיפא ע"כ משום קנס הא דמזיד חייב כמו כן רישא נמי ולפ"ז הבבלי מוקי המתניתין דהמטמא והמדמע וכו' הכהנים שפיגלו במקדש כדברי הכל דאל"כ אלא אליבא דר"מ והכהנים שפיגלו במקדש הוא משום דדד"ג. א"כ למה להבבלי למידק דר"מ הוא דדאין דד"ג מברייתא דמחיצת הכרם ומשום דסתם מתניחין כר"מ הוא כדפי' התוס' ז"ל. הא ממשנה הזאת יכול לדייק ולהוכיח אלא ע"כ הא דהכהנים שפיגלו במקדש לא שייך לדד"ג. וע"כ שפיר מקשין בתוס' ז"ל מהא לרבנן דמ"ש הכהנים שפיגלו במקדש דחייב אפילו לרבנן דלא דייני דד"ג. דל"ל דהכהנים שפיגלו במקדש הוא נמי ר"מ ז"א דא"כ ממשנה הזאת יכול להוכיח דר"מ דאין דד"ג ולמה לן להוכיח מהברייתא דמחיצת הכרם ומשום דסתם משנה דהסכך היא ר"מ הלא ממשנה הזאת דסתם משנה לבד יכול להוכיח דר"מ דאין דד"ג ואלא ע"כ דהא דהכהנים שפיגלו במקדש ד"ה הוא אפי' לרבנן ומשום דלא שייך לדד"ג. וע"כ כתבו הטעם משום דכיון דקם דינא חשוב הדיבר כמו מעשה ולא שייך לדד"ג. אבל הירושלמי אינו מוכיח דר"מ דאין דד"ג מהא

דסתם משנה ר"מ ומוקי שפיר ר' יוחנן הא דהכהנים שפיגלו במקדש כר"מ ומטעם דקניס בדברים לא אתיא אלא אליבא דר"מ. וכן ר' יוסי דס"ל מהא דתרומה ונטמאת דמטמא אינו כעושה מעשה והוי דד"ג א"כ ע"כ האי מתניתין דהמטמא והמדמע היא ר"מ ודוק:

פרק ו

הלכה ב

הוא מודה יצטרף השליח תיפתר שהי' קרוב הדא אמרה שהקרוב נעשה שליח ע"כ. מכאן יש להבין מקור הרמב"ם ז"ל דתמהו עליו כל הראשונים ז"ל הראב"ד ז"ל והרא"ש ז"ל והר"נ ז"ל על הא דפסק בפ"א מה' גירושין ה"ז וז"ל ז"ל אבל הנשים והקרובים כשירין ואפילו הפסולין מד"ס בעבירה כשירין לשליחות הגט. אבל הפסולין בעבירה מדברי תורה פסולין להבאת גט ואם הביאו הר"ז פסול בד"א כשנתקיים הגט בחותמיו אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי פסול בעבירה מן התורה אינו גט עכ"ל ז"ל וכתב הראב"ד ז"ל על האי בבא ואם נתקיים בחותמיו. וז"ל ז"ל לא ידעתי מאין הוציא זה ועבד ונכרי היא דקפסיל בגמ' לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין. אבל מי שחילל שבת או בא על א"א למה יהי' פסול להבאת גט והלא הוא ישראל גמור לכל דבר עכ"ל ז"ל וכן הרא"ש ז"ל והרשב"א ז"ל והר"נ ז"ל כולם חולקין עליו בזה. ונראה לפענ"ד שדינו של הרמב"ם ז"ל הוא מיוסד וממקור נאמן יהלך. ומקורו הוא מהאי ירושלמי. ולכאורה יש לדקדק בלשון הרמב"ם ז"ל דבה"ו וה"ז בבבא ראשונה נקט לשון שליחות הגט דהיא בין בקבלה ובין בהולכה ואילו בפסולין בעבירה מד"ת כתב דפסולין להבאת הגט וקשה למה לא קאמר כמו ברישא דפסולין לשליחות גט כמו דכתב ברישא בפסולין בעבירה מד"ס כשירין לשליחות גט. והכ"נ הל"ל דפסולין לשליחות גט ולמה שינה וקאמר להבאת גט. אבל ע"י הירושלמי הזה היא מקור נאמן להלכה זו דהא חזינן דהירושלמי מוכיח דהדא אמרה שהקרוב נעשה שליח ולכאורה למה צריך הוכחה לזה ומהכ"ת נימא דקרוב לא יהי' שליח דהא קרוב היינו פסול רק לעדות אבל מהכ"ת נימא דפסול לשליחות וכי העושה שליח לקרוב לתרום תרומה אינו נעשה שליח בתמי' וכתמיהת הראב"ד ז"ל על הפסולין וע"כ הענין דקרוב בשליחות הגט צריך תלמוד. והוא ע"פ מה דגרסינן בירושלמי ר"פ השולח עשה שליח להוליך גט צריך לתנו בפני שנים ואין השליח עולה משום שנים ונחלקו הרא"ש ז"ל והטור ז"ל. הרא"ש ז"ל ס"ל דאף משום אחד אינו עולה משום דנעשה במקום הבע"ד. אבל הטור ז"ל בסי' קמ"א חלק עליו וס"ל ז"ל דעולה משום אחד ומביא ראי' מהרמב"ם ז"ל דס"ל דעולה משום אחד ולא בעינן רק ע"א לצרף עמו. ואיתא

במכלתין דף ה' ע"ב אלא הכא בהא קמיפליגי דמ"ס כיון דהאשה כשירה להביא את הגט זמנין דמייתי לה איתתא וסמכי עלה. ומ"ס אשה מידע ידעי. וכ' התוס' ז"ל. וה"ה דהמ"ל דמייתי לה קרוב עכ"ל ז"ל פי' דבקרוב איכא נמי הך פלוגתא דמ"ס דילמא מייתי לה קרוב וסמכי עלה. ומ"ס קרוב מידע ידעי. דהא בקרוב קי"ל ג"כ דמידע ידעי. כדאיתא בדף פ"א ע"ב גזלן נמי אתי למימר תשובה עבד קרוב מאי אכ"ל כו"ע ידעי דקרוב היא ע"כ עיי"ש לענין אי סמכי עליו. ועפ"ז מובן מאוד פי' הירושלמי ופסק הרמב"ם ז"ל דהנה יש מקום לומר יד קרוב אינו כשר להיות שליח משום דאימתי קרוב נעשה שליח הנ"מ בתרומה וכדומה דאין צריך לזה המעשה ותורם בינו לבין עצמו וכן כל הדברים דא"צ עדים כגון ששלחו לקנות לו מקח דא"צ בקנין עדים דהקנין מתקיים בינו לבין עצמו בשאין הכחשה וא"צ עדים רק לענין נאמנות אם הבע"ד מכחיש אבל בשאינו מכחיש א"צ עדים ומהני הקנין בינו לבינו עיי' בתוס' ז"ל במס' ב"ב דף מ' עיי"ש ד"ה קנין בפני שנים. משא"כ דבעינן במעשה נתינת הגט ע"מ ולא לאמת הדבר אלא לקיים הדבר א"כ באם הי' מצטרף השליח וע"א הי' קרוב ג"כ פסול דילמא מייתי לה קרוב וסמכי עלה. אבל אי בעינן שנים לבד מהשליח. אז קרוב ג"כ כשר למ"ד בדף ה' ע"ב דלא אמרינן אשה וקרוב מידע ידעי וע"כ בעינן שם תלתא לבר משליח.. והכ"נ דבעינן ב' עד"מ לבר משליח בשליח לקבלה הי' קרוב ג"כ כשר. אבל אם לא בעינן רק ע"א להצטרף עם השליח לקבלה אז הי' קרוב פסול או דנימא להיפוך מדקרוב כשר לשליחות לקבלה ג"כ. ע"כ דבעינן ב' ע"מ לבר משליח לקבלה משום דילמא דמייתי לה קרוב וסמכי עלה. וע"כ כי פריך בירושלמי הוא מודה יצטרף השליח ולא משני דאין הכ"נ דהשליח עולה משום שנים מצטרפין ע"א עמו ואי הי' משני כן הי' הא"מ דלפ"ז קרוב פסול לשליחות לקבלה דזמנין דמייתי קרוב וסמכי עלה ולא מצינו קרוב כשר בשליחות רק להולכה ולא לקבלה. אבל מדמשני תיפתר דמייתי קרוב ולעולם מצטרפין ע"א להשליח ורק כשמייתי קרוב בעינן ב' אחריתי ע"כ דמוכח כמ"ד בדף ה' דקרוב מידע ידעי ולא סמכי עלה. וא"כ לפ"ז מסיק הדא אמרה שהקרוב נעשה שליח. וא"כ ממילא לפי מה דקי"ל בדף פ"א ע"ב הנ"ל. ודווקא קרוב מידעי ידעי אבל פסול לא ידעי ואתא למסמך עליה. ממילא לשיטת הרמב"ם ז"ל דפסק דשליח הולכה וקבלה עולה משום אחד ולא צריכין לשנים והשליח מצטרף לע"א. ממילא מוכח דפסול בעבירה פסול לשליחת הגט כיון דצריך ליתן בפני ע"מ ודי בע"א דע"מ והוא יצטרף עמו ממילא פסול לעדות פסול לשליחות הגט. א"כ לפ"ז בנה הרמב"ם ז"ל יסודותיו על סוגיות מפורשת דף ה' ע"ב מחלוקת האמוראים זמנין דמייתי איתתא וסמכי עלה וכו"ע ס"ל כן רק המ"ד דפליג היא משום דס"ל דאשה וקרוב

מידעי ידעי. ממילא לפי סוגית הגמ' בדף פ"א ע"ב דפסול לא מידעי ידעי. א"כ שפיר אתא פסק הלכה דהרמב"ם ז"ל וכן מוכח מהירושלמי דמוכיח על קרוב שכשר מהא דמשני תיפתר בקרוב וס"ל דבקרוב מידעי ידעי ובעלמא א"צ רק ע"א והשליח מצטרף ובקרוב מידעי ידעי ובעינן ב' אחרים וא"כ להרמב"ם ז"ל דפסק דבעינן בע"מ רק ע"א ושליח מצטרף א"כ לא מוכח ממתניתין ומאוקימתא תיפתר שהי' קרוב רק לגבי קרוב משום דמידעי ידעי משא"כ בפסול דלא ידעי ע"כ שפיר פסול לשליחות:

ואל תשיבני הא הרמב"ם ז"ל חולק על הגאונים ז"ל דס"ל דאף בדיעבד פסול בלא ע"מ משום דכיון דרבנן אמרו שצריך ע"מ א"כ אפילו בדיעבד פסול עי' בר"נ ז"ל פ' השולח ובלח"מ ז"ל בפ"א מה' גירושין הל' ט"ז ע"ז חולק הרמב"ם ז"ל וס"ל דאף בלא ע"מ בדיעבד כשר וס"ל דלא תיקנו רבנן ע"מ רק לכתחלה ותקנו שבדיעבד כשר. א"כ לפ"ז למה פסול בפסול בעבירה לשליחות הא כל עיקר פסולו היא מדרבנן דילמא סמכי' עליו ויצטרפו לע"מ הא בע"מ גופי' בדיעבד כשר אף בלא ע"מ והכ"נ השליח יהי' פסול רק לכתחלה אבל בדיעבד יהא כשר ז"א דהא הרמב"ם ז"ל מחלק בדיעבד בלא ע"מ דכשר. בין אם נמסר הגט ע"י הבעל. לבין נמסר ע"י שליח הולכה וז"ל ז"ל בפ"ו מה' גירושין הל' ט"ז עבר השליח ונתן הגט בינו לבינה יעלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים [כונתו השליח עולה משום שנים כדכתב הטור ז"ל ולמד כן מפ"ט הל' ב' עיי"ש] ואם מת הואיל והגט יוצא מת"י מקוים בחותמיו הר"ז כשר וכתב המ"מ ז"ל דבגבי שליח הנותן גט חשש הרמב"ם ז"ל לדעת הגאונים ז"ל ע"כ כ"ז שהשליח בחיים מחויב ליטול ממנה ולחזור וליתן לה בפני ב' [ונראה לפענ"ד דמקורו בירושלמי בפ"א ה"א לגבי שליח גרסינן צריך ליתנו לה בפני שנים כדי לאחזוקה גרושה בפני שנים ומסיק בסוף הלכה שם הוא עצמו שהביא את גיטו א"צ ליתנו לה בפני שנים לאחזוקי גרושה בפני שנים] וכיון שכן. בפסול בעבירה שאינו נעשה שליח כל ימי חיו על הגט. וכיון דאינו יכול לעשות שליחותו בחיו דהא כ"ז שהוא חי צריך ע"מ א"כ אינו נעשה שליח אלא מהני אפילו כשמת דהא אינו בר שליחות על גט בחיו. רק כשהשליח היא כשר ויכול ליתן לה בפני הע"מ. ע"כ הוא בר שליח. ע"כ אם נתן לה בלא ע"מ כשמת ואינו יכול עוד לחזור וליתן לה בפני ב' הגט כשר כיון דהיא שליח עליו משא"כ בפסול בעבירה כיון דבחיו אינו ראוי לשליחות לא מהני אפילו כשמת וע"כ בשליח להולכה דנמסר הגט ע"י שליח דהדין דצריך עד"מ לעולם אפילו בדיעבד כל ימי חיו דשליח ע"כ שפיר פסול בעבירה פסול לשליחות משא"כ בשליח לקבלה דהגט נמסר ע"י הבעל דאז א"צ ע"מ אלא לכתחלה אבל לא בדיעבד ובדיעבד מהני אף בלא ע"מ כדפסק הרמב"ם ז"ל מפורש

בפ"ב עיי"ש א"כ בשליח הפסול בעבירה אינו יכול לעשות שליח משום דבעינן ע"מ כנ"ל ג"כ רק לכתחלה אבל בדיעבד כשר ודוק כי נכון הוא בע"ה וכן בשו"ע סי' קמ"א סל"ג מדייק ג"כ לשיטת הרמב"ם ז"ל דהפסולין בעבירה אינן פסולין רק להבאת הגט. משא"כ בקבלה כשר. ואין להקשות הא בקבלה נמי הא עכ"פ עדי אמירה ובעדי אמירה אף בדיעבד פסול בדליכא עדים. ז"א דהא בעדי אמירה לכו"ע אינו מצטרף השליח ובעינן ב' עדים זולתו כדמוכח בטור ז"ל סי' קמ"א בשם בעל העיטור ז"ל דדווקא בעדי קבלה מצטרף השליח משא"כ בעדי אמירה [והוא משום דמעיד על עצמו] וא"כ אין כאן שום חשש וע"כ כשר בדיעבד ודוק:

הוא מודה יצטרף השליח עיי' בש"ק ז"ל דהק' על הב"י ז"ל דלשיטת הרא"ש ז"ל הא דאין השליח עולה משום שנים דר"פ השולח הוא דאין השליח מצטרף לע"א משום. דהיא במקום הבעל דבר. א"כ כמו שהוא במקום הבעל גבי שליח להולכה. ה"נ הרי הוא במקום האשה בשליח לקבלה וס"ל להרא"ש ז"ל דאינו מצטרף ע"ז מקשה הא מפורש הכא דמצטרף השליח. ונראה לפענ"ד דהב"י ז"ל סובר בשיטת הרא"ש ז"ל דס"ל דסוגיות הללו דר"פ השולח והאי סוגיא מחולקין הם. ואין הכ"נ דלהסוגיא דר"פ השולח לא קשה כאן דנצטרף השליח ורק הך סוגיא ס"ל דמצטרף והסוגיא דר"פ השולח ס"ל דאינו מצטרף ע"כ יש לחוש להקל לצרף השליח ודוק:

רשב"ל אמר כמחלוקת בגיטין כן מחלוקת בקידושין א"ר יוחנן הכל מודים בקידושין כו' עד סוף הסוגיא דמסיק מן ימא לטיגנא והדר מתחיל חבריא אמרי בחצר ובד"א פליגי ר' יוחנן אמר יש לה חצר וכו' והוא סוגיא במס' ב"מ דף י' ע"ב וצ"ב מאי שייכות הוא בירושלמי ב' הסוגיות האלו זו לזו. ואילו בבבלי הסוגיא הב' הוא במס' ב"מ והסוגיא הראשונה הוא במס' קידושין דף מ"ג ע"ב מביא המתניתין דידן תנו התם נערה המאורסה הוא ואבי' מקבלין את גיטה ומביא שם כל הסוגיא. והכא בירושלמי גרסינן ב' הסוגיות זה אצל זה. ונראה לפענ"ד בע"ה דשפיר הוי שייכות זה לזה. ועי"ז יאיר עינינו ברמב"ם ז"ל בפ"ו מה' גירושין ה"ט וז"ל ז"ל וקטנה אינה עושה שליח לקבלה אע"פ שחצירה קונה לה גיטה כגדולה. מפני ששליח לקבלה צריך עדים ואין מעידין על הקטן שאינה בן דעת גמורה עכ"ל ז"ל. ובהשגות כ' הראב"ד ז"ל זה הטעם אין לו ואם טעם ולא ריח. אלא גם אתם א"ר לרבות שלוחכם ומה אתם בני דעת כו' נמצא שהשליח והמשלח צריכין להיות בני דעת עכ"ל ז"ל והיא קושיא עצומה. ועוד קשה לי א"כ לפי טעם הרמב"ם ז"ל נמצא דקטן עושה שליח בעלמא בכל הדברים שא"צ עדים ועוד קשה מהא דגרסינן במס' ב"מ דף י' ע"ב מר סבר חצר משום יד אתרבאי כי היכי דא"ל יד חצר נמי אית

לה ומ"ס חצר משום שליחות אתרבאי וכי היכא דשליחות ל"ל חצר נמי ל"ל ושם מיירי לענין גט כפירש"י ז"ל דל"ל לענין מציאה ז"א דא"כ למה נקט קטנה הול"ל קטן כמו בכ"מ א"כ קשה אפילו חצר משום שליחות אתרבאי מ"מ הו"ל להיות קונה החצר דהא כל עיקר דאינה עושה שליח היא משום דבעינן עדים וא"כ בחצר דלא בעי עדים בודאי קונה וזהו קושיא עצומה. אבל לפי הך סוגיא ניחא שפיר דהנה גרסינן במס' קידושין דף מ"ג ע"ב אר"ל כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין ור"י אמר מחלוקת בגירושין אבל בקידושין ד"ה אבי' ולא היא אר"י בר"ח מ"ט דר"י אליבא דרבנן גירושין דניכנסת עצמה לרשות אבי' בין היא בין אבי' קידושין דמפקעת עצמה מרשות אבי' אבי' ולא היא. ופריך והרי מאמר וכו' ומסיק אלא כי איתמר הכי איתמר דר"י בר"ח מ"ט דר"י אליבא דרבנן קידושין דמדעתה אבי' ולא היא גירושין דבע"כ בין היא בין אבי' ופירש"י ז"ל דמה לנו ולדעתו כי מקבל לי' איהו נמי בע"כ היא עכ"ל ז"ל עיי"ש והרב אלפס ז"ל כתב בפ' התקבל וז"ל ז"ל וכי פליגי רבנן עלי' דר"י אלא בגירושין אבל קידושין ד"ה אבי' ולא הוא כדגרסינן בפ' האיש מקדש אר"י מחלוקת לגירושין אבל בקידושין ד"ה אבי' ולא היא פירוש שהתורה זיכתה שבח נעורי' לאב. ולהכי שאני קידושין מגירושין עכ"ל ז"ל. ולכאורה צ"ב דהא דבריו ז"ל קאי ע"פ האוקימתא ראשונה קידושין דמפקעת עצמה מרשות אבי' אבי' ולא היא וזה איתותב בגמ' ממאמר ומסיק אוקימתא אחריתא משום דבעינן קידושין מדעתה [וראיתי במה"פ ז"ל שתמה ג"כ בזה] ועוד צ"ב הלא הרב אלפס ז"ל הוא פוסק ולא קאתא נפרש רק כדי שיהא בזה נפ"מ להלכה ומאי נפ"מ בהלכה הפירוש הזה ונראה לפענ"ד עפ"מ שדייקי בתוס' ז"ל דנערה לאו דווקא אלא ה"ה קטנה והא דפריך מקטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה ולהא"מ הוי מוקמי ביש לה אב א"כ מוכח דגם קטנה מקבלת את גיטה ושלא כדברי הרי"ף ז"ל דכתב נערה ולא קטנה וכתב הר"נ ז"ל דמזה אין ראי' וז"ל ואפשר לומר דה"נ הוי מצי למימר ולטעמיך ולא אמר כמו בכמה דוכתי דמצי למימר ולטעמיך ולא אמר. והרמב"ן ז"ל תירוץ עוד ואמר דלרבא דהוי ס"ל דעושה שליח הוי ס"ד דיד אבי' יד יתירה זכי לה רחמנא ולטעמי' אפשר דאפילו קטנה מקבלת את גיטה ואיהו דהוי ס"ד לאוקמי' מתניתין ביש לה אב אבל כיון דקי"ל כר"נ דפשט לי' דאין עושה שליח דאין נערה במקום אב אלא כשליח שמינתה תורה לפי שירדה תורה לסוף דעתו של אב שאין לו קפידא בגירושין שישנה בע"כ. ומעתה קטנה שאינה בתורת שליחות ואין לה יד בשל אחרים כלל אבי' ולא היא עכ"ל ז"ל עיי"ש. ולכאורה קשה דלדעת הרמב"ן ז"ל דנערה דמקבלת גיטה הוא משום דהוי שליח אבי'. הלא סוגיא מפורשת במס' גיטין

דף כ"א ע"א ואבע"א שליח לקבלה נמי אשכחן בע"כ שכן אב מקבל גט לבתו קטנה בע"כ הלא אדרבה להיפך הוא דאב הוא השליח מן הקטנה וכ"ש מן הנערה. וע"כ צ"ל דלהרמב"ן ז"ל המסקנא דקידושין מ"ד ע"ב מר"נ דלא אלימא ידה כיד אבי' לשוי' שליח. ע"כ דפליג על זה וס"ל להאי סוגיא דיד הנערה הוא רק בתורת שליחות מאבי'. ולא דאבי' הוא השליח מן הקטנה ומן הנערה:

והנה ובאמת יש לחקור דבשטר קידושין קי"ל דלשון השטר הוא בתך מקודשת לי. אם בשטר גירושין בקטנה או בנערה אם כותב ג"כ כלשון הזה בתך מגורשת או שכותב שמגרש את לאה ולא שמגרשת בת ראובן אלא מגרש את לאה. ומצאתי ברידב"ז ז"ל חלק ששי סי' ב' אלפים של"ב וז"ל לענין קטנה המתגרשת ע"י אבי' אם כותב בלשון נוכח אבי' או נוכח המתגרשת אין לשנות כלל מלשון שאר הגיטין אלא כותב לנוכח האשה אע"ג דאבי' מקבל את גיטה דיד יתירתא רבי לה רחמנא הילכך אע"ג דנתן הגט ליד אבי' הוי כאלו נתן בידה ואע"ג דלענין קידושין קטנה כותב בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי ומקשינן יציאה להוי' לא קשיא לענין קידושין אבי' ולא ידה אבל לענין גירושין יד יתירה זכי לה רחמנא ודכותי' מתרץ בפ' האיש מקדש אר"י מחלוקת לענין גירושין אבל לענין קידושין ד"ה אבי' ולא היא הילכך כותבין לכתחלה לנוכח האשה כשאר גיטין ואם כתב לנוכח האב לא מיפסל גיטא בהכי עכ"ל ז"ל ודבריו ז"ל צריך ביאור מהיכן מוכח מהאי סוגיא דנפ"מ בענין זה ג"כ אם כותב בלשון נוכח אבי' או לנוכחה. ונראה לפענ"ד דהרב אלפס ז"ל מפרש הכי מסקנת הגמ' גירושין דבע"כ בין היא בין אבי' קידושין דמדעתה אבי' ולא היא. פירוש דע"כ בקידושין שייכה לאב דהוי כמו שדה שלו שמוכר לאחר וכמו כן מקדשה לאחר דשבח נעורי' לאב והוי קידושין ככל שבח נעורים דהוי שייך לאב וכשמקדש מקדש את בת פלונית ולא מקדש את לאה אלא מקדש בת ראובן מש"ה אין לה יד לקבל קידושין כי היא אינה ברשותה אלא ברשות האב כמו חפץ שלו. משא"כ בקבלת גיטה אינו שייך כלל שבח נעורים דאיזה שבח הוא לו דמאי זכות יש לו בקבלת גיטה הא בע"כ מקבל ומאי זכות יש לו. אלא דהתורה זכתה לה יד יתירה דהאב דאיתקש יציאה להוי' בקבלת אב את גיטה אבל אינו שייך לשבח נעורים כיון דהוי בע"כ א"כ העיקר הגירושין דמגרש את לאה ורק יד יתירה זכי לה רחמנא יד האב דאבי' מקבל עבורה. ויש לו ג"כ יד לקבל את הגט. וע"כ יכולה היא ג"כ לקבל את הגט דאדרבה היא העיקר המתגרשת ולא דמגרש בת ראובן אלא מגרש את לאה ורק דרחמנא זכי לה יד יתירה. ומדויק לשון הגמ' זכי לה רחמנא אלמא דהזכי' הוא לה דאבי' מקבל עבורה ונמצא לפ"ז דהאב הוא השליח כיון דמקבל עבורה. משא"כ בקידושין אינו בתורת שליח

אלא הוא עיקר המקדש דמוסר בתו לפלוני. וע"כ לפ"ז נפ"מ בענין לשון הגט וקידושין דבקידושין הוי שבח נעורים ומקדש את בת ראובן משא"כ בגיטין דלא הוי שבח נעורים ולא זכי האב אלא מגרש את לאה ורק דללאה יש לה יד יתירתה דגם האב מקבל עבורה וכיון דמקבל עבורה הוי הוא השליח:

ובזה מובן כונת הרידב"ז ז"ל דמביא ראי' דכותבין בלשון נוכחה ולא כמו גבי קידושין בתך מקודשת לי מהאי סוגיא דקידושין אבי' ולא היא ושאני גירושין מקידושין והיא כדברינו דזהו עיקר הטעם דמחלק גירושין מקידושין לתירוץ השני משום דבקידושין הוי שבח נעורים והוי היא ברשות האב. משא"כ בגירושין דלא הוי שבח נעורים. ולפ"ז נמצא דבקידושין מקדש בת ראובן ובגירושין מגרש לאה ורק יד יתירה זכי רחמנא ללאה לקבלת גיטה דאבי' מקבל גט עבורה. ונמצא לפ"ז לשיטת הרב אלפס ז"ל [ויש לכוין פירש"י ז"ל לפירוש הזה] גם ממסקנא דמס' קידושין מוכח ע"כ דאבי' מקבל את גיטה מתורת שליחות כההיא סוגיא דדף כ"א ע"א הנ"ל. ולעולם יד יתירה זכי לה רחמנא אפילו לבתר דמסיק ר"נ דאין עושה שליח ולא כהרמב"ן ז"ל שכתב דדווקא לרבא הוא דס"ל דיד יתירתא זכי לה רחמנא משא"כ לר"נ דס"ל דאין עושה שליח לדידי' לא אמרינן דיד יתירתא זכי לה רחמנא. ולשיטת הרב אלפס ז"ל אינו כן דהא כתב יד יתירתא זכי לה רחמנא וכתב ההיא דר"נ אלמא דלא תלי זה בזה וע"כ דאינו מתרץ כהרמב"ן ז"ל אלא כהר"נ ז"ל דה"ה דהמ"ל ולטעמיך. וכיון שכן נמצא דקאי הסוגיא דדף כ"א דהאב הוא בתורת שליח על קבלת גיטה ולא כהרמב"ן ז"ל דהנערה הוי שליח מן האב. אלא אדרבה האב הוי שליח ממנה. אבל זה תלי בב' האוקימתות. דלאוקימתא קמייתא דמוקי ר"י בר"ח טעמא דר"י אליבא דרבנן גירושין דמכנסת עצמה לרשות אבי' בין היא בין אבי' ופירש"י ז"ל אמרינן דאבי' נמי ניחא לי' שתקבל היא והוי גיטא עכ"ל ז"ל. והיא כהרמב"ן ז"ל דירדה התורה לסוף דעתו של אב שאין לו קפידא בגירושין שמקבלת היא רק הרמב"ן ז"ל כתב כן. אבל לאוקימתא האחרונה ואילו להרב אלפס ז"ל לאוקימתא האחרונה אינו כן. כנ"ל אבל לאוקימתא ראשונה עכ"פ בודאי כן הוא. ונמצא לפ"ז לשיטת הרב אלפס ז"ל דקאי גם במסקנא ההיא סוגיא דגיטין דף כ"א הנ"ל דהאב הוא השליח אצל הקטנה בקבלת הגט. א"כ לפ"ז ל"ל דקטנה בגט לא הוי בתורת שליח ז"א דהא התורה רבי דאב מקבל גט עבור קטנה בתורת שליחות. וא"כ אף דבעלמא ממעטינן קטן מתורת שליחות משום דאיש כתוב כפרש"י ז"ל במס' ב"מ דף י' הנ"ל. ולהראב"ד ז"ל מאתם גם אתם וכן ס"ל להרמב"ם ז"ל ג"כ. אבל בגיטין מצינו דקטנה איתא בתורת שליחות לקבלה. וא"כ לפ"ז גם החצר דקטנה זוכה ג"כ. אף דאם הי' נתרבה משום שליחות. אך לעשות

שליח אינה יכולה לאו משום דאינה בתורת שליחות אלא משום דבעינן עדים כדברי הרמב"ם ז"ל והשתא לא קשה מהסוגיא דדף י' במס' ב"מ הנ"ל דז"א דהתם קאי לרשב"ל ורשב"ל סבר מקשינן הוי' ליציאה דנערה מקבלת גיטה לרבנן כמו כן מקבלת קידושי' וס"ל דהוי בגט כמו בקידושין דשייך להאב כמו שבח נעורים וע"כ כמו היכא דמקבלת גיטה כמו כן מקבלת קידושי'. ואי דס"ל דהעיקר המתגרשת היא לאב והאב הוי שליח. א"כ היכי ס"ל כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין. א"ו דלא שנו לרשב"ל בין גיטין וקידושין. וס"ל כי היכי דבקידושין האב היא המקדש בתו. כמו כן בגט האב הוא הנתגרש בתו והנערה הוי שליח מן האב משום דניחא לי' א"כ דווקא נערה יכולה לעשות שליח דגדולה היא ולא קטנה. א"כ קטנה גבי גט אינה ג"כ בתורת. שליחות כמו בכ"מ וע"כ לדידי' קאמרינן מ"ס דהיא רשב"ל חצר משום שליחות איתרבאי וכי היכי דנ"ל שליחות חצירה נמי ל"ל דהא לדידי' קטנה אינה בתורת שליחות אפילו גבי גט ואין להקשות לפ"ז למה קאמר בדר"י דמ"ס משום ידה איתרבאי הא אפילו אי הוי משום שליחות מהני ג"כ גבי חצר משום דקטנה איתא בתורת שליחות בגט דאבי' מקבל גיטה בתורת שליחות. ז"א דהא לאוקימתא הראשונה לכו"ע אביה העיקר והנערה הוי שליח מאתו ולא קטנה ע"כ קאמר אליבא דכו"ע אפילו לאוקימתא הראשונה שפיר טפי עדיף דר"י ס"ל חצר משום יד איתרבי. ונמצא לפ"ז דהסוגיא דדף י' ע"ב במס' ב"מ עם הסוגיא דמס' קידושין מחלוקת ר"י ורשב"ל בענין כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין תלי זב"ז. ולפיכך בירושלמי גרסינן הסוגיא הפלוגתא דר"י ורשב"ל כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין ותומ"י לבתר האי סוגיא גרסינן הסוגיא דר"י אמר יש לה חצר ויש לה ד"א. ורשב"ל אמר אין לה חצר דהיא שייך זל"ז. ואתא שפיר הרמב"ם ז"ל ודוק:

פרק ז

הלכה ג

מהיום ולאחר מיתתי אינו גט ואם מת חולצת ולא מתיבמת פי' המפרשים ז"ל כלומר גט ואינו גט כגי' הבבלי. ונוסח המשנה בירושלמי הוא דלא כנוסחת הבבלי. ונראה לפענ"ד דכן הוא בע"כ. דהנה כבר הקשה הרשב"א ז"ל במס' קידושין דף ס' על ר"י דס"ל דהוי קידושי שיור היך תנינן במתניתין מקודשת ואינה מקודשת בשלמא למ"ד ספק תנאי ספק חזרה ניחא משא"כ לר"י הוי קידושין ודאים הוא לשניהם ומסתברא לר"י לאו מקודשת ואינה מקודשת ודאית קאמר אלא מקודשת לשניהם ואינה מקודשת לשני לבדו. עכ"ל ז"ל עיי"ש ובדף ס' ע"א גרסינן מתיב ר"ח מהיום ולאח"מ גט ואינו

גט כו' אלא לר"י כל גיטא דמשייר לאו כלום היא יבומי נמי תתיבם וכו' אלא אמר אביי גזירה משום מהיום כו' עיי"ש הרי דחלוק קידושין מגיטין אליבא דר"י דבקידושין מקודשת קידושי ודאי ואילו בגירושין לא הוי כלל גט אלא משום גזירה דרבנן לפיכך גי' הירושלמי במתניתין לשיטת התלמודא בירושלמי ההיא רק לשיטת ר"י לחוד גבי גט מהיום ולאח"מ אינו גט ומ"מ אם מת חולצת ולא מתיבמת והוא משום גזירה דרבנן ודוק: **אר"י רבנן ורבותינו מתיבין כו' עיי' בדברינו בפנים**. ועי"ז יתבאר לנו היטב שיטת רש"י ז"ל בדף ע"ד ע"א דגרסינן שם אר"ז כי הוינן בבבל כו' אשכחי' לר"א דקאמר משמי' דר"י הכל מודים באומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא במהיום ולאח"מ פרש"י ז"ל דרבנן מספקא להו אי תנאה הוי או חזרה הוי. ולרבי תנאה הוי עכ"ל ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל בשם התוס' ז"ל דקשה לשיטת רש"י ז"ל דהא אנן קיימינן בדר' יוחנן ור"י אית לי' במס' קידושין דף ס' דטעמא דרבנן היא דהוי קידושי שיור ובדין הוא דמצי להתיבם אך אינה מתיבמת משום גזירה כדאיתא שם א"כ קשה למה פירש הכא משום ספק תנאי ספק חזרה. וזהו באמת קושיא עצומה אולם לפי הירושלמי הזאת דמבואר דמהיום היא ע"מ יתפרש היטב דהא בסוגיא הזאת מביא הגמ' ראי' דכו"ע ע"מ כאומר מעכשיו דמי מהא דתניא מהיום ולאח"מ גט וא"ג רבי אומר כזה גט כפרש"י ז"ל דהיא ראי' דבע"מ מודי. וטעמא דרבנן משום דע"מ הוי כאומר מעכשיו ומהיום הוי כאומר ע"מ רק דמספקא לן שמא הוי חזרה וחזר מן ע"מ ורצונו דווקא לאח"מ. ואי ס"ד דע"מ גופי' ספוקי מספקא לן כרב יהודא שמא הוי מעכשיו או לא הוי מעכשיו למה נחלקו במהיום והספק היא שמא חזר מן ע"מ הא אפילו בע"מ גופי' דלא הוי ספק חזרה ג"כ הוי ספק בעיקר ע"מ אי הוי מעכשיו או לא. וא"כ למה קמשמע לן הברייתא לחדש על המשנה הפלוגתא דרבי לרבותא דלא הוי חזרה. לאשמועינן רבותא לרבנן בע"מ גופי'. והוי ילפינן מהיום מכ"ש דהוי רק ספק גירושין ואי משום שלא תימר דלא הוי גירושין כלל זה ידעינן ממתניתין וכדאיתא בתוס' ז"ל ד"ה אדמיפליגי ועיי' במהרש"א ז"ל עיי"ש וא"כ אימת שייך זאת הנפ"מ כשהטעם דרבנן הוא משום ספק אי חזר בי' מע"מ או לא והוי ספק גירושין ע"כ הוי ראי' דע"כ ס"ל דע"מ כמעכשיו דמי דאי ס"ד דבע"מ גופי' מספקי להו אי כמעכשיו או לא. הו"ל למיתני הדין הזה בע"מ וידעינן ק"ו למהיום. אבל אי נימא דטעמא דרבנן הוא. משום דמהיום הוי שיור ולא הוי ע"מ כלל א"כ הוי פלוגתא אחריתי אם מהיום הוי ע"מ כל עיקר או לא ולא שייך למילף מהיום מק"ו מע"מ דהא בע"מ הוי ספק גירושין ומהיום לא הוי' גירושין כלל. והיכי שייך למביא ראי' דע"כ רבנן ס"ל דע"מ הוי מעכשיו דאי ס"ד סיפוקי מספקינן לי' ליתני הדין בע"מ לחוד בלא מהיום

והוי נמי הך דינא דהוי ספק אם היא מעכשיו או לאח"מ ז"א דהא הכא דין אחריתי הוא בפי' דמהיום אי הוי ע"מ כל עיקר או דפירושו שיור ולא הוי גט כלל רק משום גזירה והיכי שייך למימר דאותו פלוגתא דפליגי רבי ורבנן במהיום אי הוי גירושין גמורים אי לא הוי גירושין כלל. אלא מדרבנן יפלגו בדין אחר בע"מ דלרבי הוי גירושין ודאים ולרבנן הוי ספק גירושין מאי שייכות הוא זל"ז דהא ענין אחר הוא ודין אחר ולא בגירושין ודאי וגירושין ספק מן התורה ז"א אלא בגירושין מן התורה או מדרבנן והיכי שייך למימר למביא ראי' דע"כ לא פליגי רבנן על רבי בע"מ דאל"כ במקום דמיפליגי בפלוגתא אחרת בדין אחרת במקום זה לפלוגי בדין הזה וידעינן דין זה בק"ו דז"א כיון דהוי דין אחר ולא שייך הדין אחרת לדין הזה לדון ק"ו א"ו ברור דמיפליגי בפלוגתא הזה בע"מ דמהיום וס"ל לרב יהודא ובבבל דרבנן דפליגי על רבי בע"מ דמהיום הוא דלרבי הוי ע"מ כאומר מעכשיו ולרבנן מספקא להו אי הוי ע"מ כמעכשיו או לאחר מיתה ופליגי בע"מ דמהיום דרבנן פליגי על ע"מ גופי' דמספקא לן אי הוי כמעכשיו או לא. וס"ל לרב יהודא דמספקא להו רק בתנאי דע"מ גופי' שמא היא לאחר מיתה ולא מעכשיו כדגרסינן ולרב יהודא דאמר בע"מ פליגי ולא גרסינן נמי [כגי' הרשב"א ז"ל דע"מ נמי פליגי'] ע"ז מהדר ר' אסי משמי' דר"י דז"א דלא פליגי רק משוס מהיום. וזהו הפי' של לא נחלקו כמו בכל מקום דבאותו ענין לא נחלק כך אלא כך. ודוגמא לא נחלקו ב"ש וב"ה שמוליכין את הסולם משובך לשובך כו' במס' ביצה דף י' עיי"ש הפי' דבענין שובך דנחלקו לא נחלקו באופן זה אלא באופן זה וה"נ דכותי'. לא נחלקו בע"מ רק בע"מ דמהיום בזה ס"ל לרבנן דספק הוא אם מעכשיו או לאח"מ כדפירש"י ז"ל במס' קידושין דף ס' לא נחלקו כלומר לא מספקא להו לרבנן אי תנאה הוי אי חזרה הוי אלא במהיום ולאח"מ עכ"ל ז"ל פי' דבמה דנחלקו רבנן אם היא מעכשיו או לאח"מ הוא רק במהיום אבל בע"מ לחוד. מודי ע"כ דהוי מעכשיו ומביא ראי' דהא תניא מחלוקתן רק בע"מ דמהיום ואי ס"ד דבע"מ לחוד נמי פליגי בהאידינא ליפליגי בע"מ לחוד לרבותא דרבנן כנ"ל וידעינן האי דינא בק"ו על מהיום:

והא דבאמת ס"ל לר' יוחנן דלרבנן הוי רק גירושי שיור ולא הוי גט כלל הוא לאו לר' אסי משמי' דר' יוחנן. כי זה הדיוק מדברי ר' יוחנן דס"ל דהוי שיור הוא רב משרשיא ברי' דר"א. כדגרסינן במס' קידושין דף ס' ע"א וכן אמר ר' אסי אר"י אפילו קידושי מאה תופסין בה. א"ל רב משרשיא ברי' דר"א לר"א אסברה לך טעמא דר"י שוי נפשי' כשרגא דליבני כו' וכפירש"י ז"ל דהוא מסבר לר' אסי דר"י לאו משום ספק תנאי ספק חזרה קאמר ומשמע להאי תנאי ולהאי חזרה ז"א אלא שיש צד קידושין ומדייק מלשון

תופסין. אבל רב אסי גופי' לא קאמר משום ר"י דהוי משום שיור אלא משום ספק תנאי ספק חזרה. ומתבאר לנו מן הירושלמי הזאת דמהיום ולאח"מ דפליגי רבי ורבנן הוא כל האומר ע"מ ויש ספק בפלוגתתן או דפליגי בע"מ לחוד ג"כ אי הוי כמעכשיו או לא אי דווקא בע"מ דמהיום משוה ספק חזרה. וזהו שיטת רש"י ז"ל דבר"ה אמר רבי ה"ל לרב יהודא ובבבל דרבנן פליגי עלה וס"ל דלאו כמעכשיו דמי היא הפליגתא דמהיום ולאח"מ דהוי כאומר ע"מ וגי' רש"י ז"ל ולרב יהודא דאמר בע"מ פליגין ולא גרס נמי. ור"י ס"ל דלאו משום דפליגי בע"מ לחוד דמספקא להו אי הוי כמעכשיו ז"א אלא בע"מ דמהיום משום דהוי ספק חזרה. ואדרבה מוכח מזה דהוי כמעכשיו בע"מ לחוד ע"כ מביא ראי' מזאת הברייתא גופי' דלא פליגי רק במהיום ומשום דהוי ספק חזרה הא לא"ה הוי מעכשיו. אבל שיטת התוס' ז"ל דהא דגרסינן והתניא אינו מביא ראי' להדין דע"מ במעכשיו דמי לרבנן ז"א אלא דבבבלי הוינן אמרינן דרבנן פליגי על רבי בע"מ כן היתה קבלה בידם. וגירסתם ולרב יהודא דאמר בע"מ נמי כגי' הרשב"א ז"ל ור"י פליג ע"ז וס"ל דלא אשכחן שום פלוגתא בין רבי ורבנן אי הוי מעכשיו או לא אלא בדבר אחד מהיום ולאח"מ בזה מצינו פלוגתא דרבי ס"ל דהוי מעכשיו ורבנן ס"ל דלא הוי מעכשיו אלא שיור היא אבל לא מצינו שום פלוגתא במקום אחר בענין אי הוי כמעכשיו או לא בין רבנן ורבי אלא בענין מהיום ולאח"מ. והתניא מהיום ולאח"מ כו' פי' דהגמ' מביא ראי' הא דאמר ר"י דיש פלוגתא בין רבי ורבנן במהיום ולאח"מ דתניא בתוספתא כן דנחלקו רבי ורבנן בזה אבל לא דהוא ראי' דבע"מ מודו רבנן לרבי דהוי כמעכשיו. דאל"כ ליפליגי בע"מ והוי ידעינן האי דינא בק"ו למהיום ז"א דהא לר"י אין ראי' כנ"ל דהא לא מצינן למילף ק"ו מהיום מן ע"מ דזה דינו כך וזה דינו כך דילמא בע"מ הוי ספק גירושין ובמהיום הוי ודאי אין גט כלל כנ"ל. ולא פריך רק על רב יהודא לפליגי בע"מ דהוי ספק חזרה והוי ספק גירושין ע"כ ליפליגי בע"מ לחוד דהוי ג"כ ספק קידושין והוי רבותא יותר דהוי ספק גירושין אפילו בלא ספק חזרה וידעינן בק"ו דכן הדין במהיום. אבל והתניא דמביא ראי' לר"י אין שום ראי' דבע"מ מודי רבנן דהוי מעכשיו כנ"ל. אלא דמביא ראי' דכן מצינו כדאמר ר"ז דפליגי רבי ורבנן במהיום. אבל רש"י ז"ל דמפרש דהא דרב יהודא והוינן בבבל דהוינן אמרינן דרבנן פליגי על רבי היא לא קבלה בידם כן אלא דילפינן מהיום ולאח"מ כנ"ל בירושלמי. ע"כ והתניא היא לראי' דמודו רבנן בע"מ דל"ל דמביא ראי' לר"י דמצינו דרבי ורבנן פליגי בזה. ז"א דהא לזה אין צריך ראי' כלל דהא רב יהודא והוינן בבבלי אמרינן כו"ע ידעי מזאת הברייתא כי זהו גוף הפלוגתא שבין רב יהודא והוינן בבבל לבין ר' יוחנן ע"כ דהיא ראי' וע"כ דהיא ספק תנאי ספק חזרה

כנ"ל ולפיכך פירש"י ז"ל והתניא בניחותא דשמעינן מינה מדאיצטריך לאפליגי בהא מכלל דבע"מ מודו אליבא דר' יוחנן. ותלי בגי' הגמ' דגרסינן ולרב יהודא דאמר בע"מ פליגי ולא גרסינן נמי משום דלרב יהודא זהו כל עיקר הפלוגתא דמהיום הוא באם ע"מ הוי כמעכשיו או לא וכן גי' רש"י ז"ל אבל התוס' ז"ל והרשב"א ז"ל גרסי ולר"י דאמר בע"מ נמי פליגי ע"כ דלא ילפינן הא ממהיו' ולאח"מ אלא קבלה הוא בידם כך וכנ"ל ודוק. אוף אנא אית לי אם עיקר. בזה יש להבין היטב שיטת רש"י ז"ל במס' גיטין דף ע"ב ע"ב קמ"ל דלא רבי סבר לה כר' יוסי ולא ר' יוסי סבר לה כרבי. רבי לא סבר לי' כר' יוסי דקתני כזה גט למעוטי דר"י ור"י ל"ס כרבי. דקתני כזה גט למעוטי דרבי. דרבי יוסי מאי הוא דתנן כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש. כתבוהו בתוך י"ב חודש ונתנו לאחר י"ב חודש אינו גט ר' יוסי אמר כזה גט ופירש"י ז"ל וז"ל ז"ל דקתני כזה גט ר' יוסי גבי תנאי לקמן וע"כ למעוטי אתא ולא אשכחן דמעטי' אי לאו הא דמהיום ולאח"מ ולאשמועינן דאע"ג גבי מתנה כשר דהתם היא דה"ק לי' גופה מהיום ופירי לאח"מ אבל בגט כיון דלאו לשון תנאי הוא הוי לי' ספק תנאי ספק חזרה עכ"ל ז"ל ודבריו ז"ל צ"ב גדול למה צריך לן כ"ז האריכות ולאשמועינן אתא דאע"ג גבי מתנה כשר מאי בעי רש"י ז"ל בזה. ולמה לא קאמר גבי לאפוקי מדר' יוסי ג"כ כן דאתא לאשמועינן. אולם לפ"ז ניחא שפיר דהנה בבבלי קאמרינן טעמא דרבותינו היא כדר"י דזמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאומר מהיום. ואילו בירושלמי אמרינן בטעמא דרבותינו משום דאם עיקר והנה ר' יוסי דס"ל גבי מתנה דהוי בלא מהיום כמו מהיום משום דזמנו של שטר מוכיח עליו וטעמא דר' יוסי גבי כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי כו' הא התם לא הוי זמנו ש"ש מוכיח עליו דהא לא מסר לי שום שטר. וע"כ דלאו משום זמנו של ש"ש מוכיח עליו כדמוכח בהדיא דף ע"ו עיי"ש דברישא הוי הטעם דר"י משום דזש"ש מוכיח עליו. ובסיפא הוא משום דלא אמר אם לא באתי כתבו ותנו ורבנן לא שנא הכי והכי. ובודאי אם אמר כתבו ותנו לאחר י"ב חודש. ולא אם לא באתי פשיטא דאינו יכול לכותבו עד לאחר י"ב חודש ופשיטא דכזה גט ממעט דבר מתוכו כמו בכזה דרבי דמיירי במהיום ממעט היכי דלא אמר מהיום אלא לאחר מיתה כן נמי כזה דר' יוסי ממעט ג"כ דבר מתוכו דווקא באמר אם לא באתי לאחר י"ב חודש אבל באמר לאחר י"ב חודש לא יכתבו וזה פשיטא ול"ל למעוטי הלא האחר זה פשיטא דאינו מעכשיו דהא לא שייך כאן זמנו ששט"מ עליו וע"כ דממעט לאחר אחרת לומר לך דלאחר לא מהני כלל בגט אפילו במוסר גט גמור דהוי זמנו שש"מ עליו דמהני במתנה אליבא דר"י מ"מ בגט לא מהני וממילא נתמעט הדין דרבי באומר מהיום אם מתי דהא לר' יוסי בלא מהיום נמי

כמהיום דמי ולא מהני לר' יוסי באומר לאחר בגט כלל. וע"כ דממעט לאחר במקום דיש לומר דזשש"ט מוכיח דמהני לר' יוסי גבי מתנה והכא בגט לא מהני. וממילא נתמעט הא דרבי באומר מהיום ולאח"מ דלא מהני ודוק:

אף בגט שיחרור כן כו' אף בהפקר כן שדה מופקרת מעכשיו לאחר ל' יום כו' ע"ד דרבנן אינה מופקרת. המלמ"ל ז"ל הקשה בפ"ה מה' עבדים למה לא אמרינן גבי הפקר גוף מהיום ופירי לאח"מ וכן הקשה בקצוה"ח ז"ל סי' רנ"ח דלפירש"י ז"ל למ"ד חזרה הוי הפי' של תנאה וחזרה. למ"ד תנאה הוי אם לא אחזור לאחר ל' יום א"כ מנפ"מ בין תנאי לחזרה. למ"ד תנאה הוי לא הוי שיחרור אם חזר בי' תוך ל' כיון שהתנה אם לא אחזור וכן בהפקר ואם לא חזר תוך שלשים אף לרבנן נמי כל שלא חזר שיחרורו שיחרור והפקרו הפקר וגבי שיחרור נפ"מ בנקרע השטר תוך ל' אבל אכתי תקשה מהפקר יל"ע עכ"ל ז"ל עיי"ש וקושית המל"מ ז"ל מן הפקר למה לא אמרינן גופה מהיום ופירי לאחר ל' מתרץ יפה בשם הרשב"א ז"ל אף בגט שיחרור כן כו' אף בהפקר כן שדה מופקרת מעכשיו לאחר ל' יום כו' ע"ד דרבנן אינה מופקרת. המלמ"ל ז"ל הקשה בפ"ה מה' עבדים למה לא אמרינן גבי הפקר גוף מהיום ופירי לאח"מ וכן הקשה בקצוה"ח ז"ל סי' רנ"ח דלפירש"י ז"ל למ"ד חזרה הוי הפי' של תנאה וחזרה. למ"ד תנאה הוי אם לא אחזור לאחר ל' יום א"כ מנפ"מ בין תנאי לחזרה. למ"ד תנאה הוי לא הוי שיחרור אם חזר בי' תוך ל' כיון שהתנה אם לא אחזור וכן בהפקר ואם לא חזר תוך שלשים אף לרבנן נמי כל שלא חזר שיחרורו שיחרור והפקרו הפקר וגבי שיחרור נפ"מ בנקרע השטר תוך ל' אבל אכתי תקשה מהפקר יל"ע עכ"ל ז"ל עיי"ש וקושית המל"מ ז"ל מן הפקר למה לא אמרינן גופה מהיום ופירי לאחר ל' מתרץ יפה בשם הרשב"א ז"ל דאי אפשר שיהא השדה הפקר ופירות לבעלים עכ"ל ז"ל ובקצוה"ח ז"ל כתב הטעם משום דהפקר בעינן דומיא דשמיטה שיהא מופקר לכל עיי"ש:

ולא אבין דבריהם ז"ל דמאי מקשה הקצוה"ח ז"ל דמאי נפ"מ בין תנאה לחזרה לגבי הפקר. לכאורה י"ל דנפ"מ בזכה בו ראובן ומכר לשמעון אם תנאי הוי הוי למפרע של ראובן ומכירתי מכירה. ואם חזרה הוא לא זכה לא ראובן המוכר ולא שמעון הלוקח משום דלא עשה חזקת קנין לאחר ל' והקנין שעשה בתוך ל' לאו כלום הוא כיון דלא הי' הפקר אז. ומאי דגרסינן ע"ד דרבנן אינה מופקרת הוי כמו שפירש המל"מ ז"ל. גבי' ע"ד דרבנן אינה גט אין הכונה דאינו גט כלל אלא הכונה דאינו גט גמור משום דמספקא לן כמו גבי גט אשה עכ"ל ז"ל עיי"ש אבל משום הא לא איריא דשפיר מקשה הקצוה"ח ז"ל בשלמא בגט שפיר שייך אינו גט גמור דהוי ספק שמא הוי גט אי לא הוי גט כלל

משא"כ בהפקר היכי שייך לומר דאינו הפקר כלל הא עכ"פ הוי ההפקר הפקר אלא נפ"מ לענין זכית ראובן אבל בגט אם נקרע תוך ל' לא הוי גט כלל אבל באמת לא אבין כלל כל קושיותיהם ז"ל וכן הא דמקשה המל"מ ז"ל הא אפילו ספק תנאי ספק חזרה ג"כ העבד מוחזק בעצמו והוי תומ"י ב"ח והקצוה"ח ז"ל מאריך לתרץ קושיתו:

ובאמת לא אבין כלל הא הירושלמי ס"ל כר' יוחנן דשיורא הוי ובגירושין אין כאן גט כלל כדאיתא במס' קידושין דף ס' עיי"ש ירק משום גזירה דרבנן לבד אינה מתיבמת משום גזירה דמהיום אם מתי דהוי גט ולא שייך זאת רק באשה לענין יבום דאם אתה אומר תתיבם במהיום לאחר מיתה אתא נמי למימר דתתיבם גבי מהיום אם מתי. ממילא בעבד דלא שייך יבום לא הוי גט כלל ובעבד ע"כ אין שייך לומר דגזרינן מהיום לאחר מיתה משום מהיום אם מתי דיהא קצת גט שיחרור לאסרו בשפחה דא"כ קשיא קושית הגמ' ולגזור נמי מהיום אם מת דיהא אסור בב"ח משום מהיום ולאחר מיתה ובזה לא שייך תירוצא דגמ' שם א"ו דלא הוי גט כלל. ואף דמיירי במהיום ולאחר ל' ובאחר ל' שפיר הוי גט כדאיתא בתוס' ז"ל במס' קידושין דף ס' דכל עיקר דלא הוי גט בגט שיור הוא משום דקאמר לאח"מ ואין יכול לגמור. ובקידושין ג"כ כה"ג אילו אמר לאחר מיתה לא הוי קידושין כלל רק באומר לאחר ל' ואז גם בגירושין מהני ועיי' ברשב"א ז"ל שם דמסיק דלשיטת הירושלמי במס' קידושין האי קידושי שיור הכונה דהוי התחלה מהיום והגמר לאחר ל'. אבל לשיטת הבבלי הוא דלא נגמר יותר רק הוי קנין כל דהוא ונתפס קידושי מאה בקנין כל דהו והנ"מ בקידושין אבל גירושין כל דהוא ליתא ור' יוחנן ס"ל כאיבעיא דר' אבא עד כאן לא אמרי רבנן הכא אלא דבעינן כריתות וליכא אבל התם בקידושין קנין כל דהוא עיי"ש ברשב"א ז"ל מ"מ שפיר ניחא ממנפ"ש אי נימא דהוי התחלה וגמר ניחא ואי נימא דקנין כל דהוא ניחא דאי הוי התחלה וגמר הוי כמו באי ספק תנאי ספק חזרה דהוי נפ"מ כשלא חזר בו לענין אם נתקרע הגט או שנאבד בתוך ל' דאי הוי ספק תנאי ספק חזרה לא הוי גט כלל כדכתב הקצוה"ח ז"ל גופי' ולפ"ז למ"ד דהוי שיור אם נקרע בתוך ל' ואינו יכול להגמר פשיטא דלא הוי גט שיחרור כלל וע"כ לא קשה קושית המל"מ ז"ל דהא העבד מוחזק ואפילו כשנתקרע הגט כיון דהעבד מוחזק בעצמו להוי גט משום ספיקא דתנאה ז"א כיון דלא הוי שום ספק אלא ודאי שיור וצריך להיות נגמר לאחר ל' וכיון שנתקרע הגט ולא אתא לידי גמר אין זה גט כלל כדכתב הרשב"א ז"ל להך שיטה דהוא משום התחלה וגמר אם לא באה לידי גמר כגון דקדש אחר קידושין גמורין נפקע קידושין הראשונים או שנקרע השטר בתוך ל' לא הוי קידושין כלל וא"כ כיון דע"כ מיירי הנפ"מ בנקרע הג"ש בתוך ל' פשיטא דאין כאן גט שיחרור כלל ולא קשה קושית המל"מ

ז"ל דהעבד מוחזק בעצמו וממילא לא קשה מהפקר ג"כ כיון דלא חזר בתוך ל' למה לא הוי הפקר ז"א דהא כמו שכתב הרשב"א ז"ל גופה מהיום ופירי לאחר ל' משום דלא אפשר שיהא השדה הפקר ופירות לבעלים ופי' הקצוה"ח ז"ל גופי' הטעם משום דכל עיקר דילפינן הפקר הוא משמיטה ונטשתם יש לך נטישה אחרת שהיא כזו וצריך להיות כמו בשמיטה הפקר לגמרי ובלא"ה לא מצינו דהוי הפקר כיון דלא הוי דומיא דשביעית נטישה גמורה א"כ לפ"ז ממילא לא משכח"ל הפקר בשביעית דהנטישה דשביעית נגמר תומ"י בב"א אבל לא נמשך ההפקר ל' יום דביום ראשון הוי התחלה ולאחר ל' נגמר וז"פ ולהך שוטה דשיור הוא בלא גמר ולא יוגמר עוד רק דבקידושין סגי בקנין כל דהוא. ובגיטין לא מהני משום דבעינן כריתות כנ"ל א"כ ממילא אין כאן ג"ש כלל בלאחר ל' כמו בלאחר מיתה כנ"ל. וכן לא הוי הפקר דבעינן נטישה גמורה:

כ"ז יש לומר לפי דבריהם ז"ל אבל לאחר העיון נראה לפענ"ד לתרץ קושית הקצוה"ח ז"ל מהפקר וכן הקושיא שהקשה הקצוה"ח ז"ל על הרמ"א ז"ל בשו"ע ח"מ סי' רנ"ז דפסק דהמקדיש נכסיו מהיום ולאחר ל' לא קדיש כלל וכן מצאתי בתשו' הגאון רע"א ז"ל סי' קמ"ב קמ"ג קמ"ד דמפלפל בהאי הגהת רמ"א ז"ל דנובע מקורו מתשו' הרשב"א ז"ל סי' תקס"ג דכתב שם ז"ל ז"ל אבל הקדש בד"ה אינו כן שאני סבור שהמקדיש שדהו לבד"ה מעכשיו ולאחר מ' או לאחר שלשים לא אמר כלום לפי שכל הנותן לחבירו מעכשיו ולאחר מיתה קי"ל גופי' קני מהיום ופירי לאחר מיתה. אבל לגבוה ותקדש אי אפשר לומר כן לפי שאי אפשר שהאילן של הדיוט יונק משדה הקדש אלא א"כ שייר מקום היניקה וראי' מהאי שילהי דהמוכר את הבית כו' וא"ת מה ראית לבטל כל ההקדש מפני שיור זה אדרבה נבטל השיור מפני ההקדש. ולא היא הקרקע בחזקת בעלי' קיימת וכיון שאתה צריך לבטל אחד מהם אוקי ממונא בחזקת מארי' וכדגרסינן בירושלמי בפלוגתא דרבי ורבנן באומר ז"ג מהיום ולאחר מיתה דרבי סבר מגורשת דתנאה הוי ורבנן סברי דמגורשת ואינה מגורשת דספיקא הוי אי תנאה הוי אי חזרה הוי וגרסינן התם בירושלמי הבקיר מעכשיו ולאחר ל' יום ע"ד דרבי מובקרת ע"ד דרבנן אינה מובקרת כלומר אי אפשר שיהא השדה הפקר והפירות לבעלים. וכיון שכן הרי ההפקר בטל לגמרי. ואע"ג דגבי גט מגורשת ואינה מגורשת לא דמי דהתם אילו הי' תנאי הי' מועיל ואפילו חליצה לא בעי וכיון דמספקא לן אי תנאי הוי אי חזרה הוי הילכך חולצת ולא מתיבמת. אבל הכא דאפילו תנאי לא יועיל ואתה צריך לבטל אאד מהם ואוקי ממונא בחזקת מארי' וכדאמרונן בירושלמי שכתבנו עכ"ל ז"ל ומזה פסק הרמ"א ז"ל דבהקדש מעכשיו ולאחר ל' יום לא קדוש כלל. וקשה הא אפילו נימא דבמקדיש לאחר ל' יבול

לחזור בו קודם ל' עיי' בר"נ ז"ל נדרים דף כ"ט ע"ב אבל מ"מ כי לא חזר בי' הוי הקדש. וכתב הגרע"א ז"ל דע"כ כונת הרשב"א ז"ל באמת רק דיכול לחזור תוך ל' והכי קאמר דאם היינו מפרשים דתנאי הוי הי' הדיוק דחזרה לא מהני דתנאי הי' אם יחי' לאחר ל' כמו דס"ל להרשב"א ז"ל בתשו' סי' תש"ז בקידושין מעכשיו לאחר ל' דהתנאי רק אם יחי' אבל לא על חזרה דלא כפירש"י ז"ל עיי"ש רק כיון דהוי ספק תנאי ספק חזרה אמרינן אוקי ממונא בחזקת מרא קמא. ושמא חזרה הוי ואם חזר בו והוי כאומר לאחר ל' לחוד ואם חזר בו קודם ל' מהני. אבל על הרמ"א ז"ל קשה דכתב דלא קדיש כלל ולא מהני ההקדש קשה. עכ"ל הגרע"א ז"ל. ובפירוש הכונת הרשב"א ז"ל פירש הגרע"א ז"ל בסי' קמ"ב וז"ל ז"ל עיי"ש הטעם כיון דאי אפשר בהקדש לדין גופא מהיום ופירי לאחר ל' יום דא"כ ינקי מהקדש וממילא הוי כמו בגט במהיום ולאח"מ דהוי ספק תנאי וספק חזרה וספק הקדש אוקי ממונא בחזקת מרא. זהו תמצית דברי הרשב"א ז"ל עיי"ש עכ"ל הגאון רע"א ז"ל:

ולא אבין לפ"ז למה לי' להרשב"א ז"ל להביא ראיתו מירושלמי הזה הא בזה דאוקי ממונא בחזקת מרא הוא מבואר בכ"מ. והא דאי איפשר שיהא הדיוט יונק משדה הקדש הוא ג"כ דין מבואר במס' ב"ב דף ע"ב שמביא הרשב"א ז"ל. ועוד לשון הרשב"א ז"ל דכתב לא דמי דהתם אילו הי' חנאי הי' מועיל כו' ואזלינן לחומרא וכו' משא"כ הכא דאפילו תנאי איני מועיל ואתה צריך לבטל אחד מהם אוקי ממונא בחזקת מרא וכדאיתא בירושלמי שכתבנו עכ"ל ז"ל דברים הללו צריך ביאור ע"פ כונת הגרע"א ז"ל ולשון הרשב"א ז"ל בתשו' ההיא ראיתי בדפוס ישן ג"כ אות באות בלשון הזה. ונראה לפענ"ד דה"פ בתשו' הרשב"א ז"ל ושפיר פסק הרמ"א ז"ל. דהנה הרשב"א ז"ל מפרש ג"כ כפרש"י ז"ל דהתנאי הוא באם שלא יחזור בו. והא דהרשב"א ז"ל מפרש דהתנאי הוא באם יחי' ל' יום המעיין בתשובת הרשב"א ז"ל סי' תש"ז כתב שם ורבותי ז"ל פירשו שאין בכלל זה אלא בכלל משמעות הלשון אם יקימנו ד' ויחי' עד ל' יום לומר שאם מת בתוך ל' לא תהא זקוקה ליבום עכ"ל ז"ל עיי"ש הרי דדווקא בקידושין מפרש כן הרשב"א ז"ל משום דלומר דאם מת בתוך ל' יום לא תהא זקוקה ליבום אבל בגירושין ובכל דבר הוי נמי כשיעת רש"י ז"ל דהתנאי הוא אם לא יחזור. והנה בפירוש ספק חזרה הוא משמעות דמעיקרא אמר מהיום ואח"כ חזר בו ורוצה שיתחילו הגירושין לאחר ל ויש עוד משמעות דלאו דחוזר בו מהתחלת הגירושין דיותחלו לאחר ל'. ז"א אלא דהא דקאמר מהיום אינו חוזר אך חוזר דרוצה דעד ל' יהא לו יניקה ממנה ורוצה דלאחר ל' תצא מרשותו לגמרי אף למע"י ועד ל' יהא המע"י שייך לו ומי יאמר לן דחוזר מכל עיקר התחלת גירושין דילמא חוזר

על מע"י עד ל'. וכן בהפקר מי יאמר דחוזר על עיקר התחלת ההפקר דיהא לאחר ל' דילמא אינו חוזר עד ל' רק על הפירות וכיון דהרשב"א ז"ל מפרש ג"כ התנאי בעלמא חוץ מקידושין התנאי היא על חזרה. וע"כ קשה לו הירושלמי הזה מאי נפ"מ בין תנאי לחזרה ממנפ"ש אי חזר בו גם לרבי לא הוי הפקר ואי לא חזר בו גם לרבנן הוי הפקר. וע"כ מפרש דיש חשש בחזרה שמא חזר על הפירות עד ל' ולא דחזר בי' על התחלת ההפקר ז"א אלא דחזר על הפירות שיותחלו לאחר ל' וכיון שכן לא הוי הפקר כלל דהא אינו קובע זמן לאחר ל' שיותחל ההפקר ז"א אלא עיקר ההפקר מתחיל מהיום ואינו חוזר מזה רק מן הפירות הוא חוזר ונמצא דגוף מהיום ופירות לאח"מ וזה אי אפשר וכדכתב הרשב"א ז"ל. בלשונו ז"ל. ע"ד דרבנן אינו הפקר כלומר שאי אפשר שיהא גוף השדה מופקר ופירותיו לבעלים וכיון שכן לא הוי הפקר כלל:

ובזה ניחא לי מאוד בהא דכתב הרשב"א ז"ל במס' קידושין דף ס' ע"א בד"ה חזרה הוי כלומר אינו רוצה שיחולו הקידושין מעכשיו אלא לאחר ל' יום וא"ת והא כל תכ"ד כדבור דמי חוץ כו' וקידושין י"ל דלאו חזרה ממש קאמר אלא כעין חזרה קאמר לומר דמספקא לי' דילמא ה"ק מעכשיו אני נותן לך המעות ולא יחולו הקידושין עד לאחר ל' יום ומפני שלשון לאחר כו'. תירץ ב' דבואמר קודם נתינת המעות מהני כו' עיי"ש ולכאורה קשה תירוץ הראשון דהכונה מהיום הוא על הנתינה א"ב בגט שכותב בתוך הגט מהיום ולאחר מיתה קשה הא התם ליכא למימר דהכונה הוא על הנתינה הא הגט הוא על גוף הכריתות ונתינה היא עושה בידו ולא בכתבו אבל לדברינו שפיר ניחא דבגירושין לא קשה כלל קושיתו האיך חוזר בו ז"א דמנלן דחוזר על גוף הכריתות כמו דמפרש חזרה דקידושין דאינו רוצה שיחולו עכשיו אלא לאחר ל' ז"א דהא גבי גירושין י"ל דחוזר רק מן מע"י עד ל' אבל עיקר הגירושין רוצה שיחול מעכשיו וא"כ לא קשה כלל האיך יכול לחזור ז"א דהא היא רק עמי"ד ולא הוי חזרה ממש ג"כ אלא כמו במתנה מהיום ולאח"מ דהוי גוף מהיום ופירי לאחר ל' דזה לא הוי לא תנאי ולא חזרה ונמצא הכריתות בטל מעליו משום שלא מצינו אשה נשואה לזה ומעש"י לזה כדאיתא בירושלמי. והנה בהא דאיבעיא לן במס' ב"ב דף קמ"ח בשכ"מ שהקדש נכסיו ונשאר בתיקו הוי מחלוקת הראשונים ז"ל בפסק הקדש אם אזלינן לחומרא או לקולא. ונוכל לומר דהרשב"א ז"ל בשיטת המחמירין בספק הקדש רק במקום דליכא ספק אלא דבר ברור שהקדיש גופה מהיום ופירי לאחר ל' דזה דבר שאי אפשר ולא ידעינן מי מבטל את מי או הפירות מבטל להגוף או הגוף מבעל את הפירות וזה לא שייך לס' הקדש. ע"ז מחדש הרשב"א ז"ל דאמרינן כיון שאתה צריך לבטל דבר אחד אמרינן קרקע בחזקת בעלי' עומדת ונתבטל

הגוף מפני שיור הפירות. ולא נפיק מרשותו רק בדברים ברורים בלא פיקפוק. וזה איך ללמוד ממקום אחר רק מהאי ירושלמי ההיא דהפקר כמו שכתבנו לעיל דלפיכך לא הוי הפקר לרבנן אף שלא חזר בו. ומדייק הרשב"א ז"ל בלשוני ז"ל משום דאי אפשר שיהא השדה מופקר ופירותיו לבעלים וכיון שכן הרי ההפקר בטל לגמרי עכ"ל ז"ל ומסיק הרשב"א ז"ל אע"ג דגבי גט הוי מגורשת ואינה מגורשת לא דמי דהתם אילו הי' תנאי הי' מועיל ואפילו חליצה לא בעיא וכיון דמספקא לן אי תנאי הוי אי חזרה הוי הילכך אזלינן לחומרא וחולצת ולא מתיבמת. משא"כ כאן דאפילו תנאי לא יועיל ואתה צריך לבטל אחד מהן אוקי ממונא בחזקת מארי' פי' כונתו דקשה לו דהא יש כאן ספק תנאי והוי ספק הקדש לחומרא דניחוש דילמא הוי תנאי אך משום דהכי התנאי דהכא הוא חזרה. וע"כ בשלמא בגט שייך שפיר חזרה לפי תירוץ השני של הרשב"א ז"ל דחוזר קודם הנתינה משא"כ בהקדש דלא שייך נתינה ובאמירה לחוד כמסירה להדיוט דמי ואינו יכול לחזור בו. כדמסיק בירושלמי במסקנא אף בהקדש כן כל עמא מודיי דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי. וכיון דאינו יכול לחזור בו לא יכול להתנות ג"כ על החזרה כיון דאין יכול לחזור האיך יתנה עליו ואע"ג דקי"ל מתנה על משב"ת לא עשה כלום והתנאי בטל והמעשה קיים. ז"א מב' טעמים. א' דהנ"מ בכל התנאים כמו בע"מ שלא תשמטני שביעית וע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה לא אמרינן כיון דלא נתקדש רק ע"מ כן לא תהא מקודשת אלא אמרינן דהתנאי בטל והמעשה קיים:

ופי' הרשב"א ז"ל מובא בשטמ"ק ז"ל במס' כתובות דף נ"ו ע"א דכיון דמתנה בדבר שאי אפשר לא הוי כבגוב"ר והוי מפליג בדברים והנ"מ כשהתנה בלשון תנאי אז תנאי שאי אפשר לקיימו התנאי בטל והמעשה קיים מה שא"כ הכא שלא הגיד בלשון תנאי אלא מעכשיו ולאחר ל' והא לא יצא תנאי מפיו. ותדע דהא לא בעינן דיני תנאי הכא כלל והרי להך שיטה דהתנאי הוא חזרה אם חזר בו בתוך ל' אינה מקודשת ואמאי הא לא כפל תנאו דאי כפל תנאו מאי מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי א"ו ברור דלא שייך דיני תנאים רק בשאומר בלשון תנאי אבל כשלא אמר בלשון תנאי לא שייך לדיני תנאי אלא פסיקת הקידושין והגירושין הוא על דעת זה שיוכל לחזור בתוך ל' ואם לא יחזור הוי למפרע קידושין [ועיי' בריטב"א ז"ל במס' קידושין דף כ"ג ע"ב דאפילו באומר ע"מ נמי לאו בכל מקום הוי תנאה אלא שיור ואע"פ שבלשון הגמ' אהני לי' תנאו מ"מ לא הוי תנאי ולא בעינן משפטי התנאים אע"ג דהגמ' קרי בלשון תנאי] ובעינן בתנאי ב' דברים שיאמר ע"מ ויתלה במעשה או בל"ת אבל כשלא תלי במעשה לא הוי תנאי אפילו כשאומר ע"מ כההיא דהריטב"א ז"ל. ודכוותי' בשלא אמר ע"מ נמי לאו כלום

היא ולא שייך לדיני תנאי וכאומר בשיהי' לי מעות תחזירם לי גבי מקח דלא בעינן משפטי תנאי דיהא שייך בו דיני תנאי אלא פסיק המקח כן הוא. ודכוותי' הכא בקידושין וגירושין מעכשיו לאחר ל' הוי פסיקת הקידושין באופן זה ולא שייך בו דיני תנאי רק לרבנן חיישינן שמא חזר לגמרי ולרבי אמרינן דאם לא יחזור בתוך ל' תהא מקודשת למפרע. וא"כ אימתי קי"ל בתנאי שאי אפשר לקיימו כגון במתנה עמ"ש בתורה וכדומה דאין בו ממש הנ"מ כשהתנה בלשון תנאי דאז בעינן משפטי תנאי וכדכתבו בתוס' ז"ל במס' כתובות דף נ"ו דתנאי גופו חידוש הוא ורק דילפינן מב"ג וב"ר וכיון דהוי תנאי דאי אפשר לקימו ולא הוי כב"ג וב"ר אין בו ממש ולא גמרינן מיני' א"נ דהוי כמפלי"ג בדברים כדברי הרשב"א ז"ל משא"כ כשלא אמר בלשון תנאי לא בעינן משפטי תנאי אע"ג דהוי תנאי אך כיון שלא הגיד בלשון תנאי כגון ע"מ או באם לא בעינן משפטי התנאי אלא דפסיקת הקידושין כן ולא שייך לדיני תנאי וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו במס' גיטין דף ע"ה עיי"ש דכתב כן א"נ דלא שייך מתנה עמשב"ת רק היכי דקיום המעשה תלי בעקירת דבר מן התורה כגון ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה וע"מ שלא תשמיטני שביעית וע"מ שאין לך עלי אונאה. אבל כשהתנאי היא על בטול המעשה בעקירת דבר מן התורה. וע"י קיום ד"ת יתקיים המעשה מהני תנאה וכמו כן בתנאי שאי אפשר לקיימו אם התנה על קיום המעשה בתנאי שאי אפשר לקיימו לא הוי תנאי והמעשה קיים. כגון הרז"ג ע"מ שתעלה לרקיע אבל כשלא תעלה לרקע לא יהי' גט דנמצא דהאופן שאי אפשר לקיימו מקיים המעשה אז לא הוי תנאי והמעשה קיים משא"כ בשאמר להיפך הרז"ג ע"מ שלא תעלה לרקיע ואם תעלה לרקיע לא יהי' גט דהדבר שאי איפשר הוא לבטול המעשה הוי תנאי קיים והראי' דהא לאביי דס"ל במס' גיטין דף פ"ד גבי ע"מ שלא תאכל בשר חזיר דהוי תנאי דאי אפשר לקיימו. ונכלל בכלל דאמר ריב"ח כלל אמר ריב"ח כל תנאי דאי איפשר לו לקיימו והתנה עליו מתחלתו כדאיתא שם בסוגיא ועכ"ז גרסינן שם בסוגיא הנ"ל בברייתא הרז"ג ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך דהוי תנאי קיים. ואם נבעלה בטל הגט ולא הוי מתנה על משב"ת ולא תנאי דאי איפשר לקיימו. עיי"ש דמפורש כן. וא"כ הכ"נ דכוותי' גבי התנאי דהקדש דתלי בחזרה עד ל' יום דהא הכ"נ קיום המעשה תלי בקיום הד"ת שלא יחזור מההקדש כדת התורה עי"ז יתקיים המעשה שפיר הוי התנאי קיים. ועל אופן זה חל ההקדש. והילכך בקידושין וגירושין שייך פסיקת קידושין וגירושין בחזרה קודם הנתינה כדברי הרשב"א ז"ל בתירוץ השני. מה שא"כ בהקדש היכי שייך פסיקת וחלות ההקדש ברשות החזרה ואי אפשר חלות ההקדש באופן זה וע"כ דצריך אתה לבטל מן הפיסוק אחד מהן ואמרינן דההקדש בטל

משום דאוקי ממונא בחזקת מרא. ונמצא ממה דמסיק הירושלמי אף בהקדש כל עמא מודיי דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט לא קשה על הרשב"א ז"ל דאדרבה כיון דלא מצי להקדיש באופן זה שיהי' כח החזרה וא"כ צריך אתה לבטל אחד מהן. וע"כ קרקע בחזקת בעלי' קיימת. ולזה כתב הרשב"א ז"ל דבין שתאמר גופה מהיום ופירי לאחר ל' ובין שתאמר תנאי הוי בדלא יחזור ע"כ צריך אתה לבטל אחד מהן וע"כ קרקע בחזקת בעלי' עומדת ומן המסקנא דבירושלמי לא מוכח דינו דהרשב"א ז"ל. דילמא ההקדש קיים והחזרה בטל או השיור בטל ע"כ למד מההיא דהפקר כנ"ל ודוק. ואחר כותבי זאת הראני ח"א אשר הגרע"א ז"ל בסי' ר"א מפלפל בהאי קושיא בדין תנאי כפול ומתרץ שם וג"א דמייתי כן מעיקרא אבל בתירוצו ז"ל אינו מעלה ארוכה בהא דתשו' הרשב"א ז"ל בסי' תל"ז דחולק על רש"י ז"ל בפירוש התנאי דלרש"י ז"ל מהני חזרה ולדידי' ז"ל לא מהני חזרה. ואי נימא בעינן תנאי כפול מאי נפ"מ ביניהם להלכה הא לרש"י ז"ל נמי כיון דלא כפלי' לתנאי התנאי בטל ומעשה קיים ודוק:

פרק ח

הלכה א

אתיא דר"י כרבנן עיי' דברינו בפנים דמבואר היטב בע"ה ועי"ז נשכיל להבין בע"ה שיטת הש"ס דילן. דלכאורה קשה מן הירושלמי הזה לשיטת הש"ס דילן דר"א ס"ל דצריך לכתוב דו"ד כו' קשה כמאן ס"ל הא ע"כ מוכרת כדרבא דגו"י בכ"א מיד העבד ואין לתרץ דס"ל כרבנן דאין יד העבד כיד רבו. הא אליבא דר"א בש"ס דילן אי אפשר לומר כן. דהא לכאורה בש"ס דילן לא מצינו פלוגתא בין ר"מ ורבנן בזה אי יד עבד כיד רבו או לא. ובפשיטות גרסינן בכ"מ במס' ב"מ דף צ"ו ע"א גבי אמר לעבדו השאלני עם פרתי. מסתברא יד העבד כיד רבו. וכן בדף צ"ח גבי שלחה ביד עבדו פרכינן בפשיטות והא יד העבד כיד רבו דמי. משמע דבש"ס דילן ליכא פלוגתא בזה דהא לא תלינן זאת בדרבנן ודר"מ אלא אמרינן מסתברא יד העבד כיד רבו. וכן פרכינן בפשיטות על שלחה לו ביד עבדו יד עבד כיד רבו דמי. ולא משני מתניתין רבנן הוא. וצ"ב מנין נובע זאת דבירושלמי הוי פלוגתא בין ר"מ ורבנן. ובש"ס דילן לא עבדינן פלוגתא. והדבר פשוט מאד דלשיטת רבה אמר ר"ש דמוקי דפליג בהקנה לו אחר מנה ע"מ שלא יהא לרבו רשות בו דרבנן ס"ל דמהני תנאה. ע"כ דס"ל לרבנן דאין יד העבד כיד רבו כמו שכתבנו בשם הראב"ד ז"ל דס"ל דהאדון אינו זוכה מהנותן אלא מהעבד וכבר קדמו התנאי שלא יהא לרבך רשות בהם. ולדידי' מהני שפיר אליבא דרבנן קבלת ג"ש אפילו בלא גויבכ"א

וכמו שכתבנו אבל לר"א דמוקי דפליגי בע"מ שתצא בהם לחירות והוא משום דהוי מקנה מעות הנותן להאדון ע"מ שיוציא עבדו לחירות כדפירש הרשב"א ז"ל. אבל בע"מ שלא יהא לרבך רשות בהם ס"ל לכו"ע כר"מ דקני עבד זכה רבו. ולא מהני ע"מ משום דהאדון זוכה מהנותן דיד עבד כיד רבו ממש ועיי' ברשב"א ז"ל בשם הראב"ד ז"ל דמפרש כן בטעמא דר"מ דלא מהני ע"מ שלא יהא לרבך רשות משום דיד העבד כיד רבו דמי. א"כ לר"א דס"ל דבע"מ שלא יהא לרבך רשות לכו"ע זכי האדון. א"כ לכו"ע יד העבד כיד רבו. וע"כ בש"ס דילן לשיטת ר"ת ז"ל דפסק כרבה אר"ש וכדר"מ ולרב אלפס ז"ל דפסק כר"א אליבא דרבנן נמצא בסתימת הגמ' בכולה דוכתי' בפשיטות דיד עבד כיד רבו דמי. אבל הירושלמי דמוקי ב פלוגתא דר"מ ורבנן במס' קידושין פ"א דפליגי בע"מ שלא יהא לרבך רשות בהם ועפ"ז נמצא פלוגתא בין ר"מ ורבנן בזה כמו לרבה אר"ש. א"כ לפ"ז לר"א גופי' דס"ל דבע"מ שלא יהא לרבך רשות בהם כו"ע כר"מ א"כ ע"כ לכו"ע יד העבד כיד רבו א"כ קשיא למה ס"ל דצריך לכתוב דו"ד וכו' הא ע"כ מוכח כדרבא דגויבכ"א ומוכח מהך דעבד. דהא בירושלמי משני לר"י בשם ר' ינאי דס"ל דצריך לכתוב דו"ד כו' דס"ל דאין יד העבד כיד רבו. א"כ נמצא לפ"ז קשה על ר"א דס"ל ג"כ דצריך לכתוב דו"ד כמאן ס"ל הא ע"כ מוכח דגויבכ"א:

אך כשנדקדק היטב בדברי הגמ' דף עיז ע"ב דגרסינן שם רבא אמר אטו ידה מי לא קניא לי' לבעל אלא גויבכ"א ה"נ גיטה וחצירה בכ"א. א"ל רבינא לר"א רבא יד דאשה קא קשיא לי' נהי דקני לה למע"י ידה גופה מי קניא לי' א"ל רבא יד דעבד קא קשיא לי' למ"ד בשטר ע"י עצמו יד עבד כיד רבו דמי אלא גויבכ"א ה"נ גיטה וחצירה בכ"א. ולכאורה קשה למה קאמר רבא יד דאשה כלל כיון דלא קשה לי' רק מיד העבד. וראיתי בא"מ ז"ל סי' קל"מ דמקשה זאת. ונראה לפענ"ד דשפיר ניחא דהנה התוס' ז"ל מקשין הא חצירה נמי לא קניא לגופה אלא לפירי. ומתרצין שם בתירוצם השני. והרשב"א ז"ל מבאר בתירוצא הזאת דהנה למ"ד מזוני עיקר ויכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה א"כ היד שלה ברשותה עומדת. אבל למ"ד דמע"י עיקר לדידי' דמי היד להחצר דעומדת החצר ברשות הבעל לפירות וכמו כן עומדת היד ברשות הבעל למע"י וכל עיקר הקושיא הוא לרבא דס"ל דמזוני עיקר ע"כ מקשה רבינא לרב אשי רבא יד האשה קא קשיא לי' וכל הקושיא הוא לרבא דס"ל דמזוני עיקר. ומשני דרבא לטעמי' לא מקשה אלא מיד העבד. ונמצא לפ"ז הא דמקשה מיד האשה הוא אליבא דמ"ד דמע"י עיקר וע"כ ניחא שפיר דהנה לכאורה קשה מנ"ל לרבא להוכיח דגויבכ"א מההיא דידו של עבד למ"ד בשטר ע"י עצמו ז"א דהא טעמא דמ"ד בשטר ע"י עצמו הוא דיליף לה בג"ש

לה לה מאשה מה באשה כר' ינתן בידה אף בעבד כן. כדפירש רש"י ז"ל במס' קידושין דף כ"ג ע"א בסוף העמוד עיי"ש. וא"כ קשה מנ"ל להוכיח דלמ"ד בשטר ע"י עצמו הוא משום גויבכ"א מנ"ל הא גרסינן במס' ב"ק דף ס"ט ע"ב אמר רבא. אי לאו דאמר ר' יוחנן צנועין ור"ד אמרו דבר אחד הא"מ מאן תנא צנועין ר"מ היא לאו אמר ר"מ מעשר ממון גבוה הוא ואפ"ה לענין פדי' אוקמי' רחמנא ברשותו דכתיב ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יוסף עליו קריא רחמנא מעשרו ומוסיף חומש פירש"י ז"ל דהא אין מוסיף חומש אלא הבעלים ואיזה בעלים הוא יותר מכל אדם הא ממון גבוה הוא אלא ע"כ מדכתב רחמנא שיתן חומש וקריא רחמנא מעשרו ע"כ דאוקמי' רחמנא ברשותו לענין פדי' א"כ מצינו בשיטת רבא כיון דכתב רחמנא מע"ש ממון גבוה הוא ואינו ברשותו לכל הדברים לענין לקדש בו אשה ולענין לצאת ידי מצה ואתרוג וחיוב חלה ובכורות. והאיך כתב רחמנא לענין פדי' דנקרא מעשרו. ע"כ דלפרט זה לענין פדי' קרא רחמנא מעשרו ואוקמי' רחמנא לענין פרט הזה דפדי' ברשותו א"כ קשה מנ"ל להוכיח דגויבכ"א מההיא דהעבד מקבל גיטו הא ידו כיד רבו אלא ע"כ דגויבכ"א. והכ"נ גבי חצר גיטה וחצירה בכ"א מנ"ל דמשום גויבכ"א. ז"א דילמא הוא נמי כההיא דמע"ש בשיטת רבא דלעולם מע"ש לאו ברשותו הוא לכל הדברים ואך מכיון דכר' לענין פדי' מעשרו קריא רחמנא מעשרו. ומוסיף חומש לפרט הזה דפדי' אוקמי' רחמנא ברשותו. וה"נ כן אע"ג דלכל הדברים יד עבד כיד רבו דמי מ"מ לענין שיחרור כתב רחמנא בג"ש דלה לה. ונתן בידו. קריא רחמנא ידו ולענין שיחרור אוקמי' רחמנא ברשותו דמ"ש מפדיון מע"ש כנ"ל. אבל חצירה דמתקנתא דרבנן שייך לבעל מנ"ל דאוקמי' רבנן ברשותה לענין גט. דילמא לענין גט יכתוב לה דו"ד אין לי בנכסיך כדר"א:

אבל באמת לא קשה כלל דהא אליבא דאמת לא ס"ל לרבא דאוקמי' רחמנא ברשותו לענין פדי'. דהא רבא קאמר אי לאו דאר"י צנועין ור"ד אמרו דבר אחד ה"א מאן תנא צנועין ר"מ כו' אבל השתא דקאמר ר"י צנועין ור"ד אמרו דבר אחד גם היא לא ס"ל כן ורק אי לאו דאמר ר"י אבל השתא לא קאמר רבא ג"כ כן ולא ס"ל הסברא דפדיון מע"ש אוקמי' רחמנא ברשותו [וכבר מבואר בחיבורי מגדל דוד דבר נפלא ע"ז דע"כ רבא לא ס"ל דאוקמי' רחמנא ברשותו וס"ל כר"י ורק אמר אי לאו דאר"י וכו'] ורק מנ"ל לרבא לדחות את דברי ר"א דלא בעינן שיכתוב לה דו"ד כו' מההיא דעבד דילמא שאני עבד דאוקמי' רחמנא ברשותו אבל חצר דמתקנתא דרבנן הוא שייך לבעל. ויש עצה שתתגרש ע"י שיכתוב לה דו"ד כו' מנ"ל דאוקמי' רחמנא ברשותו ע"כ הקדים רבא מההיא דיד אשה למ"ד דמע"י עיקר אם תימר דלא גמרינן מעבד דגויבכ"א ועבד הוא משום דאוקמי'

רחמנא לענין גירושין ברשותו אבל חצר אפשר שיכתוב לה דו"ד כו' א"כ קשה מ"ש חצר דבעינן שיכתוב לה הא כמו כן נימא ג"כ גבי ידה דתיקנו רבנן מע"י לבעל ואוקמי' רבנן לידה ברשות הבעל בעינן גבי גירושין נמי שיאמר לה צאי מע"י במזונותיך כמו שצריך לכתוב בחצר דו"ד כו' כמו כן נמי יאמר ביד צאי מע"י למזונתיך א"ו דס"ל למ"ד דמע"י עיקר ג"כ דלא בעינן שיאמר לה צאי מע"י למזונותיך. וילפינן מיד עבד דהתם ליכא שום תקנה ואפ"ה גזירת הכ' היא דמתגרש על ידי קבלת ידו. וע"כ דגויבכ"א ולא משום דאוקמי' רחמנא ברשותו. ובאמת רבא יליף רק מיד העבד. ורק הקדים הא דיד של אשה למ"ד דמע"י עיקר רק לאוריי דילפינן חצר מעבד על גויבכ"א כמו דילפינן יד דאשה לבתר דתיקנו רבנן מע"י לבעלה לא הצריכו שיאמר לה צאי מע"י במזונותיך וילפינן מעבד דגויבכ"א ולא משום דאוקמי' רחמנא ברשותו. וע"כ עפ"ז ניחא נמי דלא קשה על ר"א דאמאי צריך לכתוב בחצר דו"ד הא ע"כ דגויבכ"א מהא דעבד ז"א דבעבד י"ל דאוקמי' רחמנא ברשותו משא"כ הכא הא דתיקנו רבנן חצירה שייך לבעל ולענין גירושין יכתוב לה דו"ד כו' והא דלא צריך לכתוב ביד דאשה צאי מע"י במזינותיך משום דס"ל מזוני עיקר. ואין ה"נ אילו הי' מעשי ידי' עיקר הי' צריך לומר צאי מע"י במזונותיך: וע"פ הירושלמי הזה יאיר עינינו בשיטת רש"י ז"ל במס' קידושין דף כ"ג ע"א דפריך שם על חכמים דאמרי בשטר ע"י אחרים וגרסינן שם אימא סיפא בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו והא קי"ל דגויבכ"א ופירש"י ז"ל דמעשים בכל יום דאשה מקבלת את גיטה ואי רבנן פליגא עלה דמילתא מי שבקינן רבנן ועבדי כר"מ עכ"ל ז"ל. והקשה הרשב"א ז"ל מאי דוחקי' לרש"י ז"ל לפרש כן הא בפירוש ס"ל לרבנן במס' גיטין דף י"ב ע"ב דאי בעי זריק לה גיטא עיי"ש. ועוד קשה לי לפירוש רש"י ז"ל דמעשים בכל יום שאשה מקבלת את גיטה א"כ אמאי קאמר רבא יד העבד קא קשיא ליי' למ"ד בשטר ע"י עצמו יד העבד כיד רבו דמי. ולמה פריך רק ממ"ד בשטר על ידי עצמו. ולפרוך יותר מהא מעשים בכל יום שהעבד מקבל את גיטו. והכי הול"ל והא קי"ל בשטר על ידי עצמו יד עבד כיד רבו דמי. אבל לפי זה ניחא דהנה בירושלמי הוי מחלוקת בין ר"מ ובין רבנן אי יד העבד כיד רבו דמי או לא והוא משום דבירושלמי ס"ל במס' קידושין פ"א במחלוקת ר"מ וחכמים הוא בע"מ שלא יהא לרבו רשות בו והוא כשיטת רבה בשם ר"ע א"כ לפ"ז גם בש"ס דילן אליבא דרבה אר"ש ג"כ פליגי רבנן ור"מ בזה א"כ לא הי' יכול רבא להוכיח ממעשים בכל יום דהעבד מקבל את גיטו ז"א דמנ"ל דמשום גויבכ"א דילמא משום דאין יד העבד כיד רבו וכרבה אר"ש ע"כ מוכיח ממ"ד דבשטר על ידי עצמו דלא שמעינן זאת רק מדברי ר"מ אבל לרבנן אף דס"ל ג"כ דעל ידי עצמו הוא רק ממעשים בכל יום אבל

לא מצינו דהמה מ"ד מזה ולא מצינו המ"ד מזה רק ר"מ ור"מ הא ס"ל דבכסף על ידי אחרים דיד עבד כיד רבו דמי ע"כ מוכח דגויבכ"א. ולפיכך פירש"י ז"ל בדף כ"ג דהא דפריך והא קי"ל דגויבכ"א הוא כלומר מעשים בכל יום. דל"ל דהוי משום גויבכ"א דהא קאי אליבא דרבנן. ולשיטת רבה אמר ר' שמעון הוא לאו משום דגויבכ"א אלא הכוונה דמעשים בכל יום והמעשים בכל יום הוא אליבא דכו"ע אף למ"ד יד עבד כיד רבו והוא משום גויבכ"א ורבותא קמ"ל אפילו למ"ד יד עבד כיד רבו נמי מקבל הג"ש על ידי עצמו וכו"ע מודים בזה דמעשים בכל יום הוא. והא דנקט גויבכ"א והוי משום לתא דגויבכ"א היא משום מעשים בכל יום הוא אליבא דכו"ע ורבותא הוא דאפילו למ"ד דלא מהני רק משום גויבכ"א ודוק:

הלכה ג

ר' אבין בשם חזקי' בשכר הלבלר שנו פי' דקאי על מתניתין גבי חוב דקרוב למלוה זכה הלוה קרוב ללוה הלוה חייב מחעמ"ח יחלוקו. והנה רש"י ז"ל פירש דמיירי שנאבד המעות לפכך קרוב למלוה נפטר הלוה מן החוב וקרוב ללוה חייב הלוה החוב מחעמ"ח יחלוקו. אבל המרדכי ז"ל פירש דמיירי שהמעות בעין וזרק לו קודם זמנו ורצה הלוה לחזור בו ולהמתין עד הזמן. ע"כ קרוב למלוה זכה המלוה וקרוב ללוה המלוה חייב. וכתב הק"נ ז"ל שע"כ לגירסת רש"י ז"ל גרסינן קרוב למלוה זכה הלוה קרוב ללוה הלוה חייב. ולגי' המרדכי ז"ל ה"ג קרוב למלוה זכה המלוה קרוב ללוה המלוה חייב עיי"ש בקרבן נתנאל ז"ל ובתוס' ז"ל ד"ה מחצה כו' שניהם יחלוקו הכא לא שייך לומר המוציא מחבירו ע"ה דאין כאן ספק עכ"ל ז"ל וכתב המהרש"א ז"ל דלר' יוחנן דמוקי מחעמ"ח בששניהן יכולין לשומרו ניחא דלאו משום ספיקא הוא דיחלוקו אלא דקושטא כן הוא אבל לרבה ורב יוסף דמוקי בב' כיתי עדים ספיקא ממש הוא ונימא הממחע"ה ויש ליישב דרבה ורב יוסף לא פירשו מתניתין בנאבד כדפרש"י ז"ל. אלא כפי' המרדכי ז"ל דמקשה אמאי לא נימא הממחע"ה ע"כ פי' ר"י ז"ל דמיירי דהמעות בעין ומחולקים המלוה עם הלוה למי שייך המעות או למלוה שכבר זכה בהם או ללוה שהוי עדיין קודם זמנו. וכתב הק"נ ז"ל דתירוצא דהמהרש"א ז"ל הוא דוחק דהא לשיטת המרדכי ז"ל הוי גירסא אחרת במתניתין והאיך אפשר שיחלקו רבה ורב יוסף בפלוגתא עם ר יוחנן בגי' המשנה. אבל באמת אינו מוכרח כדברי הק"נ ז"ל די"ל דגם לרבה ורב יוסף גרסינן במתניתין קרוב למלוה זכה המלוה קרוב ללוה הלוה חייב. וה"פ קרוב למלוה זכה המלוה ישייך להמלוה קרוב ללוה הלוה חייב פי' דנשאר הלוה עדיין חייב ועדיין לא נפרע החוב ע"כ שייך המעות בעין להלוה והלוה נשאר חייב למלוה. אבל אם זכה המלוה גובה הוא

חובו והלוה פטור וגי' המשנה בבבלי הוא קרוב להמלוה זכה המלוה קרוב להלוה בלוה חייב. והנוסח הזה סובל ב' הפירושים בין פירש"י ז"ל ובין פי' המרדכי ז"ל דגם לפירש"י ז"ל ניחא דקרוב למלוה זכה כבר המלוה וכיון שזכה ברשותו נאבד ופטור הלוה קרוב להלוה הלוה חייב. אבל הנוסח קרוב למלוה זכה הלוה לא מיתוקם רק כפירש רש"י ז"ל ולא כהמרדכי ז"ל. והנה בבבלי גרסינן גבי גט יוצא מד"א שלו לד"א שלה והא אגיד גבי' ואוקמי' רבה ור"י בשתי כת עדים ור"י מוקי מתניתין דקרוב לאו היינו ד"א אלא יכול לשמרו סגי ומחצה עמ"ח בששניהן יכולין לשומרו ובזה לא קשה והא אגיד גבי' כדפירש הר"נ ז"ל דווקא גבי רשות קשה אבל במקום שמירה משאיל הבעל מקום שמירה שלו להאשה עיי"ש. והנה לשיטת ר"י דמוקי במקום שמירה כתב הרא"ש ז"ל והר"נ ז"ל דהוא דווקא בגט מהני משום תקנת עגונות אבל בעלמא לא מהני רק ד"א והא דס"ל לר"י לגיטין אמרו ולא לדבר אחר הוא רק במקום שמירה ס"ל דלא לדבר אחר אבל בד"א מהני בדבר אחר ג"כ [וזהו דלא כפירש"י ז"ל] והא דפריך בגמ' מוכן לענין החוב. ולכאורה קשה דלשני דלענין החוב מיירי בד"א דבזה לא פליג ר"י אלא ע"כ דס"ל להגמרא דכולא מתניתין בחדא מחתא מחתינהו אם בגירושין מיירי במקום שמירה קאי וכן לענין החוב גם כן בהאי ענין דמקום שמירה. וע"כ שפיר הק' המהרש"א ז"ל לרבה ורב יוסף דמוקי בב' כתי עדים א"כ הוי בחוב במחעמ"ח הממחע"ה ומשני דס"ל כפי' המרדכי ז"ל:

ולכאורה למה לא משני דגבי חוב מוקמי ג"כ בשיוצא מד"א שלו לד"א שלה ובממון לא קשה והא אגיד גבי' אלא רק גט קשה כדפירש רש"י ז"ל דבעינן ונתן בידה שיהא כולו ברשותה אלא ע"כ משום דלא מחלקינן במתניתין בין גיטין לחוב וכולהו מיירי בחד גוונא. ואי בגט מיירי בב' כתי עדים ע"כ גם בחוב כן וע"כ ס"ל כהמרדכי ז"ל. וכן להרא"ש ז"ל ולהר"נ ז"ל דלא ממעט ר"י לענין דבר אחר אלא דווקא מקום שמירה אבל בד"א מודה א"כ קשה למה פריך מחוב דילמא בחוב קרוב לה ולו ומחעמ"ח מיירי בד"א א"ו משום דלא מחלקינן בין גיטין לחוב וכולהו. מתניתין מיירי ע"כ בחד גוונא. וכיון שכן מבואר הירושלמי היטב דהנה בירושלמי לא מוקמינן במקום שמירה אלא בד"א ומפורש דר"י פליג על ד"א דעלמא ופליג על רשב"ל דס"ל דד"א קונות במציאה. ע"ז פריך ר"ז קומי ר' יוסא והא תנינן וכך לענין החוב. ומשני שכן אם אמר לו זרקיהו לים ויהי' מחול לך כו' וא"כ מוקמינן מתניתין בד"א בין בגירושין בין בקידושין בין בחוב וכיון שכן אי אפשר לאוקמי' מחצה עמ"ח בשהגט יוצא מד"א שלו לד"א שלה משום דאגיד גבי' וע"כ בשהוי ספק בעצם אם הי' קרוב לו או לה א"כ ע"כ דבחוב ג"כ כן מיירי ע"כ דהוי ספק דכולהו בחד גוונא מתוקמא כדפירשנו וא"כ יקשה הא דגבי מעמ"ח יחלוקו הא נימא דהמוציא

מחבירו עליו הראי'. וגי' הנוסחת בהמשנה גרסינן בירושלמי קרוב למלוה זכה הלוה א"כ ליכא לפרושי כפי' המרדכי ז"ל אלא ע"כ דלהאי נוסחא הוא כפירש"י ז"ל וכיון דמוקמינן בד"א ולא במקום שמירה א"כ בשהגט יוצא מד"א של זה לזה ליכא לאוקמי בגט דהא אגיד גבי' ומיירי בדאיכא ספק בעצם א"כ קשה הא הממחע"ה ע"כ מפרש ר' אבין בשם חזקי' בשכר הלבלר שנו פי' דהמעות הם בעין וע"כ אם זרק קרוב להמלוה זכה הלוה ולא חייב הלוה עוד בשמירת הממון ונבטל השטר וקרוב להלוה עדיין החוב על הלוה וחייב לשמור המעות והשטר בחזקתו אבל אם קרוב להמלוה זכה הלוה ונפטר מן החוב והמעות לא נאבד וכשנתרצו ביניהם להלות לו המעות עוד הפעם הוי חוב חדש אבל מהחוב שבשטר כבר נפטר הלוה ולא הוי שוב מלוה בשטר וכיון שכבר זכה הלוה ע"כ כשחוזר ולוה אותן עוד הפעם צריך שטר חדש והוי נפ"מ בין אם זכה הלוה ונפטר פ"א מן החוב או לא נפטר עדיין מן החוב לענין שצריך לכתוב שטר חדש אם השטר הראשון נמחל שיעבודו או לא. ולפיכך מחעח"מ הוי ספק ויחלקו בשכר הלבלר של שטר החדש דבהא לא שייך הממחע"ה דלא שייך המלוה לקרות אותו מוציא מן הלוה דעל הלוה ליתן שכר הסופר ולא מצי למיפק מני' דע"ה דשמא השטר הזה הוא כשר ונקרא הלוה מוחזק בשכר הלבלר. ז"א דהא הלוה מוחזק על החוב דהוי מלוה בע"פ ולא מלוה בשטר דהא הורע כח השטר לגבות ממשועבדין דהאי אי איפשר להוציא מן הלקוחות בשטר זה וגם מוחזק הוא דפטור מן השמירה. א"כ היכי תחשוב לו מוחזק והממחע"ה דממנפ"ש כיון דחשיב מוחזק לענין דלא הוי מלוה בשטר ופטור משמירה וע"כ צריך אתה לחשוב לו שטר שנמחל שיעבודו. והאיך תחשיבהו מוחזק שלא יצטרך לשלם שכר הלבלר וע"כ לא שייך בזה הממחע"ה. ודכוותי' איתא במס' ב"ק בתוס' ז"ל דף י"א ע"א ד"ה דקא עיי"ש דאם באת לטהר מטעם ס"ס ואח"כ לענין מט"ו נמי תטהר מכח ס"ס א"כ הוי תרי קולא דסתרי אהדדי עיי"ש והרי ס"ס הוא מטעם רוב ותרי רובא דסתרן אהדדי לא הוי רוב ורובא עדיף מחזקה כ"ש ב' חזקות דסתרי אהדדי לא חשיב חזקה. וע"כ יחלוקו בשכר הלבלר ודוק:

פרק ט

הלכה א

א"ר שמי מצינו אשה בתחלה אין חייבין עלי' כו'. הרב לח"מ ז"ל בפ"ח מה"ג ה' י"ג מביא הירושלמי הזה ומפרש בו הכי וז"ל ז"ל מי שגירש את אשתו ע"מ שתיבעל לפלוני וקידשה אחר ובא אותו פלוני שהי' הגירושין על תנאי שתבעל לו ובעלה בביאה ראשונה

אין חייב משום ערוה דאין כאן קידושין כיון דלא נתקיים הגט שעדיין לא נתקיים התנאי אבל אחר שבעל בעילה ראשונה. אח"כ חייב עלי' משום ערוה דבביאה הראשונה נתקיים הגט וטפסו קידושי שני למפרע מפני שהותר הגט למפרע וזהו שאמר בסוף חייבין עלי' כלומר אותו פלוני בבא עלי' חייב עלי' משום ערוה אחר ביאה ראשונה. והביא הדמיון ואמר הא למה זה דומה כו' בתחלה אסור הוא לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע כלומר ואותו פלוני שהי' התנאי שתבעול לו כיון שנתקדשה לאחר אסור הוא שתבעול לו אע"ג דלא נתקיים התנאי של הגט ולא תפסי קידושי שני מ"מ מפני שנראה כא"א אסור לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע עכ"ל ז"ל עיי"ש. וקשה לי מאד להבין פירש הזה מלבד מה שהקשה הש"ק ז"ל עלי'. עוד קשה לי להבין בעיקר הדין כי נראה לפענ"ד ברור דאפילו על הביאה ראשונה עובר משום ערוה דא"א והראי' לזה דהא התוס' ז"ל בדף פ"ג ע"א ד"ה ועמדה מקשין שם וז"ל ז"ל וא"ת והלא אין נישואין חלין שהרי אסורה עלי' משום א"א וכו' פי' דס"ל דע"מ שלא תנשא לפלוני הוא ע"י נישואין בתפיסת נישואין ולא בזנות א"כ קשה הא אי אפשר שיותפס הנישואין כיון דאם יותפס הנישואין א"כ בטל הגט והוי א"א. ולכאורה קשה הא גרסינן במס' כתובות דף ע' ע"ב וכיון דמשועבד לה כל כמיני' דמפקע לה לשיעבודה. ומשני דא"כ צאי מע"י במזונ'. ופריך פרנס למה לה כו' לא צריכה דרגילא בבי נשא וקמגלגלא בהדיה דא"ל עד האידנא דלא אדרתן מצינא דאיגלגל בהדך והשתא דאדרתן לא מצינו דאיגלגל בהדך ומפרשין בתוס' ז"ל דממ"נ הנדר חל דכיון דבשעת הנדר אינו משועבד לה עיי"ש. הרי דהתם ע"י הנדר חל השיעבוד ומ"מ חל הנדר ואימתי לא חל הנדר על השיעבוד הנ"מ כשהשיעבוד הוא קודם הנדר. אבל אי השיעבוד בא מכח הנדר חל הנדר א"כ הכ"נ בלא הנישואין הוי גרושה גמורה דהא מיירי בע"מ והגירושין הי' מכל העולם רק ע"י חלות הנישואין תהי' בטול הגט והוי א"א נמצא דהוי א"א ע"י חלות הנישואין ולמה לא תחיל הנישואין דהא הנדר חל אע"ג דע"י הנדר יהי' השיעבוד מ"מ כיון דהשיעבוד בא רק מכח הנדר גופי' חל הנדר. וה"נ אע"ג דע"י הנישואין תהי' א"א מ"מ כיון דהאיסור א"א בא רק מכח הנישואין גופי' חל הנישואין:

אבל ע"כ ז"א דלא דמי דהתם השיעבוד דחל ע"י הנדר גופי' אינו חל אלא מכאן ולהבא מן הנדר ולהבא משא"כ הכא דע"י הנישואין חל האיסור א"א מלפרע וא"כ האיך תתפוס הנישואין. וז"ב א"כ ממילא אסור לו לבעול אפילו ביאה ראשונה ואם בעל חייב משום ערוה דל"ל דע"י הביאה הוי הגט גט גמור וקידושין מן השני כיון דבא ע"י הביאה שלו הוי מעשה הביאה בהיתר כיון דתפיסת קידושי שני בא רק מכח הביאה ז"א דהא ע"י

הביאה נתפס קידושי שני למפרע. ונמצא דבא על הערוה למפרע וזהו קושיא עצומה על פירש הרב לח"מ ז"ל ודוק: